

Rotterdam als filmset

Welke factoren zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Lisanne Busink

Erasmus Universiteit Rotterdam

Rotterdam als filmset

Welke factoren zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Lisanne Busink
Bolero 27
3335 EC Zwijndrecht

Tel : +31 620133107
Email: lisannebusink@hotmail.com

Studienummer: 265235

Masterthesis Media & Journalistiek
Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: Dr. E. Hitters
Tweede lezer: Dr. B.C.M. Kester

2005/2006

Inhoudsopgave

	Blz.
Inhoudsopgave	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Onderzoeksopzet	9
1.3 Uitleg begrippen	10
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	11
2.1 Opzet hoofdstuk	11
2.2 De stad	12
2.3 De stad en creativiteit	13
2.4 Een creatief cluster	13
2.5 Wat doet creativiteit voor de stad?	14
2.6 Filmen op locatie	15
2.7 Hoe draagt de filmindustrie bij aan de stadseconomie?	16
2.8 Samenvatting, conclusie, mijn onderzoek	17
Hoofdstuk 3: Wat doet de gemeente Rotterdam aan de promotie van Rotterdam als filmlocatie?	19
3.1 Opzet hoofdstuk	19
3.2 Het Rotterdamse beleid ter stimulering van de AV-sector	19
3.3 Het Rotterdamse filmfonds	19
3.4 Stimulerende projecten	20
3.5 Protocol filmen in Rotterdam	21
3.6 Het OBR	21
3.7 Het Initiatief	22
3.8 De toekomst van Rotterdam: activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010	22
3.9 Conclusie	23
Hoofdstuk 4: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?	25
4.1 Opzet hoofdstuk	25
4.2 Randvoorwaarden voor filmmakers	25
4.3 Voldoet Rotterdam aan de randvoorwaarden?	28

4.4	Conclusie: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?	28
Hoofdstuk 5: Wat is in Rotterdam opgenomen?		29
5.1	Opzet hoofdstuk	29
5.2	Wat is in Rotterdam gefilmd?	30
5.3	Wie zijn de makers van de in Rotterdam gemaakte opnames?	32
5.4	Hebben de in Rotterdam gemaakte producties subsidie van Rotterdamse kant ontvangen?	35
5.5	Voor welke producten zijn de commercials gemaakt?	37
5.6	Conclusie: Hebben soort productie, vestigingsplaats van producent en subsidieverlening invloed op het gebruik van Rotterdam als filmlocatie?	37
Hoofdstuk 6: Welke beelden van Rotterdam worden gebruikt in de opnames?		39
6.1	Opzet hoofdstuk	39
6.2	Welke locaties zijn er gebruikt: de meest opvallende	39
6.3	Zijn de locaties typisch Rotterdams?	44
6.4	Kort Rotterdams, RFF	45
6.5	Hoe komen de locaties in beeld?	46
6.5.1	Fighting Fish	46
6.5.2	Polleke	48
6.5.3	De Passievrucht	49
6.6	Conclusie: Welk beeld van Rotterdam is in de film te zien?	50
Hoofdstuk 7: Wat vinden de filmmakers van Rotterdam als filmlocatie?		52
7.1	Opzet hoofdstuk	52
7.2	Meningen over Rotterdam in het algemeen	52
7.3	Meningen over de eigen ervaring met Rotterdam	54
7.4	Meningen over de toekomst van Rotterdam	56
7.5	Conclusie: Wat vinden filmmakers van Rotterdam als filmlocatie?	57
Hoofdstuk 8: Conclusie		59
8.1	Opzet hoofdstuk	59
8.2	Theorie	59
8.3	Antwoorden op de deelvragen	60
8.4	Factoren	62
8.5	Aanbevelingen	64

Hoofdstuk 9: Bronnen	65
9.1 Literatuur	65
9.2 Websites	66
9.3 Films	67
Bijlagen	68
1. Overzicht van de aanwezige tabellen	69
2. Overzicht opnames en producties in de periode 2002-2004 in Rotterdam	70
3. Overzicht precieze locaties per productie in de periode 2002-2004 in Rotterdam	77
4. Overzicht van de producties per locatie in Rotterdam in de periode 2002-2004	91
5. Overzicht van de antwoorden van de filmmakers op de vragenlijst	95
6. Overzicht van de producties met subsidie van het RFF	101

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Inleiding

Veel mensen gaan glimlachen bij de opmerking dat Rotterdam een filmstad is. Rotterdam is een nuchtere stad en filmopnames horen hier op het eerste gezicht niet bij. Amsterdam is de stad waar het gebeurt. Maar wanneer mensen nadenken zien ze toch de beelden van Jackie Chan op de Erasmusbrug voor zich verschijnen.¹ Jackie was het begin en later volgden vele filmmakers zijn voetsporen over de Maas.

Rotterdam is altijd de havenstad geweest. De haven voelde men als het ware in de stad. Maar andere havens in Europa lagen op de loer en Rotterdam moet inmiddels met deze andere steden concurreren. De gemeente Rotterdam voelde goed aan dat Rotterdam naast de haven ook aan andere sectoren moest gaan denken om Rotterdam internationaal op de kaart te laten staan. De creatieve sector was de gelukkige en inmiddels voert de gemeente een speerpuntenbeleid om de creatieve industrie te stimuleren. Binnen dit beleid gaat de aandacht voortdurend uit naar het cluster AV, film, animatie en ICT.² De belangrijkste pijlers van dit beleid om de audiovisuele industrie te ontwikkelen zijn:

1. Ontwikkeling van de Schiecentrale tot campus met AV-, film- en ICT-bedrijven
2. Actief vestigingsbeleid voor bedrijven uit de AV, film en ICT sector
3. Rotterdams Fonds voor de Film en de audiovisuele media (RFF) en Rotterdam Film Commission (RFC)
4. Animatie
5. AV-onderwijs

Het RFF helpt de producenten in de AV-sector en nieuwe mediaproducties in de Rotterdamse regio met financiële ondersteuning. Daarbij helpt de RFC bij het verkrijgen van vergunningen en het zoeken naar de beste locaties voor film- en AV-producties. Ook ondersteunt het RFF financieel het ontwikkelen en realiseren van nieuwe film en tv-producties in de regio Rotterdam. Rotterdam heeft, met Jacques van Heijningen, als enige stad in Nederland een Film Commissioner, die de stad promoot als filmlocatie.

Deze filmcommissioner is uniek in Nederland en maakt Rotterdam interessant om te onderzoeken. Heeft de filmcommissioner een goed verkooppraatje en komen daarom filmmakers naar Rotterdam of heeft de stad zelf ook meer te bieden?

Vele films hebben de weg naar Rotterdam al gevonden. *Ik ook van jou*, *Van God los*, *Polleke* en ook televisieseries hebben hun standplaats in Rotterdam. Zoals *Spangen*, *Luifel en Luifel* en *Raymann is laat*. De filmmakers hebben allen gekozen om opnames in Rotterdam te maken. Ze hadden in sommige gevallen net zo goed voor een andere stad of soms zelfs een studio kunnen kiezen. Waarom kiezen filmmakers voor de stad als decor en in deze scriptie zal de vraag centraal staan waarom kiezen

¹ Jackie Chan, *Who am I*, 1998.

² 'Aantal producenten in havenstad moet in vijf jaar verdubbelen', *Callsheet*, (februari 2006).

filmmakers voor Rotterdam als filmset? Wellicht heel simpel omdat het verhaal zich in Rotterdam afspeelt of omdat hoofdpersonen uit de stad komen. Misschien wel omdat er geen geld beschikbaar is om de film, tv-serie of commercial in het buitenland op te nemen. Of misschien is de keuze voor Rotterdam wel gemaakt omdat de stad beschikt over een filmfonds dat alle vergunningen regelt en een filmcommissioner die de stad promoot. Of misschien wel omdat Rotterdam de juiste uitstraling en verschillende gezichten heeft. We weten het niet.

Men raakt gefascineerd door de stad. Zij is snel en divers, maar kan ook traag en langzaam zijn. In het stadse landschap zien we vele kunstenaars. Zij maken de stad nog interessanter dan deze al is. Wat zoeken deze creatieve mensen in de stad? De huidige stad is een broedplaats van creativiteit, de kunstenaars weten de steden te vinden. Maar ook de beleidsmakers hebben de creativiteit ontdekt. Film en de audiovisuele sector zijn onderdelen van deze creatieve industrie en Rotterdam heeft de kunstenaars in deze sector graag actief in de stad. Maar worden de kunstenaars door de beleidsmakers aangetrokken met mooie verkooppraatjes en aanbiedingen of is het Rotterdam, de stad, die de kunstenaars trekt?

In deze thesis onderzoek ik wat de filmmaker naar Rotterdam brengt. Jackie Chan was een van de eersten, velen volgden, maar wat beweegt hen?

Wat ik ook wil weten is wat er nu gefilmd is in Rotterdam. Zijn het films? Televisieseries? Of juist meer commercials en videoclips? En waar wordt dit in Rotterdam gefilmd? In het centrum of de buitenwijken? Zijn het de bruggen en de Maas waar Rotterdam bekend om staat, of misschien de gebouwen in Rotterdam, die net zo goed ergens anders in Nederland hadden kunnen staan. En waarom is er dan juist voor Rotterdam als locatie gekozen? Bracht dit een financieel voordeel met zich mee? Of was deze plek in Rotterdam de beste locatie?

Al deze vragen heb ik samengebracht in mijn hoofdvraag: **Welke factoren zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?**

Ik ga er in deze thesis van uit dat Rotterdam aantrekkelijk is als filmlocatie. De cijfers van 2002-2004 bewijzen dit en de groei van het aantal opnames is ook in deze periode te zien. De onderzoeksperiode bestrijkt ook deze drie jaren. Graag had ik ook de gegevens van 2005 erbij willen nemen, maar ten tijde van dit onderzoek had het Rotterdams Fonds voor de Film het jaarverslag 2005 nog niet gereed. De opnamegegevens van 2002-2004 zijn namelijk afkomstig uit de jaarverslagen van het RFF.

De factoren die van invloed kunnen zijn op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie zullen op verschillende terreinen te vinden zijn. De stad, het beleid, de mensen, de films zelf. Om de probleemstelling zo goed mogelijk te beantwoorden zal ik dan ook gebruik maken van een aantal deelvragen.

Ten eerste: Wat doet Rotterdam aan de promotie van Rotterdam als filmlocatie?

Rotterdam heeft een sterk AV-beleid, maar wat gebeurt er op het gebied van de filmopname in Rotterdam. In hoeverre wordt deze gestimuleerd? En wat wordt er gedaan om Rotterdam zo aantrekkelijk te maken? Het RFF heb ik al genoemd, maar zij is niet de enige die de filmsector stimuleert en aantrekkelijker maakt.

Ten tweede: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Iedere filmlocatie moet voldoen aan een aantal voorwaarden wil een filmmaker of een andere filmer de locatie gebruiken voor opnames. Wat zijn deze voorwaarden en bezit Rotterdam deze ook?

Ten derde: Wat is er in Rotterdam gefilmd?

Ik bekijk wat er in de periode 2002-2004 in Rotterdam opgenomen is. Zijn het films, commercials of videoclipps? En wie zijn de makers, specifiek Rotterdammers, of weten ook de Amsterdammers en mensen van buiten de stad te vinden?

Ten vierde: Welke beelden van Rotterdam worden gebruikt tijdens de opnames?

Rotterdam is te zien in vele opnames, maar welke beelden zijn gebruikt? Zijn dit de typische Rotterdamse herkenbare gebouwen en gezichten of zijn er ook onherkenbare plekjes die zich net zo goed ergens anders in Nederland hadden kunnen bevinden?

Ten vijfde: Wat vinden de filmmakers van Rotterdam als filmlocatie?

Wat is in filmisch opzicht mooi aan Rotterdam? Of juist niet? Welke faciliteiten maken Rotterdam aantrekkelijk of moeten juist verbeterd worden? De filmmakers mogen hier aan het woord en zullen hun mening geven over Rotterdam.

Deze vijf deelvragen zullen antwoord geven op de hoofdvraag en hierna kan ik een goed inzicht geven over Rotterdam als filmlocatie. Ook wil ik gefilmd Rotterdam mooi op de kaart te zetten. Steden profiteren van de aandacht die films aan steden en hun gezichten geven, waarom zou Rotterdam hier niet iets van mee kunnen pikken. De kenmerkend rode brug van San Francisco doet echt niet onder aan de Erasmus brug. En *Sleepless in Seattle* had net zo goed boven op de Euromast kunnen eindigen. De moorden in *Amsterdamed* hadden ook in Rotterdamse wateren plaats kunnen vinden. Rotterdamse locaties moeten meer profiteren van de film en door middel van deze thesis probeer ik hier een steentje aan bij te dragen.

1.2 Onderzoeksopzet

In deze scriptie zal ik per hoofdstuk een deelvraag beantwoorden. Voorafgaand aan deze deelvragen zal ik beginnen met een theoretisch gedeelte waarin ik de stad en film wil samenbrengen en eerdere onderzoeken op dit gebied wil behandelen. Deze theorie is te vinden in hoofdstuk twee.

In hoofdstuk drie zal deelvraag een aan bod komen. Wat doet Rotterdam aan de promotie van Rotterdam als filmlocatie? In dit hoofdstuk zal ik voornamelijk de beleidskant bekijken. Wat gebeurt er op het terrein van de creatieve industrie in Rotterdam? Wat doet de gemeente om Rotterdam zo aantrekkelijk mogelijk te maken als vestigingsstad voor filmmakers en als filmlocatie, maar ook wat zijn de initiatieven vanuit de sector zelf?

In hoofdstuk vier zal ik door middel van het beantwoorden van deelvraag twee er achter proberen te komen wat de randvoorwaarden zijn van een plek om als locatie te voldoen. En natuurlijk zal ik ook gaan bekijken of Rotterdam aan deze voorwaarden voldoet. Deze deelvraag zal ik deels beantwoorden door middel van de gegevens die voortkomen uit de antwoorden van de filmmakers op mijn verstuurde vragenlijsten.

In hoofdstuk vijf zal ik deelvraag drie beantwoorden: Wat is er in Rotterdam gefilmd? Om hier antwoord op te geven heb ik het Rotterdams Fonds voor de Film benaderd of ik gebruik mocht maken van hun gegevens. In de jaarverslagen laten zij zien welke opnames per jaar hebben plaatsgevonden. De titel, producent en voor welk product de opname is bedoeld is hierin vastgelegd. Om wat meer zicht te krijgen op wat voor soort bedrijven dit zijn ga ik zelf op zoek naar de vestigingsplaats van deze bedrijven. Ik ben namelijk nieuwsgierig of alleen Rotterdamse producenten gebruik maken van Rotterdam als locatie of dat ook filmmakers van buiten Rotterdam in de stad opnames maken.

In hoofdstuk zes bekijk ik welke beelden van Rotterdam worden gebruikt. Het RFF heeft de vergunningaanvragen bewaard en door het beoordelen hiervan probeer ik de locaties in Rotterdam in kaart te brengen. Mijn voornaamste vraag bij deze locaties zal zijn of de beelden Rotterdams zijn of juist ook ergens anders in Nederland hadden kunnen staan, of misschien zelfs een internationale sfeer laten zien.

In hoofdstuk zeven zal ik deelvraag vijf beantwoorden: Wat vinden filmmakers van Rotterdam als filmlocatie? Deze vraag zal ik beantwoorden aan de hand van de antwoorden die de filmmakers gaven op de vragen over dit onderwerp in mijn verstuurde vragenlijsten. Ik wil meer te weten te komen over hun ervaringen met de stad. En wat is nu filmisch mooi aan Rotterdam en welke plekken worden juist gemeden? De filmmakers zijn de belangrijkste personen in deze thesis. Zij zijn de mensen die kiezen voor Rotterdam en kunnen dus ook het beste bepalen wat nu de aantrekkelijkheid is van Rotterdam.

In de conclusie zal ik al mijn bevindingen samenbrengen en antwoord geven op de vraag welke factoren nu de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie bepalen. Ook zal ik in de conclusie een terugkoppeling maken naar de eerder vermelde theorie. Aan het eind van deze thesis probeer ik een beter beeld van Rotterdam als filmstad te schetsen, wat filmmakers van Rotterdam vinden en wat de stad nu zo populair maakt.

1.3 Uitleg begrippen

Graag leg ik van te voren uit wat ik onder een aantal begrippen versta. Ik heb het in deze thesis over een filmmaker. Maar hier onder versta ik niet alleen de makers van een speelfilm. Maar ook degenen die een korte film, een videoclip, een commercial of een andere opname hebben gemaakt. Als het maar om een gefilmd project gaat. Ook komt in deze thesis veelvuldig het begrip locatie en het filmen op locatie aan bod. Een locatie betekent enkel de plek van een opname. Dit kan gaan om een buitenkant van een gebouw, een kruispunt, een straat, een interieur van een restaurant of discotheek. Maar ook opnames vanuit een auto of vanuit de lucht. Rotterdam beschikt ook over een aantal studio's. Deze neem ik in deze scriptie mee als locatie in Rotterdam, omdat het om het aantal opnames in Rotterdam gaat, maar in principe vallen opnames in een studio, buiten de opnames op locatie. In het volgende hoofdstuk over de theorie wordt dit nader uitgelegd.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Filmen in de stad en op locatie is geen nieuw fenomeen. Al in de jaren 30 van de 20^e eeuw werd er op locatie gefilmd. Al was er toen een tweedeling zichtbaar tussen filmmakers die graag de realiteit en de echte wereld weergaven en de filmmakers die liever hele steden nabouwden en met decors hun films maakten.³ Waarom filmmakers liever in de stad en de echte wereld filmden is niet duidelijk verklaarbaar, er zijn wel redenen voor te bedenken, waar ik later in dit hoofdstuk op terugkom, maar wetenschappers hebben zich nog niet erg met dit onderwerp beziggehouden. Wel zien we theorieën over creativiteit in de stad, culturele clusters en waarom steden zo graag deze creativiteit in de stad willen hebben. In dit hoofdstuk zal ik deze theorieën behandelen en uitleggen waarom ik het filmen op locatie in de stad wil onderzoeken.

2.1 Opzet hoofdstuk

Rotterdam beschikt over veel creativiteit in haar stad.⁴ Er zijn theaters, filmhuizen, muziekpodia en grafische opleidingen. Er is een kunstacademie, een lokale omroep, een landelijke publieke omroep, en een grote studio, waarom heen ook vele creatieve bedrijfjes zich hebben gevestigd. Veel van die bedrijfjes houden zich bezig met film, televisie, digitale media en animatie.⁵ Deze bedrijfjes vonden soms hun oorsprong in Rotterdam, maar ook zijn veel bedrijfjes aangetrokken door de groeiende creativiteit in de stad en doordat het Rotterdamse beleid een gunstig klimaat voor hen heeft ontwikkeld. In dit hoofdstuk laat ik zien waarom creativiteit zich vaak in een stad ontwikkelt en deze mensen graag dicht bij elkaar hun werk willen doen. Filmen, televisie maken en digitale media zijn onderdeel van creativiteit⁶ en in deze thesis gaat het voornamelijk over deze sectoren van de creatieve industrie. Omdat wetenschappers zich voornamelijk hebben beziggehouden met creativiteit als een gehele industrie zal ik in dit hoofdstuk ook de creatieve industrie als geheel behandelen. De filmindustrie valt hier onder, maar is nog maar weinig onderzocht. Waarom de creatieve sector als geheel naar de stad trekt zal ik in dit hoofdstuk uitleggen en later in deze thesis zal ik bespreken waarom de filmmakers nu naar de stad trekken.

Als eerste in dit hoofdstuk zal ik meer vertellen over de stad en het creatieve beleid van een stad. Hierna zal ik me de vraag stellen waarom creativiteit zich vaak in de stad ontwikkelt en waarom creatievelingen zich graag bij elkaar voegen in de stad. Richard Florida heeft hier theorieën over ontwikkeld.⁷ Nu ik weet waarom creatieve mensen naar de stad trekken, laat ik hierna zien wat de creativiteit voor de stad betekent. Van de creativiteit ga ik dan naar de sector waar het in deze thesis eigenlijk over gaat, de filmindustrie. Waarom filmen mensen op locatie, en vooral waarom filmen ze

³ Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', In: *Cinema & the City: Film and Urban societies in a global context*, Shiel, Mark and Tony Fitzmaurice (ed.) Blackwell Publishers (2001)

⁴ TNO, 'Creatieve Industrie in Rotterdam', Delft, (Februari 2005).

⁵ www.schiecentrale.nl.

⁶ TNO, 'Creatieve Industrie in Rotterdam', Delft, (Februari 2005).

⁷ Florida, Richard, *The Rise of the Creative Class*, Basic Books, New York (2002).

in de stad? Weinig wetenschappers hebben zich met dit onderwerp bezig gehouden. Geoffrey Nowell-Smith schrijft hierover in het boek *Cinema & the City*.⁸ Naast dat ik in dit hoofdstuk uitleg wat creativiteit voor de stad kan betekenen, zal ik ook laten zien wat de filmindustrie kan betekenen voor een stad op basis van de vindingen van Turok.⁹ Als laatste zal ik een kleine samenvatting geven en uitleggen waarom ik heb gekozen om dit onderzoek te doen.

2.2 De stad

Nationale en regionale overheden zijn steeds op zoek naar nieuwe aanknopingspunten om de economie te verbeteren en nieuwe impulsen te geven. Creativiteit heeft tegenwoordig grote belangstelling. De creatieve industrie is een activiteit die het in het bijzonder moet hebben van een stedelijke omgeving. In een stad gebeurt veel. Er zijn altijd mensen op straat. Er klinken geluiden, lawaai of muziek. Vele culturen leven naast elkaar. Kunstenaars vinden in de stad hun inspiratiebron. Steden gaan hierdoor leven en beleidsmakers in de grote steden hebben hierdoor belangstelling voor deze creatieve bedrijvigheid gekregen.¹⁰

De naam van een stad kan gezien worden als een merk. Alle producten en de beelden die de stad produceert en oproept kunnen onder het merk van die stad vallen. Zo horen de Erasmusbrug en het Internationaal Filmfestival bij het merk Rotterdam. Steden moeten met elkaar concurreren en imagovorming kan hierbij een rol spelen. Rotterdam was maar al te blij dat zij het North Sea Jazz festival van Den Haag over kon nemen.¹¹ Wanneer men de stad als een merk met zijn producten erkent, ontstaan er meer en betere communicatiemogelijkheden, die tot een beter communicatie-effect kunnen leiden.

Communicatie is een van de beleidsinstrumenten binnen city marketing. De volgende definitie kan worden gehanteerd:

“City marketing is het geheel van activiteiten van de stad, welke activiteiten erop gericht zijn transacties te initiëren, te bevorderen, te vergemakkelijken, te bespoedigen en tot uitvoering te brengen, voor zover deze activiteiten passen binnen de strategie van en gecoördineerd worden door het gemeentebestuur en de gemeentelijke organisatie.”¹²

Tegenwoordig valt creativiteit en het beleid hiervoor onder citymarketing. Evenementen, festivals, het aantrekken van kunstenaars, het produceren van goede producten, alles wordt gedaan om een stad beter op de kaart te zetten.

⁸ Nowell-Smith, Geoffrey, ‘Cities: Real and Imagined’.

⁹ Turok, Ivan, Cities, ‘Clustes and Creative Industries: The Case of Film and Television in Scotland’, *European Planning Studies*, Vol 11, No.5, (July 2003)

¹⁰ TNO, ‘Creatieve industrie in Rotterdam’.

¹¹ www.northseajazz.nl.

¹² Kriekaard, *De stad als merk*, Rotterdams Instituut voor bedrijfseconomische Studies, (april 1994), blz. 7.

2.3 De stad en creativiteit

Door de vergrote concurrentie tussen steden voeren de steden een actiever citymarketing beleid. Een beleid om toeristen naar de stad te trekken. Nieuwe bedrijven of om de stad aantrekkelijker te maken om in te wonen. Steeds vaker is dit beleid gericht op de creativiteit. Amsterdam voert een beleid gericht op de verdere ontwikkeling van de creatieve industrie in de breedte.¹³ Maar sommige steden kiezen voor een specialisatie op basis van bewezen sterktes. Eindhoven kiest bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van de designsector en Hilversum bouwt voort op haar traditie als omroepstad.

De creatieve industrie onderscheidt zich primair doordat “betekenis” de centrale component van de producten vormt.¹⁴ Rutten gaf de volgende definitie van creatieve industrie:

“De creatieve industrie is een specifieke vorm van bedrijvigheid die goederen en diensten voortbrengt die het resultaat zijn van individuele of collectieve, creatieve arbeid en ondernemerschap. Inhoud en symboliek zijn de belangrijkste elementen van deze goederen en diensten. Ze worden aangeschaft door consumenten en zakelijke afnemers omdat ze een betekenis oproepen. Op basis daarvan ontstaat een ervaring. Daarmee speelt de creatieve industrie een belangrijke rol in ontwikkeling en behoud van leefstijlen en culturele identiteiten in de samenleving.”¹⁵

2.4 Een creatief cluster

Met de opkomst van de creativiteit in de stad is ook het creatieve cluster ontstaan. Een van de eerste personen die een definitie gaf voor het fenomeen cluster was Porter. Een cluster is volgens hem:

*“Geographic concentrations of interconnected companies, specialised suppliers, service providers, firms in related industries, and associated institutions (e.g. universities, standards agencies, trade associations) in a particular field that compete but also co-operate”.*¹⁶ Een creatief cluster is een verzamelplek van personen en bedrijven werkzaam in de creatieve sector.

Porter’s centrale argument is dat gebieden met sterke relaties tussen bedrijven op het gebied van creativiteit innovatiever zijn, internationaal competitief en meer in staat om te groeien dan plaatsen met zwakke lokale connecties.

De creatieve clusters zijn op verschillende manieren te vinden in de stad. Gordon en Mc Cann zien drie verschillende clusteringkrachten die onderscheiden kunnen worden. Zo is er het model van pure agglomeratie dat schaalvergroting bevordert voor bedrijven in elkaars omgeving. Ten tweede is er een vorm van clustering die plaatsvindt in een industrieel of activiteitencomplex. Bedrijven in de productieketen bevinden zich dichtbij elkaar zodat kosten verminderd kunnen worden. Ten derde is er

¹³ TNO, ‘Creatieve Industrie in Rotterdam’, blz. 1.

¹⁴ TNO, ‘Creatieve Industrie in Rotterdam’, blz. 7.

¹⁵ TNO, ‘Creatieve industrie in Rotterdam’, blz. 7.

¹⁶ Turok, Ivan, ‘Cities, Clusters and Creative Industries: The Case of Film and Television in Scotland’, blz. 551.

het sociale netwerk, er vindt samenwerking tussen bedrijven plaats om een langdurige relatie op te bouwen.¹⁷

2.5 Wat doet creativiteit voor de stad?

Een beleid gericht op creativiteit is niet alleen van belang voor de imagovorming van een stad. Maar creativiteit en de creatieve industrie zijn ook van belang voor de ontwikkeling van de economie.

TNO noemt in haar rapport “*Creatieve industrie in Rotterdam*” drie positieve effecten:¹⁸

Creativiteit zorgt voor toegevoegde waarde en werkgelegenheid

“De creatieve industrie is een bedrijfstak. Door het creëren van toegevoegde waarde en werkgelegenheid levert de creatieve industrie een directe bijdrage aan de economie. De sector is landelijk met bijna acht miljard euro goed voor bijna twee % van de toegevoegde waarde en met 220.000 banen goed voor bijna drie % van de werkgelegenheid. Bovendien kenmerkt de creatieve industrie zich door een relatief sterke groei.”

Creativiteit is een gangmaker van andere bedrijvigheid

“De creatieve industrie levert een bijdrage aan de toegevoegde waarde en werkgelegenheid die in andere sectoren wordt gecreëerd. Dat vindt op twee manieren plaats. Ten eerste is er sprake van achterwaartse effecten. Bedrijven in de creatieve industrie kopen in bij andere bedrijven en genereren aldus eveneens toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Ten tweede zijn er voorwaartse effecten: de creatieve industrie levert aan andere bedrijven. Vormgeving en reclame worden steeds belangrijker in de concurrentie- en innovatiestrategie van bedrijven. Producenten kunnen zich steeds minder onderscheiden door de intrinsieke kwaliteit van producten en diensten. Daarom leggen zij zich vaak toe op het creëren van belevings- of levensstijlwaarde van producten. Daarin zijn vormgeving en reclame van groot belang. In meer algemene zin geldt dat de competenties die traditioneel eigen zijn aan de creatieve industrie, het creëren van betekenis en het produceren van betekenisvolle producten, van belang worden voor de gehele economie.”

Creatieve industrie is een magneet voor kennis, creativiteit en talent

“Ten derde zorgt de creatieve industrie voor een vestigingsklimaat dat een aanzuigende werking heeft op werknemers waaraan een innovatieve economie behoefte heeft: de creatieve klasse.”

Steden hebben graag creatieve bedrijven in de stad. Niet alleen hun vestigingen maar ook hun bezigheden. De goederen en diensten van de creatieve industrie hebben een symbolische waarde die altijd verder gaat dan de functionele gebruikswaarde.¹⁹ Die symboliek is belangrijk voor de stad.

¹⁷ Turok, Ivan, ‘Cities, Clusters and Creative Industries: The Case of Film and Television in Scotland’, blz. 552.

¹⁸ TNO, ‘Creatieve industrie in Rotterdam’, blz. 2.

¹⁹ TNO, ‘Creatieve Industrie in Rotterdam’, blz. 7.

Nu we weten waarom steden graag creativiteit in de stad willen, komt de vraag hoe een dergelijke creatieve stad er dan uitziet. Charles Landry geeft een aantal elementen die een creatieve stad moet bevatten: “een hoogopgeleide en flexibele beroepsbevolking; dynamische denkers, scheppers en uitvoerders; een grote formele en informele intellectuele infrastructuur; sterke communicatiekanalen.” Ook zegt hij dat de bebouwde omgeving – het podium, het kader, de houder bepalend is voor welk ‘milieu’ er ontstaat.²⁰

Bedrijfstakingen waarvan het assortiment voor een belangrijk deel uit creatieve goederen en diensten bestaat zijn bijvoorbeeld uitgeverijen, reclamediensten, fotografie, radio, podiumkunsten, musea en film en televisie.²¹ Filmmakers vestigen zich in steden maar filmen ook graag in de stad. Vanwege de sfeer, de locaties of omdat de stad onderdeel is van de inhoud van de film.

Richard Florida bedacht het idee “Quality of Place” waarbij hij drie punten belangrijk acht, voor aanwezigheid van het begrip. Te weten: Who’s there, What’s there en What’s going on.²² Wie zijn de mensen die aanwezig zijn op de plek? Welke faciliteiten zijn aanwezig en bovendien wat gebeurt er? Wanneer een gebied deze drie punten bezit heeft het de mogelijkheid om een Quality of Place te krijgen of te hebben. Quality of Place betekent dat het op die plek mogelijk is om een creatieve industrie te ontwikkelen of te laten groeien. Voor de filmindustrie zou het betekenen dat volgens Florida’s begrip de volgende punten aanwezig moeten zijn: Er moeten bedrijven en creatieve mensen aanwezig zijn (who’s there), er moet een mooie stad met locaties zijn (what’s there) en er moeten films worden opgenomen (what’s going on). Wanneer deze drie factoren aanwezig zullen zijn, kunnen ze er aan bijdragen dat de stad een av-stad wordt.

2.6 Filmen op locatie

Zoals ik al eerder vertelde is het maken van films, commercials, videoclips en andere opnames een onderdeel van de creatieve industrie. Ik heb uitgelegd waarom creativiteit zich vaak in de stad bevindt en wat zij kan betekenen voor een stad. Het filmen in een stad is een apart fenomeen. Filmmakers kunnen ook beslissen om in een nagebouwde stad in een studio te filmen. Geoffrey Nowell-Smith onderscheidt dan ook twee soorten stadfilms.²³ De film die voornamelijk in de studio is geschoten en vaak een beeld geeft van een onherkenbare stad. En daar tegenover staat de film die vaak helemaal op locatie is geschoten en die plaats vindt op een plek die te herkennen is, genoemd wordt en waar de naam vaak deel uitmaakt van de titel. De aantrekkelijkheid van deze laatste soort films is vaak toeristisch, de verhaallijnen vinden plaats met op de achtergrond aantrekkelijke stadsbeelden. Maar

²⁰ Landry, Charles, In: *Creativiteit en de stad: Hoe de creatieve industrie de stad verandert*, NAI Uitgevers, (2005), blz.45.

²¹ TNO, ‘Creatieve Industrie in Rotterdam’, blz. 7.

²² Florida, Richard, *The Rise of the creative class*, blz. 231.

²³ Nowell-Smith, Geoffrey, ‘Cities: Real and Imagined’, blz. 101.

deze films kunnen ook teleurstellen omdat de getoonde beelden totaal niet overeenkomen met de verwachtingen van de kijker.²⁴ Mensen herkennen de stad of de gevoelens die zij zelf bij die plek hadden niet (meer). In de jaren 30 van de 20^e eeuw filmde de filmmakers al in de stad. Een Duitse filmmaker, Walter Ruttmann, ging de straten van Berlijn in om zijn film: *Berlin: Symphony of a City* te maken. In 1945 was er ook een grote verdeling te zien tussen de Italiaanse neorealistische filmmakers, die contact wilde maken met de realiteit en het landschap in een soort documentaire stijl weergaven. En aan de andere kant Engelse filmmakers die de rug naar de stad keerde en zich concentreerden op nagebouwde interieurs en exterieurs.²⁵

Het Italiaanse neorealisme stond bekend om het gebruik van filmen op locatie, maar zodra Federico Fellini het kon veroorloven brak hij met dit gebruik nam hij het grootste gedeelte van zijn film *La dolce vita* (1960) in studiodecor op. Door het namaken van de Romeinse Via Veneto kon hij veel meer dingen waarmaken dan dat hij kon doen als hij had moeten filmen in de echte straat met echt verkeer en echte voorbijgangers, waarmee hij rekening moest houden.²⁶

Waarom filmmakers op locatie of in de studio filmen kan zijn om verschillende redenen. Het voorbijgaande verkeer waarmee rekening gehouden moet worden kan een reden zijn om niet op locatie te filmen. Een andere reden om op locatie te filmen en niet in de studio kan bijvoorbeeld om natuuraspecten zijn. Zoals regen, sneeuw en landschappen, die beter overkomen op film wanneer ze echt zijn. Ook bouwwerken kunnen soms niet nagemaakt worden in de studio. Ook kan het een financiële kwestie zijn. In een land met slechte faciliteiten, lage arbeidskosten kan het soms goedkoper zijn om een scène op locatie te filmen. Terwijl de Amerikaanse filmindustrie vaak voor de studio-opname gaat. Film op locatie vergt namelijk veel moeite. Hoe hard ook gewerkt is aan het vinden van een goede locatie, deze kan soms niet aan de verwachtingen voldoen. Geluiden die er niet thuis horen, of het beeld komt toch niet overeen met wat men in gedachten had.²⁷

Niet alleen de filmmaker is blij met zijn aanwezigheid in de stad. Hij wordt hierdoor geprikkeld en gestimuleerd en het levert mooie beelden op. Ook voor de stadsbesturen, bewoners en bedrijven is de aanwezigheid van de filmmaker een positief gebeuren.

2.7 Hoe draagt de filmindustrie bij aan de stadseconomie?

Volgens Ivan Turok zijn er drie manieren waarop film en televisie bij kunnen dragen aan de lokale economie:

²⁴ Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', blz. 101.

²⁵ Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', blz. 100.

²⁶ Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', blz. 103.

²⁷ Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', blz. 103.

Ten eerste zijn sommige activiteiten afhankelijk van lokale vraag. Zoals het tentoonstellen van films en het voorzien van services voor lokale consumptie, zoals bioscopen, videotheken en televisie broadcasting. Zij voorzien de lokale markt, hun waardetoevoeging is redelijk klein en ze zijn enigszins vrij van competitie.

Ten tweede zijn sommige producten gesponsord of zijn opdrachtfilms voor niet-commerciële doeleinden, zoals programma's voor de lokale publieke omroep zijn of films die nuttig zijn voor bepaalde doelgroepen, zoals programma's in een taal van een minderheid.

En ten derde leveren sommige producten inkomsten op van buiten de regio en hebben potentie om te groeien, zoals speelfilms, televisieseries en programmaconcepten. Deze kunnen verkocht worden aan andere landen.²⁸

Turok deed onderzoek naar de film- en televisie-industrie in Schotland. Hij ondervond dat alledrie de activiteiten aanwezig waren in Schotland, maar dat ondanks deze aanwezigheid de filmproductie niet erg ontwikkeld was. Schotland heeft wel een naam opgebouwd en is vaak te zien geweest in films en televisieseries. De verschillende fondsen hebben aan deze naamsbekendheid van Schotland in de filmsector meegeholpen.

Door subsidieverminderingen door de overheid werd in de jaren 50 het Films of Scotland Committee opgericht. Dit was een vrijwillige organisatie om de Schotse film te stimuleren. Het bracht de publieke en de private sector samen met scriptschrijvers en filmmakers. In dertig jaar steunde het ongeveer 160 films. Dit fonds hielp een groep onafhankelijken zich te specialiseren in educatieve en industriële films. Het Films of Scotland Committee hield in de jaren tachtig op te bestaan. Filmmakers richtten zich meer op fictiefilms in plaats van documentaires, die het fonds juist stimuleerde. In de jaren negentig werden er weer meer films gemaakt en werd het Glasgow Film Fund opgericht om gaten in de begrotingen van lowbudget speelfilms te dichten. Ook werden de Edinburgh and Glasgow Film offices opgericht om het gemakkelijker en aantrekkelijker te maken voor filmproducenten van buiten de steden om daar te komen filmen. In 1997 gingen alle fondsen samen in een nieuwe organisatie: Scottish Screen.²⁹

Deze ontwikkelingen in Schotland, zijn enkele van de weinige, die bekend zijn en te vergelijken zijn met de situatie in Nederland, specifiek gezien Rotterdam. Ook in Rotterdam zijn plannen ontwikkeld, die ik in een volgend hoofdstuk zal uitleggen.

2.8 Samenvatting, conclusie, mijn onderzoek

Nog voordat Richard Florida zijn bestsellers in de winkel had liggen en de creativiteit steeds meer aanwezig was in de steden ging de Gemeente Rotterdam in 1996 een andere koers varen. De haven

²⁸ Turok, Ivan, 'Cities, Clusters and Creative Industries: The Case of Film and Television in Scotland', blz. 554.

²⁹ Turok, Ivan, 'Cities, Clusters and Creative Industries: The Case of Film and Television in Scotland', blz. 557.

was niet meer de belangrijkste economische sector en de aandacht werd gevestigd op de filmindustrie. Er werd net als in Glasgow een filmfonds opgericht, dat de filmindustrie moest stimuleren en de gemeente zette zich in om gunstige plekken te creëren waar de creatievelingen zich konden vestigen. Ook werd er een filmcommissioner aangesteld die de filmploegen vanuit de rest van Nederland en daarbuiten naar Rotterdam moest trekken. Zoals Florida al zei: “who’s there, what’s there en what’s going on”? De filmmakers moesten aanwezig zijn, net als de faciliteiten. Opnames moeten worden gemaakt en evenementen moeten gehouden worden om de levendigheid van de stad te behouden. Creativiteit is een graag gezien onderwerp op de agenda van beleidsmedewerkers. Creativiteit zorgt ook voor werk, inspiratie en aantrekkingskracht van een stad. Maar waarom wordt er graag in een stad gefilmd, en in deze thesis, waarom in Rotterdam? Is dit vanwege het budget of de weersomstandigheden zoals Nowell-Smith ons vertelde. Of heeft Rotterdam meer te bieden? In de volgende hoofdstukken van deze thesis zal ik hier antwoord op geven.

Hoofdstuk 3: Wat doet de Gemeente Rotterdam aan de promotie van Rotterdam als filmlocatie?

De opkomst van de Rotterdamse filmindustrie is niet alleen het gevolg van de vestiging van een aantal bedrijfjes in de havenstad. De Rotterdamse gemeente heeft hier hard aan gewerkt en doet dat nog steeds. In dit hoofdstuk zal ik bekijken welke partijen hier een rol bij speelden en dat wellicht nog steeds doen.

3.1 Opzet hoofdstuk

In dit hoofdstuk bekijk ik wat Rotterdam als stad zelf aan de Rotterdamse filmindustrie doet en vooral dus de promotie van Rotterdam als filmlocatie.

Als eerste behandel ik het beleid van Rotterdam. Welke plannen zijn er en hoe werden en worden deze uitgevoerd?

Ten tweede bespreek ik de verschillende partijen die in Rotterdam actief zijn op het gebied van de film en laat ik zien wat hun taken zijn. Rotterdam beschikt over een speciaal protocol wat filmers moeten hanteren willen ze in de havenstad filmen, dit behandel ik tevens en als laatste in dit hoofdstuk laat ik zien wat de toekomstplannen zijn.

3.2 Het Rotterdamse beleid ter stimulering van de AV-sector

In 1996 besloot de Gemeente Rotterdam de audiovisuele sector in haar regio een economische zet te geven. De haven bereikte haar limiet en er moest een andere sector worden gevonden waar Rotterdam groot in zou worden. Rotterdam koos er voor om de AV-sector tot stimuleringssector uit te roepen in een speerpuntenbeleid en te investeren in de opbouw van een frisse nieuwe randstedelijke filmindustrie, die in de loop der jaren zou moeten concurreren met de Amsterdamse filmwereld en het mediapark in Hilversum en ook in Europa een rol zou moeten gaan spelen.³⁰

De Gemeente Rotterdam richtte zich op twee sporen, enerzijds het Rotterdamse Fonds voor de Film en Audiovisuele Media (RFF) met een stimulerende financiële participatie in producties die twee maal meer moeten besteden dan dat zij via leningen ontvangen en anderzijds de ontwikkeling via het OBR van de fysieke infrastructuur, zoals de Schiecentrale.³¹ Deze aanpak leverde in eerste instantie bewondering op nationaal en internationaal.

3.3 Het Rotterdamse filmfonds

In 1996 werd het Film Fonds Rotterdam opgericht (FFR) voor een proefperiode van drie jaar. Een instituut dat financiële en facilitaire steun verleent aan filmmakers die (deels) in Rotterdam willen

³⁰ Rotterdams Fonds voor de Film en audiovisuele media (RFF) en Rotterdam Film Commission (RFC), 'Activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010', Rotterdam, (voorjaar 2005), blz. 3.

³¹ RFF en RFC, 'Activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010', blz. 3.

produceren.³² In 1999 nam het Rotterdams Fonds voor de Film en Audiovisuele Media deze functie over en breidde het uit. De hoofddoelstelling van het RFF is *het bevorderen van de economische ontwikkeling van de AV-sector in de regio Rotterdam op het gebied van film, televisie en andere digitale en audiovisuele media*.³³

In 2000 deed het RFF veel aan de promotie van Rotterdam. De website werd vernieuwd en er werd een informatief magazine uitgegeven over filmen in Rotterdam *+3110, featuring Rotterdam*. In Rotterdam werd ook al jaren gesproken over het nut van de functie Film Commissioner. Omdat vele taken overeenkomen met de werkzaamheden van het RFF is ervoor gekozen om deze functie te combineren met de functie van directeur van het RFF. Naast de promotie van de stad Rotterdam, heeft de Film Commissioner (RFC) zich ook beziggehouden met het aantrekken van nieuwe vestigers en meer filmproducties.

Het Internationaal Filmfestival Rotterdam is een van de belangrijkste podia voor de activiteiten van het RFF. Het Fonds ondersteunt de CineMart, waar producties die mogelijk in Rotterdam gerealiseerd kunnen worden op warme belangstelling van de Film Commissioner kunnen rekenen. Daarnaast is het RFF ook actief voor die producties die al eerder een bijdrage van het Fonds hebben gekregen.³⁴

Momenteel is Jacques van Heijningen directeur van het RFF en tegelijkertijd ook de Film Commissioner van Rotterdam.

3.4 Stimulerende projecten

Het RFF heeft een aantal initiatieven genomen om de Rotterdamse productie te vergroten en de startende AV-sector ondernemers ervaring op te laten doen.

Zo is *Kort Rotterdams* een project waarin jaarlijks een vijftal Rotterdamse productieteams worden uitgenodigd om een korte bioscoopfilm (vijf-zeven minuten) te realiseren. De films dienen in onderwerp en locatiekeuze herkenbare Rotterdamse elementen te bevatten en komen in aanmerking voor een realiseringbijdrage tot een maximum van 39.500 Euro per film. De deelnemers moeten gevestigd of woonachtig zijn in Rotterdam.³⁵ In 2006 zal voor het eerst *Lang Rotterdams* georganiseerd worden. Het project is vergelijkbaar met *Kort Rotterdams*, maar nu zal het om een speelfilm gaan van minimaal 70 minuten waar maximaal 200.000 Euro voor beschikbaar is. Het project zal de samenwerking tussen jonge Rotterdamse filmmakers bevorderen en de ervaring die in het project wordt opgedaan is een uitstekende basis voor een doorgroei in de professionele AV-sector.³⁶

Een ander nieuw project in 2006 is de samenwerking tussen het RFF en RTV Rijnmond om een regiosoap op te zetten. Regionale scriptschrijvers en AV-producenten worden uitgedaagd om in de

³² Meelhuysen, Vincent Rafael, *Retourtje Rotterdam?, Schriftelijke verantwoording van de inhoud van de documentaire over het functioneren van het Rotterdams Fonds voor de Film in de stad en haar audiovisuele sector*, Rotterdam, (2003), blz. 1.

³³ RFF en RFC, 'Activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010', blz. 6.

³⁴ www.rff.rotterdam.nl 'Jaarverslag RFF 2000'.

³⁵ www.rff.rotterdam.nl 'Inschrijfprocedure Kort Rotterdams 2006'.

³⁶ www.rff.rotterdam.nl 'Inschrijfprocedure Lang Rotterdams 2006'.

vorm van een wedstrijd een idee in te leveren. De winnaar zal 25.000 Euro van het RFF ontvangen om de serie te realiseren.³⁷

3.5 Protocol Filmen in Rotterdam

Wie in Rotterdam wil filmen moet een bepaald pad volgen. In 2001 werd het ‘Protocol filmen in Rotterdam’ door B&W goedgekeurd, wat betekent dat het protocol als reglement kan worden beschouwd voor het aanvragen van een vergunning in Rotterdam. Met het protocol werd Rotterdam de eerste stad in Nederland waar het filmen in de stad gestructureerd is. Daarmee heeft Rotterdam een voorsprong op andere steden, in het verkrijgen van vergunningen om te filmen in de stad. Met het screenen en “vertalen” van de aanvragen en het verzamelen van informatie ontlast het Protocol de gemeentelijke en vergunningverlenende instanties van nodeloos werk c.q. misverstanden. In de loop van het jaar heeft de RFC nauw contact onderhouden met de betreffende diensten voor optimale effectiviteit.

Het RFF heeft drie gradaties ingesteld voor het filmen in de stad: 1.Het filmen in de stad zonder gevolgen voor de openbare orde en veiligheid, gemeentelijke infrastructuur en de buurt, 2.Het filmen met beperkte gevolgen en 3.Het filmen met grote gevolgen. Het RFF beschrijft in het protocol vier verschillende situaties die kunnen voorkomen: filmen op straat, tijdelijke afzettingen van straten, langdurige afzettingen van straten en nachtopname in een woonwijk.

In het protocol wordt beschreven welke weg de vergunningaanvraag af moet leggen, wat de betrokken instanties doen en er in een gedragscode is beschreven waar de filmmakers zich aan moeten houden, zoals het tijdig inlichten van de omwonenden, respect tonen voor publiek en het verzorgen van de locatie.

Door het invoeren van de inschrijving in de Centrale Filmplanning Database als onderdeel van het protocol, heeft de RFC overzicht van alle producties die in de regio gedraaid worden. Hiermee heeft Rotterdam een begin gemaakt met een filmografie en informatiebank van alle producties die in Rotterdam hebben plaatsgevonden.

3.6 Het OBR

Het Ontwikkelings Bedrijf Rotterdam is de andere speler in het Rotterdamse AV-beleid. Het OBR heeft een coördinerende rol in de ambtelijke molen. Vanaf 1999 heeft het OBR een aantal duidelijke taken:

- Het OBR dient ondernemingsondersteuning te geven ter bevordering van de bedrijvigheid. Nieuwe en (door)startende bedrijven kunnen gebruik maken van steun door de Stichting Nieuwe Bedrijvigheid (SNB).

³⁷ www.rff.rotterdam.nl ‘Persbericht, 23-01-06 Regiosoap: Straks ook bij RTV Rijnmond’.

- Bijdragen voor producties uit beleidsoverwegingen van PR, marketing en verbetering van het imago van de stad Rotterdam, dienen door het OBR uit PR-budgetten gefinancierd te worden.
- Het OBR dient te zorgen voor het beschikbaar stellen van faciliteiten voor nieuwe AV-ondernemers in Rotterdam. Zij bemiddelt in locaties als de Schiecentrale en het Van Nellegebouw.
- Ook heeft het OBR een goede verstandshouding met het RFF. Zij adviseert het fonds en wordt erdoor geadviseerd.³⁸

Het OBR en het RFF gaan in 2006 beginnen met een reclamecampagne om Rotterdam als centrum van audiovisuele bedrijvigheid in heel Nederland op de kaart te zetten. Marco van den Berg van het OBR wil Rotterdam neerzetten als centrum waarin digitalisering van alle vormen van communicatie centraal staat. Het OBR en het RFF zijn nog steeds op zoek naar een grote trekker. Pogingen om MTV naar Rotterdam te halen mislukten. Een commerciële omroep of een deel hiervan of een groot reclamebureau zijn voorbeelden. Het moet een bedrijf zijn waar een heleboel andere AV-bedrijven voor zouden kunnen werken.³⁹

3.7 Het Initiatief

Het Initiatief is de belangenvereniging voor mensen die werkzaam zijn in de Rotterdamse AV-sector. De vereniging werd in 1996 opgericht in een periode dat de AV-sector sterk groeide. De vereniging heeft de volgende doelstellingen:

- Het behartigen van belangen die in Rotterdam professioneel werkzaam zijn in de film-, video- en media-industrie.
- Het concretiseren van plannen die een impuls geven aan het productieklimaat in Rotterdam.
- Het fungeren als platform voor de film-, video- en mediasector.
- Het bevorderen van de onderlinge samenwerking en de communicatie in deze sector.

3.8 De toekomst van Rotterdam: activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010

Nationaal en internationaal stond de AV-sector niet op de kaart en Rotterdam als locatie voor producties al helemaal niet. Het gemeentebestuur van de stad Rotterdam en het RFF hebben de afgelopen acht jaar bewezen dat met een consequent beleid een sector kan worden ontwikkeld die voorheen nauwelijks aanwezig was. Ook voor de toekomst zal zo'n beleid nog nodig zijn.

Het RFF is van mening dat na een aanloopfase het moment is gekomen om de uitgangspunten van het beleid voor de komende jaren te formuleren ten behoeve van de professionaliseringsfase. De kritische massa, bestaande uit voldoende bedrijven, voldoende gekwalificeerde mensen en voldoende financiële middelen om een sector in stand te houden, is nog niet bereikt.

³⁸ Meelhuysen, Vincent Rafael, *Retourtje Rotterdam?*, blz. 18.

³⁹ Auteur onbekend, 'Nieuwe aanpak voor Hollywood aan de Maas', *Nieuw Rotterdams Tij*, editie 10, jaargang 2005.

Het RFF wil met het Activiteitenplan 2005-2010 Rotterdam nog meer op de kaart zetten als AV-stad. De beleidsuitgangspunten voor het RFF en de RFC zijn in drie categorieën onder te verdelen: capaciteit, diversiteit en kwaliteit.

Er moet voldoende capaciteit zijn om de gewenste activiteiten binnen Rotterdam te kunnen ontplooiën. Het RFF wil dit bereiken door het AV-producenten stimuleringsbeleid, het AV-productie leningenbeleid van het RFF en extra financiering voor AV-producties.⁴⁰ Van Heijningen vindt dat er ook vanuit de gemeente stimulering voor de creatieve ondernemer moet komen. Hij ziet de producent als een ondernemer met een voorraad ideeën. Een fietsenmaker heeft een voorraad fietsen. Geldschietters geven gemakkelijker geld aan ondernemers met een voorraad tastbare producten. Geldschietters zullen dan ook eerder voor de voorraad fietsen gaan, dan voor de producent met de voorraad ideeën.⁴¹

Voldoende diversiteit houdt in dat alle faciliteiten die noodzakelijk zijn bij AV-producties in de stad of binnen de regio vertegenwoordigd en beschikbaar zijn. Dit zal worden bereikt door de vestigingsstrategie van het OBR voor nieuwe bedrijven in de AV-sector in Rotterdam. Het RFF zal adviseren, actief ondersteunen en het vestigingsbeleid monitoren en Rotterdam moet worden gepromoot als ideale AV-locatie met professionele faciliteiten en er moet in Rotterdam een toegesneden en groeiende AV-infrastructuur komen.

Ook moet er voldoende kwaliteit zijn in Rotterdam wat betreft kwalitatief hoogwaardige bedrijven en medewerkers. Dit zal bereikt worden door uitbreiding en verdieping van het Rotterdamse AV-onderwijs, stimulering van Rotterdams talent met Kort Rotterdams en deskundigheidsbevordering van de Rotterdamse AV-sector.⁴² Hoogopgeleide zelfstandige creatieve ondernemers in de av-sector moet Rotterdam behouden. Hilversum en Amsterdam bieden momenteel de meeste mogelijkheden voor de net afgestudeerde mediaprofessional. In 2010 wil het RFF het aantal av-producenten verdubbeld hebben. Het moeten er een kleine honderd worden. Wanneer er in Rotterdam geproduceerd wordt, worden er vanzelf goede mensen in de stad zelf gezocht.⁴³

3.9 Conclusie: Wat doet Rotterdam aan de promotie van de stad als filmstad?

In dit hoofdstuk heb ik laten zien hoe het beleid van de stad er uit ziet met betrekking tot Rotterdam als filmstad. Het RFF en het OBR zijn de spelers in dit beleid, zij trekken filmers naar de stad en bedrijfjes die zich in de stad moeten gaan vestigen. Er zit een groeiende lijn in het aantal opnames en ook het aantal AV-bedrijfjes in de stad nam toe. Met het beleid zat het tot nu toe goed. Ook voor de toekomst zien de plannen er gunstig uit. Er wordt hard aan gewerkt om Rotterdam aantrekkelijk te laten zijn wat betreft het filmen en vestigen in de stad. Er worden stimulerende projecten

⁴⁰ RFF en RFC, 'Activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010', blz. 9.

⁴¹ 'Aantal producenten in havenstad moet in vijf jaar verdubbelen', *Callsheet*, (februari 2006).

⁴² RFF en RFC, 'Activiteitenplan RFF/RFC 2005-2010', blz. 9.

⁴³ 'Aantal producenten in havenstad moet in vijf jaar verdubbelen', *Callsheet*, (februari 2006).

georganiseerd en gewerkt aan de opleidingen, waardoor ook de nieuwe aanwas van filmmakers in Rotterdam terecht zal komen. Dat het RFF met zijn financiële steun moet blijven bestaan is wel een voorwaarde, dat vinden ook de meeste filmmakers, waar ik in een later hoofdstuk op terug zal komen.

Hoofdstuk 4: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Filmmakers gebruiken vele verschillende locaties om opnames te maken voor hun films. Dit is niet zo vanzelfsprekend omdat in de beginperiode van het filmmaken vooral gebruik werd gemaakt van studio's. In een studio zijn de faciliteiten aanwezig, men kan het geluid en licht regelen en men kan bepalen wie er aanwezig mag zijn op de filmset en wie niet. Uiteindelijk was enkel de studio niet genoeg voor de film. Ook het echte leven moest in beeld worden gebracht. Maar niet iedere plek is geschikt om te filmen. In dit hoofdstuk staat de vraag centraal aan welke randvoorwaarden een plek moet voldoen om filmmakers hun werk te laten doen.

4.1 Opzet hoofdstuk

In dit hoofdstuk laat ik zien wat de filmmakers verstaan onder een randvoorwaarde en aan welke voorwaarden een locatie moet voldoen wil men er kunnen filmen. Ten tweede bekijk ik of Rotterdam voldoet aan de randvoorwaarden die de filmmakers noemen en als laatste in dit hoofdstuk wil ik onderzoeken of bepaalde randvoorwaarden invloed hebben op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie.

4.2 Randvoorwaarden voor filmmakers

Om een beter inzicht te krijgen van wat de filmmakers van het filmen op locatie en het filmen in Rotterdam vinden heb ik een vragenlijst verstuurd aan 29 productiebedrijven die twee of meerdere keren in de onderzochte periode 2002-2004 in Rotterdam hebben gefilmd. Zowel documentaires, commercials en speelfilms. Van de 29 vragenlijsten heb ik er tien terug gekregen en een productiekantoor bestond niet meer. Met een respons van 30 % ben ik gaan kijken wat de filmmakers van het filmen in een stad, in Rotterdam en van het filmen op locatie vonden. Verschillende vragen waren er op gericht om hier een beter beeld van te krijgen. Zo heb ik de filmmakers gevraagd welke faciliteiten aanwezig moeten zijn om op locatie te kunnen filmen, of de vestigingsplaats van het bedrijf invloed heeft op de opnamelocatie van een productie, dus of de locatie in de buurt moet zijn van het bedrijf en welke factoren van belang zijn bij het kiezen van een locatie. Bij de laatste vraag heb ik de filmmakers de keuze gegeven uit onder andere: soort productie, subsidie, steun bij het zoeken van een locatie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, aanmoediging van anderen om de locatie te kiezen, geld, bekendheid met de omgeving. Ook konden zij zelf nog andere dingen aangeven. In een andere vraag heb ik hen de mogelijkheid gegeven om aan te geven welke bedrijven nog missen in het proces om een film te kunnen maken in Rotterdam.

Resultaten onderzoek

Op de vraag welke faciliteiten aanwezig moeten zijn op een locatie om te kunnen filmen hebben verschillende makers een antwoord gegeven. Zo zei een documentairemaker dat er voor het maken van documentaires eigenlijk geen faciliteiten nodig zijn. Vier van de tien antwoordden dat er in principe niets aanwezig hoeft te zijn en dat alles wat nodig is wel te regelen is. Stroom, water, catering, en toestemming werden genoemd. Ook ruimte om te kunnen draaien werd tweemaal ter sprake gebracht. De laatste jaren zijn er steeds meer AV-bedrijfjes naar Rotterdam gekomen. Ook het aantal opnames in de stad is gestegen, daarom heb ik de filmmakers ook de vraag gesteld of de vestigingsplaats van het bedrijf invloed heeft op de keuze van de locatie.

Deze vraag leverde vijf maal een definitief nee op. Één soms, afhankelijk van de subsidie. En vier keer een ja. Dit vanwege de keuze van de hoofdpersonen in de documentaires, die vaak dichtbij huis worden gekozen. Één ja, vanwege de tijd en de kosten van de reis van crewleden. Één filmmaker is een echte Rotterdammer en filmt dan ook alles in Rotterdam en één ander productiebedrijf filmt ook het liefste dichtbij huis.

Welke factoren hebben invloed op de keuze van een locatie?

Bij de volgende vraag over de keuze van een locatie en welke factoren hier invloed op hebben heb ik de filmmaker een aantal voorbeelden gegeven waarop hij of zij een ja of een nee kon antwoorden en eventueel nog andere factoren kon toevoegen.

Tabel 4.1: Antwoorden van de filmmakers op de vraag welke factoren invloed hebben op de keuze voor een locatie

factoren die van invloed kunnen zijn op de keuze	Ja	nee
soort productie	10	0
subsidie	7	3
steun bij het zoeken naar een locatie	5	5
steun bij het verkrijgen van vergunningen	8	2
aanmoediging van anderen om die locatie te kiezen	2	8
geld	9	1
bekendheid met de omgeving	4	6

In de tabel laat ik zien dat het soort productie voor alle filmmakers de keuze van de locatie bepaald. Zoals de documentairemaker al zei bepalen de hoofdpersonen de locatie van de opname. “Waar de hoofdpersonen gaan, daar gaan wij”. Bij een commercial bepaalt het product de locatie en bij een speelfilm wordt de keuze bepaald door het script. Subsidie was bij zeven filmmakers een bepalende factor. Voor één productiekantoor was het niet bepalend, omdat de keuze uiteindelijk werd gemaakt door de regisseur en het hierdoor moeilijk antwoord kon geven op deze vraag. Één producent vond subsidie ook niet belangrijk.

Vijf van de tien filmmakers vond de keuze van een locatie bepalend door de steun bij het zoeken van een locatie. Een aantal keer in de vragenlijsten werd het bedrijf Phoxx genoemd, gevestigd in Rotterdam. Zij houden zich bezig met het scouten van locaties, met locatiemanagement tijdens opnames en ook produceren zij.⁴⁴ Acht van de tien filmmakers noemen steun bij het verkrijgen van vergunningen een reden voor het kiezen van een locatie. Rotterdam is met het Rotterdamse Filmfonds een voorloper op dit gebied. Zeker als het om Rotterdam gaat noemen filmmakers dit een groot voordeel. Het productiekantoor dat al eerder zei geen antwoord op de vorige vraag te kunnen geven omdat zij de keuze uiteindelijk aan de regisseur overlaat zegt ook hier weer nee en ook een ander productiekantoor uit Amsterdam vindt het niet belangrijk.

Aanmoediging van anderen bij het kiezen van een locatie vinden de meeste filmmakers, acht tegen twee niet belangrijk. De twee die het wel belangrijk vinden zijn afkomstig uit Amsterdam en Rotterdam. Hierdoor kan ik niet zeggen dat de aanwezigheid van de Filmcommissioner, die Rotterdam promoot als locatie, van invloed was op de keuze van de locatie. Geld is voor allen van belang. Enkel het productiekantoor dat de keuze uitbesteedt zei hier weer nee tegen. Onder de factor geld valt onder andere studiohuur, reistijd en reiskosten van de crew en decor. Bekendheid met de omgeving vinden maar vier van de tien filmmakers een factor die invloed heeft op de keuze van de locatie. Twee van de vier gaven in de vorige vraag ook al antwoord waarom zij liever dichtbij huis bleven. De documentairemaker zoekt zijn hoofdpersonen dicht bij huis en de Amsterdamse producent blijft ook liever dichtbij huis, dit ook vanwege de reistijd van de crew. De overige zes filmmakers komen uit zowel Rotterdam en Amsterdam, ook hier valt dus niet uit op te maken of zij een bepaalde stad aantrekkelijker vinden en hierdoor liever op een bepaalde plek filmen.

De factoren die de keuze dus het meest bepalen zijn de soort productie, geld en de steun bij het verkrijgen van vergunningen en het zoeken naar locatie. Deze laatste drie zorgen allemaal voor een goedkoper en sneller verloop van de productie. In een sector die werkt met kleine budgetten is dit een logische keuze.

Verbeterpunten Rotterdam

In de vragenlijst heb ik de filmmakers gevraagd naar de faciliteiten die in Rotterdam nog verbeterd kunnen worden om de stad aantrekkelijker te maken om in te filmen. Deze faciliteiten kunnen een eerste voorwaarde zijn, maar kunnen dus ook bedoeld zijn om het productieproces soepeler, goedkoper en sneller te laten verlopen.

Vier van de tien filmmakers vonden dat Rotterdam genoeg faciliteiten heeft en dat er niets verbeterd hoeft te worden. Hiervan zijn er drie afkomstig uit Amsterdam en zij gaven al eerder in de vragenlijst aan dat de crew meestal ook afkomstig is uit Amsterdam. De overige zes filmmakers gaven de volgende faciliteiten aan: filmlicht verhuurbedrijven, cameraverhuur, postproductie (film) bedrijven voor het maken van blow up/graden, crewleden (licht, camera, geluid), betere AV-studio's, meer

⁴⁴ www.phoxx.com.

postproductiemogelijkheden en een filmlab. Hieruit blijkt dat er in Rotterdam nog een grote behoefte bestaat aan postproductiefaciliteiten, ook werd tweemaal lichtverhuur genoemd.

4.3 Voldoet Rotterdam aan de randvoorwaarden?

Zoals al te zien was in dit hoofdstuk geven de filmmakers enkele randvoorwaarden aan waar een locatie aan moet voldoen. Ook zeggen ze dat er eigenlijk niet veel faciliteiten aanwezig hoeven te zijn, omdat de meeste dingen geregeld kunnen worden. Maar de volgende faciliteiten moeten wel aanwezig zijn: stroom, water, toestemming, vergunningen, financiële afspraken, locatiebus, catering, ruimte voor het draaien en parkeren.

Wanneer er in de stad gedraaid wordt is het vrij gemakkelijk om aan stroom en water te komen, wanneer er in een wat afgelegen gebied wordt gedraaid wordt dit al lastig. Phoxx, het locatiescout en managementbedrijf kan deze zaken regelen. Ook het RFF denkt mee over deze dingen. Ook zorgt het RFF voor toestemming, financiële afspraken en vergunningen. Locatiebus en catering moeten door de productie zelf geregeld worden. Met autoverhuur- en cateringbedrijven zijn hiervoor in de stad genoeg mogelijkheden. Ruimte kan soms een probleem zijn, maar wanneer men de productie netjes bij het RFF aanmeldt, zijn hier ook mogelijkheden voor. Het “protocol filmen in Rotterdam” heeft de mogelijkheden voor parkeren, afsluitingen en dergelijke vastgelegd. Wanneer men overleg pleegt met de bewoners en gebruikers van de locatie valt er veel te regelen.

4.4 Conclusie: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Zoals de filmmakers eigenlijk al aangeven zijn alle faciliteiten, die gelden als randvoorwaarden te organiseren. Rotterdam beschikt ook over de mogelijkheden hiertoe. Er zijn verhuurbedrijven, cateraars, er is een filmprotocol waarin alles omschreven is hoe het zit met de mogelijkheden van parkeren, wegafzettingen etc. Indien dit nog niet voldoende is beschikt Rotterdam over het RFF die meedenkt met de filmmaker over nog verdere faciliteiten of dingen die geregeld moeten worden. Filmen in Rotterdam wordt door de faciliteiten die geboden worden door het RFF erg aantrekkelijk gemaakt. De AV-industrie staat hoog op de agenda bij de gemeente en er wordt dan ook meegedacht om de stad aantrekkelijk te maken voor de filmmaker, zodat er eigenlijk weinig tot geen dingen niet mogelijk zijn in de stad. Wel moet er toestemming gevraagd worden en moet men niet zomaar aan de slag gaan. De filmmakers noemen enkel de postproductiefaciliteiten, die verbeterd zouden kunnen worden. En eventueel dan de lichtverhuurbedrijven en aanvulling wat betreft crewleden op het gebied van licht, camera en geluid. Doordat de Rotterdamse onderwijsinstellingen de laatste tijd steeds meer aandacht besteden aan AV-onderwijs komt het met de nieuwe aanwas van crewleden ook wel goed. Wat de filmmakers nog meer vonden van Rotterdam en het filmen in de stad komt in een later hoofdstuk.

Hoofdstuk 5: Wat is in Rotterdam opgenomen?

De afgelopen jaren is er heel wat afgefilmd in de havenstad. Vele filmers hebben de voor hen meest aantrekkelijke plekjes van de stad opgezocht. In deze scriptie wil ik graag een overzicht geven van de opnames in Rotterdam. De aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie zou al een beetje zichtbaar worden wanneer we weten hoeveel opnames er in Rotterdam zijn gemaakt, waar de makers vandaan komen en ook of de producties tot stand zijn gekomen door middel van subsidie van Rotterdamse kant.

5.1 Opzet hoofdstuk

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal: Wat is er in de periode 2002-2004 in Rotterdam gefilmd? Hierbij gaat het dus om de soort opname. Is het een film geweest? Speelfilm, televisiefilm of korte film. Of was het een commercial of een televisieserie of misschien wel iets heel anders? Zoals een videoclip of een artistiek werk. Om deze vraag te beantwoorden heb ik de gegevens van het Rotterdams Fonds voor de Film erbij genomen. In de jaarverslagen houden zij bij wie er elk jaar in de stad filmen. Dus aan de hand van deze gegevens kom ik te weten wie de producent is, over welke productie het gaat, hoeveel dagen er in de stad gedraaid is en ook wat voor soort productie (bijvoorbeeld een speelfilm of commercial) er in Rotterdam is gefilmd.

De gegevens voor 2005 waren nog niet beschikbaar ten tijde van dit onderzoek, zodat ik me alleen richt op de periode 2002-2004.

Ten tweede zal ik in dit hoofdstuk ook bekijken door wie de producties zijn gemaakt. De vraag die hier centraal zal staan is of de producenten kantoor houden in Rotterdam of daarbuiten. De namen van de producenten zijn bijgehouden door het RFF. Zelf zal ik gaan onderzoeken waar de producenten vandaan komen. Dit zal ik doen door middel van internet: de elektronische telefoongids of door middel van adreslijsten op filmwebsites.

Door dit te onderzoeken zal ik er achter komen bij wie de stad het meest populair is als locatie. Zouden de mensen de stad van buiten opzoeken of zijn het juist de Rotterdamse filmers die de stad graag filmen? Rotterdam is erg actief om AV-bedrijfjes naar Rotterdam te trekken. Het zou mooi zijn wanneer er een verband tussen het filmen en vestigen in de stad te zien zal zijn. Filmen ze nu meer in Rotterdam dan voordat ze zich hier hebben gevestigd?

Als derde zal ik in dit hoofdstuk kijken welke producties subsidie hebben ontvangen van het Rotterdamse Fonds voor de Film. Vaak krijgen filmmakers subsidie van een stad wanneer ze daar ook opnames maken. Van het RFF heb ik een overzicht ontvangen van de subsidieverleningen per jaar. Voor de jaren 2001-2002-2003-2004 bekijk ik welke subsidieverleningen overeen komen met het aantal producties dat in de stad is opgenomen. Producties krijgen vaak al voor het opnameproces subsidie, zodat ik subsidiejaar 2001 hier ook zal bekijken.

Als laatste wil ik in dit hoofdstuk ook de onderwerpen van de producties bekijken. Met name die van de commercials. Ik heb het idee dat ik vaak commercials voor een bepaald product, opgenomen in

Rotterdam, op televisie zie. Klopt dit beeld wat ik heb en worden voor een bepaald soort product vaker opnames in Rotterdam gemaakt dan in een andere stad? Wellicht heeft Rotterdam een bepaalde uitstraling die beter bij het ene product hoort dan bij het andere.

Na dit hoofdstuk weet ik dus wat er opgenomen is in Rotterdam, door wie, of dit met of zonder subsidie is gebeurd. In de conclusie wil ik dan ook laten weten of soort productie, vestigingsplaats van de producent en subsidieverlening invloed hebben op Rotterdam als filmlocatie.

5.2 Wat is in Rotterdam gefilmd?

Het RFF houdt elk jaar bij wat er in Rotterdam wordt gefilmd. In het onderstaande schema zijn de cijfers te zien per soort productiegenre en het totaal aantal producties in een jaar. Commercials, korte films en tv series zijn favoriet. Opvallend is het aantal producties in 2004 bij de video's. Video's bevatten ook opdrachtfilms en interactieve producties. Algemeen gezien zit er een stijgende lijn in het aantal producties de afgelopen jaren.

Tabel 5.1: Het aantal producties in de periode 2002-2004 onderverdeeld naar soort productie

Aantal producties	2002	2003	2004
Commercials	34	29	40
Documentaires	2	8	12
Foto shooting	11	13	7
Korte films	11	12	10
Speelfilms	8	6	8
Telefilms	3	1	5
Tv-series	11	13	15
Video's	5	12	35
Totaal	85	94	132

⁴⁵

Het RFF heeft ook het aantal draaidagen in de stad bijgehouden. Elke draaidag wordt aan een productie toegeschreven en het RFF heeft deze draaidagen ingedeeld in acht verschillende categorieën: commercials, documentaires, fotoshooting, korte films, speelfilms, telefilms, tv-series en video's. Fotoshooting houd ik uit het onderzoek, maar in het volgende overzicht is het handig om het aantal draaidagen hiervan te tonen om het totale aantal draaidagen niet uit verband te trekken. Onder video's verstaat men de overige producten, zoals artistieke projecten of opnames voor internet of andere digitale functies. Het aantal draaidagen geeft een beter overzicht dan het aantal producties. Het aantal draaidagen hangt meer samen met de aantrekkelijkheid van een stad als locatie. Alleen het cijfer voor het aantal producties, bijvoorbeeld vier commercials, zegt niets over de tijd die besteed is in Rotterdam. De opnameduur is hier meer van belang. Hoe meer draaidagen in de stad, des te aantrekkelijker de locatie.

⁴⁵ www.rff.rotterdam.nl, 'Jaarverslagen RFF 2002-2003-2004'.

Tabel 5.2: Het aantal draaidagen in Rotterdam in de periode 2002-2004 onderverdeeld naar soort productie

Draaidagen in Rotterdam	2002	2003	2004
Commercials	50	51	63
Documentaires	8	202	140
Foto Shooting	35	21	7
Korte films	31	30	27
Speelfilms	34	48	25
Telefilms	19	14	28
Tv-series	186	325	384
Video's	7	47	98
Totaal	370	738	772

Zoals we in het overzicht kunnen zien zijn de televisieseries favoriet. In 2002, toen Rotterdam aantrekkelijker begon te worden werden er 186 dagen opnames gemaakt voor televisieseries. In 2002 waren dat voornamelijk opnames voor de serie *Oppassen*, over een Rotterdams gezin. *Luifel en Luifel*, een serie over politiemensen in de havenstad en *The Bar*, een dagelijkse reality serie over een bar waarin de barmedewerkers de hoofdrol speelden. Documentaires waren in 2002 ten opzichte van de komende jaren nog niet zo populair. Wel werden er veel fotoreportages gemaakt en ook het aantal commercials wat in de stad geschoten werd was aardig hoog. Zo werden er onder andere commercials gemaakt voor Toyota, Mc Donalds en KPN. Niet de minste bedrijven.

In 2003 bleef het aantal draaidagen van commercials ongeveer gelijk, maar we zien een enorme groei in het aantal draaidagen voor documentaires. Zo werkte Roaring Films in 2003 aan drie documentaires, waarbij *de Willemskantine* zelfs goed was voor 92 draaidagen. Een documentaire heeft veel draaidagen nodig omdat men vaak mensen in het dagelijkse leven volgt. Zo ook *de Willemskantine* die over de stamgasten van een café in Rotterdam-West gaat.⁴⁷ Ook zien we in 2003 een verdubbeling van het aantal draaidagen voor televisieseries. *Bergen Binnen* werd in 2003 ontwikkeld en ook werd wekelijks in Nighttown de talkshow *Raymann is Laat* opgenomen. En Neon Film & TV werkte 56 dagen aan *Eefje Wentelteefje* en *Verhalen van de boze heks*. Twee series voor kinderen. Een belangrijke speelfilm in 2003 was *Fighting Fish*. 29 dagen werd Rotterdam overheerst door Martial Arts. Deze Nederlandse productie toonde de Oosterse kant van Rotterdam. Na Jackie Chan was het de beurt aan Jamel Aattache die met Chantal Janzen en Kim Ho Kim deze film maakte.⁴⁸

In 2004 zien we het aantal draaidagen van commercials en telefilms redelijk groeien ten opzichte van de vorige jaren. Kasander werkte 10 dagen aan de telefilm *Ferienfieber* en ook *Staatsgevaarlijk* door

⁴⁶ www.rff.rotterdam.nl, 'Jaarverslag RFF 2004'.

⁴⁷ www.roaringfilms.com.

⁴⁸ www.imdb.com.

Pupkin Film was 6 dagen aanwezig in de stad. Opvallende commercials waren die van Amstel bier, BMW en Honda. Elk waren goed voor 4 draaidagen in de stad. Doorgaans werd er 1 dag aan een commercial besteed in dat jaar.

Ook het aantal draaidagen van de televisieseries bleef in 2004 groeien. *Raymann is Laat* werd nog steeds opgenomen in Nighttown en ook *Bergen Binnen* werd nog steeds in de stad gefilmd. Roaring Films werkte 34 dagen aan de televisieserie Een dorp in de stad, over de bewoners van de wijk Zestienhoven. De wildcardrondes van Idols werden opgenomen in de Schiecentrale studio's en Stichting Moois media werkte 64 dagen aan het televisieprogramma *Moois, kunst en cultuur*. Het aantal draaidagen voor video's was ook hoog in 2004. Hieronder vallen ook interactieve opnames, eenmalige opnames voor televisieprogramma's en opdrachtfilms.

Uit de gegevens van deze drie jaren kunnen we concluderen dat de meeste draaidagen zijn besteed aan televisieseries. Series zijn meestal langlopende projecten, dus het is eigenlijk heel logisch dat hier de meeste dagen aan zijn besteed. Ook het maken van documentaires over de Rotterdamse inwoners is populair en commercials die doorgaans in een a twee dagen gemaakt zijn, zijn ook groeiende in de havenstad.

5.3 Wie zijn de makers van de in Rotterdam gemaakte opnames?

Om te kunnen laten zien wie de makers van de producties zijn die worden opgenomen in Rotterdam heb ik weer gebruik gemaakt van de jaarverslagen van het RFF. Hierop vermelden zij enkel de naam van de producent en geen verdere adresgegevens. Hiervoor heb ik gekeken op de website *filmland*⁴⁹ waarop databases staan van aanwezigen in de filmsector. Ook heb ik gezocht op Google en op de persoonlijke websites van de bedrijven. De site van de Kamer van Koophandel bood soms ook nog uitkomst.⁵⁰ Vaak ook wordt voor een productie een nieuw bedrijfje opgericht, dat hierna wordt opgedoekt of niet meer actief is.

De herkomst van de producenten heb ik onderverdeeld in: herkomst Rotterdam, herkomst Amsterdam, herkomst Hilversum, herkomst overige Nederland en herkomst buitenland. Uiteindelijk heb ik van drie producenten in 2002 en acht producenten uit 2004 de herkomst niet kunnen achterhalen. Om op de naam af te gaan heb ik deze alle onderverdeeld bij 'Nederland overige'. De resultaten zijn te zien in de volgende tabellen:

⁴⁹ www.filmland.nl.

⁵⁰ www.kvk.nl.

Tabel 5.3: Soorten producties in Rotterdam in 2002, onderverdeeld naar herkomst van de producent

2002	Commercial	Documentaire	korte film	speelfilm	televisiefilm	tv-serie	video	Totaal
Producent Rotterdam	3	2	8	3	0	4	1	21
Producent Amsterdam	28	0	2	3	2	2	0	37
Producent Hilversum	0	0	0	0	1	4	0	5
Overig NL	0	0	1	2	0	1	4	8
Buitenland	3	0	0	0	0	0	0	3

In bovenstaande tabel zien we dat het schieten van een commercial in Rotterdam populair is bij Amsterdamse producenten. Van de 34 commercials in 2002 zijn er 28 gemaakt door bedrijven uit Amsterdam: Czar en CCCP.nl. Vijf commercials werden door Czar gemaakt en CCCP.nl was goed voor drie commercials.

De documentaires zijn beide gemaakt door Rotterdammers. De onderwerpen en hoofdpersonen van de documentaires *De Kaap* en *Nu is het genoeg* waren ook beide Rotterdams. Ook bij de korte films zijn de Rotterdammers flink in de meerderheid. Het RFF organiseert jaarlijks een wedstrijd waarbij korte films gerealiseerd kunnen worden door ondersteuning van het RFF.

De speelfilms zijn redelijk verdeeld. In 2002 werden onder andere scènes van *De Tweeling*, *Polleke* en *Van God Los* opgenomen in Rotterdam. Televisiefilms werden in 2002 enkel door niet-Rotterdammers geschoten. De tv-series waren juist weer erg verdeeld, waarbij de Hilversumse en Rotterdamse bedrijven in de meerderheid waren. Doordat van drie producenten bij de video's de herkomst niet te achterhalen was zijn deze bij overige ingedeeld, waardoor in de categorie overige Nederland het aantal video's het hoogst is in 2002.

Tabel 5.4: Soorten producties in Rotterdam in 2003, onderverdeeld naar herkomst van de producent

2003	Commercial	Documentaire	korte film	speelfilm	televisiefilm	tv-serie	video	Totaal
Producent Rotterdam	4	7	9	3	0	8	6	37
Producent Amsterdam	24	1	1	3	1	0	2	32
Producent Hilversum	1	0	1	0	0	0	0	2
Overig NL	0	0	1	0	0	3	3	7
Buitenland	0	0	0	0	0	0	0	0

Ook in 2003 zien we dat het maken van een commercial in Rotterdam het populairst is bij de bedrijven uit Amsterdam. Ook nu zien we de bedrijven CCCP.nl en Czar met elk drie commercials in dit jaar. Nieuwkomers zijn G-spots en KC Films, met respectievelijk twee en drie commercials. Visivius Productions heeft met drie commercials de Rotterdamse touwtjes in handen. De documentaire blijft geliefd bij de Rotterdammers. Maar liefst zeven van de acht documentaires zijn door een Rotterdamse producent gemaakt. Roaring Films maakte er drie, Dockside en Ronteltap en Rotterdam Films maakte

er elk twee. Ook bij de korte film zien we weer veel Rotterdammers. Negen korte films zijn door Rotterdammers gemaakt. Daarnaast werden er filmpjes gemaakt door een Amsterdams, Hilversums en Delfts productiebedrijf.

In 2003 werden *Fighting Fish*, *Suske en Wiske* en *de Passievrucht* in Rotterdam opgenomen. Rotterdam en Amsterdam zijn weer gelijk vertegenwoordigd. De enige televisiefilm was van Amsterdamse afkomst. Egmond Film maakte *Blue Bird of Happiness*. De overige producties in de categorie video's zijn door producenten uit verschillende steden geschoten. Waarbij Blue Dolphin uit Rotterdam onder andere twee videoclip opnam.

Tabel 5.5: Soorten producties in Rotterdam in 2004, onderverdeeld naar herkomst van de producent

2004	Commercial	documentaire	korte film	speelfilm	televisiefilm	Tvserie	video	Totaal
Producent Rotterdam	12	10	5	3	1	12	23	66
Producent Amsterdam	22	1	1	4	4	1	4	37
Producent Hilversum	0	0	1	0	0	2	5	8
Overig NL	6	1	3	1	0	0	3	15
Buitenland	0	0	0	0	0	0	0	0

Ook in 2004 zijn de meeste commercials door Amsterdammers opgenomen. Maar de Rotterdammers komen terug. Visivius Productions uit Rotterdam is goed voor zes commercials. Ook Phoxx heeft vier commercials gemaakt. Czar uit Amsterdam maakte er in 2004 drie. Bonkers Film uit Amsterdam was in 2004 ook goed aanwezig in de stad en maakte drie commercials.

Net als in 2003 zijn ook de documentaires weer overwegend van Rotterdamse komaf. Holland Harbour en Hasten Slowly waren beiden goed voor twee documentaires. De korte film is in 2004 beter verdeeld qua afkomst in voorgaande jaren. Van de tien korte films is de helft van Rotterdamse makelij, een uit Amsterdam, een uit Hilversum en de overige drie uit de rest van Nederland.

De speelfilms zijn elk jaar redelijk verdeeld over de twee grote steden. Dit jaar drie van Rotterdamse en vier van Amsterdamse bedrijven. *Vet hard*, *Guernsey* en *Snowfever* werden onder andere opgenomen. De televisiefilms zijn van Amsterdamse komaf, behalve *Ferienfeber*, die werd opgenomen door het Rotterdamse Kasander.

Televisieseries werden dit jaar opgenomen door een enkel Amsterdams en twee Hilversumse bedrijven, de rest, twaalf stuks, werd opgenomen door Rotterdamse producenten, waarbij Neon Film & Tv goed was voor drie televisieseries. Bij de video's zijn bijna alle herkomsten te vinden. Bij de Rotterdammers zien we Revolver, Phoxx, Neon Film & Tv. Ook Endemol, SBS6 en de NCRV zijn dit jaar actief in Rotterdam.

Conclusie en Samenvatting 2002-2004

Nu we zo gezien hebben door wie er gefilmd wordt in Rotterdam, waar ze vandaan komen en wat voor soort productie ze in Rotterdam maken, kunnen we een schets maken bij wie de stad populair is.

- Commercials worden door de Amsterdamse producenten gemaakt, maar de Rotterdamse bedrijven zijn in opkomst.
- Documentaires maken wordt populairder en worden nu vooral door Rotterdamse bedrijven gemaakt.
- Korte films zijn erg populair bij de Rotterdammers, terwijl deze de laatste jaren ook door niet-Rotterdammers in Rotterdam worden geschoten.
- Het maken van speelfilms is niet populairder bij bedrijven uit een bepaalde stad, bijvoorbeeld Amsterdam. De speelfilms worden door bedrijven met verschillende herkomsten gemaakt.
- De televisiefilm wordt niet vaak in Rotterdam geschoten, wanneer dat wel zo is, zijn de Amsterdammers productiever.
- In 2002 werd de tv-serie nog door bedrijven uit verschillende steden gemaakt, in 2003 en 2004 zien we dat de Rotterdammers toch actiever zijn op dit gebied.
- De categorie video is eigenlijk de verzamelcategorie van deze tabel. We zien dan ook verschillende herkomsten, waarbij de Rotterdammer de laatste jaren toch de boventoon voert.

5.4 Hebben de in Rotterdam gemaakte producties subsidie van Rotterdamse kant ontvangen?

Het RFF houdt elk jaar een wedstrijd Kort Rotterdams waarbij jonge producenten en filmmakers ideeën kunnen insturen waarna er een aantal worden uitgezocht die geld ontvangen om het filmpje te kunnen maken. Naast deze wedstrijd heeft het RFF ook andere mogelijkheden om ondersteuning te kunnen ontvangen. Ik wil graag bekijken of Rotterdam aantrekkelijk is om te gaan filmen wanneer men subsidie of extra ondersteuning kan ontvangen. Door de lijst van het RFF met alle producties die zij geld hebben gegeven te bekijken⁵¹ en deze te vergelijken met alle opnames van de periode 2002-2004 kom ik tot de volgende overzichten:

Tabel 5.6: Het totaal aantal producties per genre in 2002 en het aantal hiervan met subsidie

2002	Totaal	Met subsidie
commercial	34	0
documentaire	2	2
korte film	11	6
speelfilm	8	4
televisiefilm	3	2
tv-serie	11	2
video	5	0

In het overzicht van 2002 zien we dat commercials geen financiële steun van het RFF hebben gekregen. Voor de overige jaren geldt dit overigens ook. In 2002 zijn beide documentaires met steun van het RFF gemaakt. Ook zes van de elf korte films zijn gesponsord door het Kort Rotterdams programma van het RFF. De helft van het aantal speelfilms is met subsidie van Rotterdamse kant gemaakt en dat geldt ook voor twee van de drie televisiefilms. Maar twee van de elf televisieseries

⁵¹ Zie bijlage 6 van deze thesis.

hebben financiële ondersteuning verkregen en geen van de producties in de videocategorie is gesponsord. De televisieseries zijn meestal van commerciële aard en hebben maar enkele scènes in Rotterdam opgenomen. De videocategorie bestaat meestal voor een groot deel uit opdrachtfilms die al door de opdrachtgever gefinancierd worden.

Tabel 5.7: Het totaal aantal producties per genre in 2003 en het aantal hiervan met subsidie

2003	Totaal	Met subsidie
commercial	29	0
documentaire	8	4
korte film	12	7
speelfilm	6	5
televisiefilm	1	0
tv-serie	11	4
video	11	0

In 2003 zijn ook de commercials niet gesteund. Van de acht documentaires is de helft met financiële steun van het RFF gemaakt. Zeven van de twaalf korte films zijn gesponsord. Bijna alle speelfilms, vijf van de zes zijn ondersteund. Dit jaar is de enige televisiefilm niet in aanmerking gekomen. Van de twaalf televisieseries zijn er maar vier deels gefinancierd en is er geen enkele productie in de videocategorie ondersteund.

Tabel 5.8: Het totaal aantal producties per genre in 2004 en het aantal hiervan met subsidie

2004	Totaal	Met subsidie
commercial	40	0
documentaire	12	5
korte film	10	6
speelfilm	8	3
televisiefilm	5	0
tv-serie	15	7
video	34	1

Net als in 2002 en 2003 zijn ook in 2004 geen commercials ondersteund. Vijf van de twaalf documentaires zijn met financiële steun van het RFF gemaakt. Zes van de tien korte films zijn gesponsord. Maar drie van de acht speelfilms zijn met subsidie gemaakt. In 2004 is geen enkele televisiefilm ondersteund en bij maar zeven van de vijftien televisieseries is dat wel gebeurd. Van de 34 video's, opdrachtfilms, clips etc. is er maar 1 project ondersteund.

Nu we de overzichten van de drie jaren bij elkaar zien, is het aantal korte films dat gesubsidieerd wordt door het RFF relatief gezien het hoogst. Video's en commercials worden over het algemeen niet ondersteund, wat te maken heeft met de financiering door de opdrachtgever. Televisiefilms en tv-series worden weinig ondersteund, terwijl het aantal wat betreft televisieseries dat jaarlijks in

Rotterdam wordt opgenomen redelijk hoog is. De speelfilms worden jaarlijks voor ongeveer de helft van het aantal ondersteund en dat geldt voor bijna alle documentaires.

Wat betreft de financiering door het RFF kunnen we zeggen dat de voorkeur ligt bij korte films, documentaires en speelfilms. In de cijfers is ook de groei in deze soort productie te zien. Of dit te maken heeft met de financiële steun zullen we terug zien in de antwoorden van de filmmakers.

5.5 Voor welke producten zijn de commercials gemaakt?

Geen enkele commercial word ondersteund door het RFF, wat overigens logisch is omdat deze door de opdrachtgever gefinancierd worden. Helaas kunnen we dus ook niet kijken of de commercialmakers getrokken worden door de subsidie. Wel kunnen we kijken of er commercials voor bepaalde producten vaker in Rotterdam worden opgenomen dan voor andere producten. Om hier een beeld van te krijgen heb ik alle opnames van de periode 2002-2004 bekeken. Opvallend is dat de auto's en bankreclames elk jaar aanwezig zijn. In 2002 waren er twee reclames voor auto's, in 2003 en 2004 waren dit er drie. In 2002 waren dit commercials voor Toyota, in 2003 voor BMW, Nissan en Subaru. En in 2004 voor BMW en Honda. Opvallend is dat ook veel fotoshoots voor auto's in Rotterdam worden geschoten. Twee van de elf fotoshoots in 2002. Zes van de dertien fotoshoots in 2003 en vijf van de zeven fotoshoots in 2004. Ook de banken zijn meervoudig aanwezig in het opnameschema van de periode 2002-2004. In 2002 en 2003 waren dit per jaar twee commercials en in 2004 waren dit vier commercials. De Fortis en SNS Bank in 2002. De ABN AMRO en de SNS Bank in 2003. En in 2004 de Postbank, Fortis en ING Bank. Verder zijn er vele andere commercials opgenomen, maar noemenswaardig is de aanwezigheid van Hertog IJs in alle drie de jaren.

5.6 Conclusie: Hebben soort productie, vestigingsplaats van producent en subsidieverlening invloed op het gebruik van Rotterdam als filmlocatie?

In dit hoofdstuk heb ik bekeken welk soort opnames in Rotterdam in de periode 2002-2004 zijn gemaakt, waar de makers vandaan kwamen, of er subsidie vanuit Rotterdam verkregen is en voor welk soort producten er voornamelijk commercials worden gemaakt. Uit de gegevens kunnen we concluderen dat televisieseries en documentaires het vaakst in Rotterdam worden opgenomen. Dit zijn langlopende projecten en hebben dan veel draaidagen nodig. Commercials worden vaak in een of twee dagen gemaakt en uit de cijfers blijkt dat deze steeds vaker in Rotterdam worden gedraaid. Auto's en banken zijn populair. Ook wordt vaker teruggekomen naar de havenstad om voor bepaalde producten commercials op te nemen. Zo zijn voor KPN en Hertog IJs in opeenvolgende jaren opnames gemaakt. Uit de herkomst van de producenten is af te leiden dat commercials door Amsterdammers worden opgenomen in de havenstad en korte films en documentaires door Rotterdamse bedrijfjes. Waarschijnlijk weten de Rotterdamse bedrijfjes de interessante mensen, gebeurtenissen en plekjes beter te vinden dan de Amsterdammers of andere niet-Rotterdamers.

Uit de overzichten van het RFF waarin de subsidieverlening te zien is heb ik kunnen afleiden dat voor korte films het vaakst in de buidel wordt getast. Dit heeft te maken met het Kort Rotterdams

programma, waarin elk jaar vijf korte films gesteund worden. Commercials worden niet gesponsord. Speelfilms en documentaires wel. Of de filmmakers door de subsidie hebben gekozen voor Rotterdam, komt in een volgend hoofdstuk aan bod. Uit deze cijfers en het gegeven dat het RFF een korte film subsidieprogramma heeft is af te leiden dat de subsidieverlening een aantrekkingskracht is voor de korte filmmaker. In de volgende hoofdstukken zullen we zien of de filmmakers zelf ook deze redenen opgeven om in Rotterdam te filmen.

Hoofdstuk 6: Welke beelden van Rotterdam worden gebruikt?

Een gesprek aan de oever van de Maas, twee personen die met elkaar praten, waarbij langzaam de Erasmusbrug in beeld wordt gebracht. Duidelijk herkenbaar als Rotterdam, wat ook de bedoeling is geweest van de filmmakers van *“Ik ook van jou”*. Een Nederlandse speelfilm, waarbij scènes in Rotterdam zijn opgenomen. Rotterdam is vaak in beeld, maar wat zien we en is het ook in beeld gebracht met het idee om het in Rotterdam af te laten spelen, of moet het juist een onherkenbare plek zijn? Dit hoofdstuk gaat over de beelden van Rotterdam, de locaties en een aantal films die zich in Rotterdam hebben afgespeeld.

6.1 Opzet hoofdstuk

In dit hoofdstuk laat ik zien hoe Rotterdam in beeld is gebracht. We weten allemaal hoe de Erasmusbrug er uitziet en dat deze vaak te zien is in films, commercials en televisieseries. Maar welke plekken van Rotterdam worden nog meer gebruikt en hoe worden deze in beeld gebracht?

Als eerste wil ik een overzicht geven van de locaties die in Rotterdam zijn gebruikt. Om hier achter te komen heb ik de vergunningaanvragen bij het RFF bekeken. Niet van alle opnames zijn vergunningaanvragen teruggevonden. Alleen van 2002 was een overzicht van het hele jaar gemaakt door het RFF, waarbij de opnames op datum waren gerangschikt en waarbij bij elke opnamedag de locatie was vermeld. Voor 2003 en 2004 heb ik dus zelf per productie de locaties er bij gezocht. Het is niet haalbaar om voor elke locatie te gaan kijken hoe vaak deze voorkomt, daarom heb ik de meest voorkomende of opvallende locaties erbij gepakt en bekeken voor welke productie deze gebruikt zijn. In het eerste deel van het hoofdstuk laat ik hier een overzicht van zien.

Na het overzicht bekijk ik of de locaties typisch Rotterdams zijn of ook door kunnen gaan voor locaties in andere steden. Het RFF houdt elk jaar een wedstrijd waarbij korte films in aanmerking komen voor subsidie. Een van de criteria hierbij is ‘herkenbaar Rotterdams’. Mijn vraag hierbij is hoe wordt deze eis in beeld gebracht.

Ook onderzoek ik in dit hoofdstuk hoe de locaties in beeld worden gebracht. Hiervoor bekijk ik een aantal speelfilms. O.a. *Polleke* en *Fighting Fish*. Beide Nederlandse speelfilms. Van *Polleke* zijn enkele scènes opgenomen. *Fighting Fish* voor het grootste gedeelte. Ik beschrijf de beelden en laat zien op welke manier Rotterdam herkenbaar is.

6.2 Welke locaties zijn er gebruikt: de meest opvallende

De periode die ik bekijk, net als in eerder hoofdstukken beslaat drie jaren: 2002, 2003 en 2004. Door de gegevens in de jaarverslagen van het RFF ben ik te weten gekomen welke producties in deze periode zijn opgenomen. Op de vergunningaanvragen staan de locaties vermeld. Deze locaties heb ik aan de producties gekoppeld. Van 2002 had het RFF een schema, waarin per datum is aangegeven op welke locatie door welke productie is gefilmd. Deze gegevens heb ik per productie bij elkaar gezocht.

Zo ben ik gekomen tot de overzichten die in de bijlagen te zien zijn. Ik heb ervoor gekozen om de meest gebruikte of opvallendste locaties uit te zoeken en hierbij de producties te vermelden. Hieronder het resultaat.

Het boegbeeld van Rotterdam is de Erasmusbrug. Ook in opnames is deze veelvuldig gebruikt. In de onderstaande tabel is te zien dat tien producties de Erasmusbrug als locatie hebben gebruikt. De Erasmusbrug is veel vaker in beeld dan de tien keer die hier vermeld staat, doordat vaak op een andere plek wordt opgenomen en de brug op de achtergrond te zien is. Helaas is dit onmogelijk om uit te zoeken in welk beeld “de Zwaan” nog meer te zien is. Een maal in 2002. Vier maal in 2003 en vijf maal in 2004 werd er op of rondom de Erasmusbrug gefilmd. Vier keer voor een korte film en maar een keer werd er een commercial opgenomen.

Tabel 6.1: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Erasmusbrug

Man's best friend	short	2002
Nationaal Songfestival	commercial	2003
Undah da bridge	short	2003
Fighting Fish	speelfilm	2003
Gil	videoclip	2003
Oktober	short	2004
Never let go	short	2004
Time Out	Tv-film	2004
Villa Achterbuurt	Tv-serie	2004
RMRun	interactief	2004

Het stationsgebied wordt op dit moment en ook de komende jaren totaal vernieuwd, maar de afgelopen jaren is het vaak het decor van producties in Rotterdam geweest. 6 verschillende producties hebben er opnames gemaakt. Een in 2002, drie in 2003 en twee in 2004. Waaronder twee maal een commercial voor verschillende producten. Ook voor het interactieve project *RMRun* werden er opnames gemaakt, net als op de Erasmusbrug.

Tabel 6.2: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Centraal Station/Stationsplein

La Trappe	commercial	2002
Fortune Cookie	commercial	2003
Hartritme van de stad	short	2003
Blue Bird of Happiness	Tv-film	2003
Architect voor de eeuwigheid	documentaire	2004
RMRun	interactief	2004

Rotterdam voert een beleid om creatieve bedrijfjes naar de stad te trekken. Naast de Schiecentrale is ook de Van Nelle fabriek een creatief cluster, waar allerlei bedrijfjes in de oude fabriek zijn gevestigd.

De Van Nelle fabriek wordt ook gebruikt als filmlocatie. In het volgende overzicht is te zien welke producties hier zijn opgenomen:

Tabel 6.3: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Van Nelle fabriek

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Whale song	speelfilm	2002
BMW 5 series	Commercial	2003
Honda Europe	commercial	2004
Nuon	commercial	2004

De opnames zijn verspreid over de drie jaren. Opvallend is dat er drie commercials zijn gefilmd, waarvan twee commercials voor automerken. Blijkbaar is dit een geschikte locatie om de sfeer van een automerk weer te geven.

Een andere plek die erg Rotterdams is, is de Beurstraverse. In de volksmond ook wel Koopgoot genoemd. Een winkelstraat beneden het straatniveau. Boven en onder zijn winkels. Er is een typische trap aan beide kanten en in het midden van de straat is onder de grond het metrostation Beurs te vinden. Ook is er een fontein, waar in de zomer vaak kinderen spelen.

Tabel 6.4: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Koopgoot

Anti-Rook Campagne	commercial	2002
Ben 2	commercial	2002
Rotterdam live!	promotiefilm	2002
WaaromDaarom	commercial	2004
IBM	commercial	2004

Bovenstaande producties zijn (deels) opgenomen in de Koopgoot. Vier van de vijf producties zijn commercials geweest. In 2003 is er niets in de Koopgoot opgenomen.

Rotterdam is een architectuurstad. In het NAI bevindt zich het Nederlands Architectuur Instituut. Dit gebouw is natuurlijk qua architectuur ook bijzonder. Twee producties hebben het NAI als decor voor opnames gebruikt.

Tabel 6.5: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Nederlands Architectuur Instituut

Nike	commercial	2003
Honda Europe	commercial	2004

Ook Las Palmas is een typisch Rotterdams gebouw. Het bevindt zich op de Kop van Zuid. Vroeger was het een pakhuis. Het pand heeft al als nachtclub en museum gefunctioneerd. Momenteel wordt het

verbouwd en zal de beeldfabriek van de SKVR zich er in vestigen. Evenals het fotomuseum. Het pand zal een culturele verzamelplek worden.⁵²

Tabel 6.6: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Las Palmas

Grolsch	commercial	2003
Fighting Fish	speelfilm	2003
SOH de Opera	video	2003

In 2003 is Las Palmas driemaal als set gebruikt voor verschillende producties.

Ook op de Kop van Zuid bevindt zich het metrostation Wilhelminaplein. Dit metrostation is geheel vernieuwd en heeft een futuristische uitstraling. Vele roltrappen, glas en licht. Dit metrostation is om die redenen vaak gebruikt als locatie voor de volgende producties:

Tabel 6.7: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Wilhelminaplein/metrostation

Worth the Wait	videoclip	2002
Integratie	commercial	2002
Koos	short	2002
Luifel & Luifel	Tv-serie	2002

Opvallend aan deze producties is dat ze allen in 2002 zijn opgenomen. Waarschijnlijk door het vernieuwende aan de locatie op dat moment.

In het centrum vinden we als zijstraat van de Coolensingel de Meent. Deze straat is heel divers. Er zijn kantoren, winkels, restaurantjes, halverwege de straat steekt met het marktplein over. Haaks op de Meent bevindt zich de Rodezand. Een klein straatje wat richting de parkeergarages van het WTC en de V&D loopt. Dit kruispunt werd een aantal malen als locatie opgegeven, zodat ik deze twee straten als locatie bij elkaar heb gevoegd.

Tabel 6.8: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Meent/Rodezand

The Bar	Tv-serie	2002
Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Orange	commercial	2003
Mc Donalds	commercial	2003
KNGF Blindengeleidehonden	commercial	2003
Blue Bird of Happiness	Tv-film	2004
Belastingdienst	commercial	2004

⁵² www.laspalmascultuur.nl.

De straat is viermaal als decor voor een commercial gebruikt. Wellicht doordat de straat zo veelzijdig is, vele mensen, winkels, verkeer, een echte stadsstraat. Ook twee tv-series hebben opnames gemaakt. Waaronder *The Bar*, deze reality-serie volgde de werknemers van een bar aan de Meent.

Op de Westblaak in het centrum bevindt zich het skatepark. Skaters uit het hele land weten deze plek te vinden. Ook de skatewinkels bevinden zich in deze buurt. In de onderzochte periodes hebben drie producties hier opnames gemaakt. Waarschijnlijk zijn dit er nog veel meer, omdat het een geliefde plek is om skatetrucjes te filmen of items voor jongerenprogramma's op te nemen. Helaas zijn hiervan geen gegevens bekend.

Tabel 6.9: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: skatepark Westblaak

Extream	Tv-serie	2002
Joy	commercial	2003
Enjoy	videoclip	2003

Er zijn drie opvallende locaties, die mij het meest verbaasde. Zo is er tweemaal in een boksschool in Kralingen gefilmd. Deze locatie kan men vanaf de buitenkant moeilijk zien en zal dus gevonden moeten zijn door een locatiescout. Deze persoon is natuurlijk de meest geschikte persoon om bij aan te kloppen voor een locatie die past bij de opname.

Tabel 6.10: Opgenomen producties 2002-2004 op de locatie: Boksschool Crooswijk

Katvangers	short	2002
Misdaad gezocht	Tv-serie	2002

Naast de boksschool is er ook tweemaal gefilmd op een schip in Rotterdam. Een bulkschip met de naam Marcor.

Tabel 6.11: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Bulkschip Marcor

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Bootboot	commercial	2004

De tv-serie *Luifel en Luifel* welke geheel plaatsvond in Rotterdam heeft er gefilmd, evenals een commercial met de naam Bootboot in 2004.

De locatie die mij echter het meest opviel was het straatje naast Hotel Central. De Ammanstraat. Zes maal is er hier gefilmd. Twee maal voor een commercial. Twee maal voor een tv-serie en een commercial en een speelfilm hebben hier opnames gemaakt. Uit eigen ervaring weet ik dat *Luifel & Luifel* en *Spangen* politseries zijn. *Fighting Fish* is een speelfilm over martial arts, waarin vechtsènes en duistere sferen worden weergegeven. *RMRun* was een interactief project, waarbij de volledige naam, *Run Motherfucker Run* ook wel iets zegt over de inhoud van dit project. Als ik zo kijk

naar de verschillende producties, kan ik concluderen dat dit straatje, ook wel steegje, de Ammanstraat, het meest duistere plekje van Rotterdam is in filmische termen.

Tabel 6.12: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Ammanstraat/Hotel Central

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
FNV Bondgenoten	Commercial	2002
Will & Ben	Commercial	2002
Fighting Fish	Speelfilm	2003
Spangen	Tv-serie	2004
RMRun	Interactief	2004

Er zijn nog veel meer locaties, waarvoor ik heb gekeken welke producties er zijn opgenomen. Deze locaties zijn te vinden in de bijlagen.

Nu ik de meest populaire en opvallendste locaties heb bekeken kan ik zeggen dat Rotterdam heel veelzijdig is. Er is in het centrum gefilmd. Op het station, de Koopgoot, de Meent, gebouwen als het WTC, Las Palmas en NAI. Ook in Kralingen en de haven zijn locaties gevonden. Favoriet is ook de Erasmusbrug. Na de locaties onderzocht te hebben kan ik niet zeggen dat Rotterdam gefilmd wordt op een punt of dat er maar enkele locaties worden gebruikt. Rotterdam is heel divers en dat weten ook de filmmakers.

6.3 Zijn de locaties typisch Rotterdams?

Nu ik weet welke locaties er zijn gebruikt, is mijn volgende vraag of de locaties typisch Rotterdams zijn of ook ergens anders te vinden zijn. Nu is deze vraag eigenlijk erg lastig om te beantwoorden. Iedereen zal een andere mening hebben. Een echte inwoner van Rotterdam zal zeggen dat er maar een Meent is in heel Nederland. En dat die boksschool in Kralingen echt uniek is in zijn soort. Een persoon die Rotterdam niet goed kent zal weer andere dingen zeggen. In de bijlagen vindt u overzichten van alle opnames in Rotterdam met hierbij ook de locaties waar deze producties zijn opgenomen. De locaties waar meerdere keren zijn opgenomen heb ik er uit gepikt en even hiervoor in dit hoofdstuk heeft u al kunnen zien welke locaties dit zijn. Ik kan in deze thesis geen echte uitspraken doen over een locatie en de vraag of deze nu wel of niet echt Rotterdams is. In een volgend hoofdstuk heb ik deze vraag ook aan de filmmakers voorgelegd en door middel van meerdere antwoorden op deze vraag kan ik daar wel een uitspraak doen over wat nu typische Rotterdamse locaties zijn volgens de filmmakers, maar nu kan ik enkel suggesties doen.

Als inwoner van Rotterdam kan ik zeggen dat Rotterdam enkele typische gebouwen en plekken heeft, die ook in beeld zijn gebracht. Natuurlijk de Erasmusbrug, er zijn vele pogingen gedaan om dicht bij dit ontwerp in de buurt te komen, maar er is maar een Erasmusbrug en deze staat in Rotterdam. Net als De Koopgoot, toen deze werd gebouwd was het een revolutionair ontwerp voor een Nederlands stadscentrum, winkels onder de grond, met trappen waar iedereen wel eens over gezeurd heeft omdat ze nu eenmaal niet zo fijn te belopen zijn. De Koopgoot is een echt Rotterdams begrip.

Het Las Palmas gebouw is ook een stukje authentiek Rotterdam. Alleen maar het feit dat dit oude pakhuis niet gesloopt is voor de nieuwbouw die om het gebouw heen plaats vindt, zegt iets over het unieke van dit oude pakhuis. Andere gebouwen die qua architectuur bijzonder zijn en niet zozeer ergens anders zijn te vinden zijn het WTC, het NAI en het Nedlloyd gebouw. Alle zijn zij decor geweest voor opnames in Rotterdam.

Sommige locaties zouden juist wel weer te vinden zijn op andere plekken. Zoals een boksschool, een stationshal, een boot of een lege fabriek. Rotterdam is heel divers. Men kan als decor bekende Rotterdamse gebouwen nemen of juist plekken met een anonieme uitstraling. Wellicht geen gebouwen met een Rotterdamse uitstraling, maar de diversiteit en ontelbare mogelijke locaties maakt Rotterdam zo typisch Rotterdams als locatie.

6.4 Kort Rotterdams, RFF

Ieder jaar organiseert het RFF een project waarbij jonge filmmakers de kans krijgen om een korte film te maken voor de bioscoop. Vijf teams van jonge talentvolle Rotterdamse filmmakers komen in aanmerking voor een realiseringsbijdrage van maximaal Euro 39.500,- . De films dienen herkenbare Rotterdamse elementen te bevatten. Na de selectie volgen de deelnemers een workshop en uiteindelijk worden de filmpjes bij het Internationaal Filmfestival Rotterdam vertoond. Inmiddels zijn de projecten van 2006 uitgekozen en op de website van het RFF staat een korte inhoud van de filmpjes. Kicken gaat bijvoorbeeld over een veertienjarig meisje dat elke dag voetbalt op een veldje aan de Maas. Lijn 13 gaat over een jongen die zijn tas vergeet op het station en verdacht wordt van een aanslag. In Niks tegen Kees zeggen krijgt een huisvrouw een vreemdeling op bezoek. Soufiane gaat over een vrouw die een Arabische jongen meeneemt naar het politiebureau. En Wing gaat over een Aziatisch meisje, dat verdwaalt in een volkswijk. In deze laatste film fungeert Rotterdam als een sprookjesbos.

De filmpjes hebben alle elementen die te vinden zijn in Rotterdam en die eigenlijk ook heel Rotterdams zijn. De Maas bijvoorbeeld. Het station. De angst voor terreur. De verschillende bevolkingsgroepen en culturen die in een stad samenleven. En de verschillende wijken waar Rotterdam zo interessant en bekend door is. De Maas en de diversiteit aan wijken worden later in deze thesis ook door de filmmakers als typisch Rotterdams genoemd. Door de onderwerpen van deze korte filmpjes is te zien dat de inhoud niet qua uiterlijk Rotterdams hoeft te zijn, maar ook een Rotterdamse sfeer of een voorkomend verhaal kan weergeven. De filmpjes worden beoordeeld door een commissie, waarin ook Rotterdammers zich bevinden. De keuze is dus ook afhankelijk van wat andere mensen typisch Rotterdams vinden. Aan de hand van deze filmpjes kan ik dus niet duidelijk zeggen welke plekken of verhalen typisch Rotterdams zijn. Wel opvallend is dat drie van de vijf filmpjes over andere culturen gaan. De verschillende nationaliteiten in Rotterdam zijn dus onderdeel van iets typisch Rotterdams.

Inmiddels is ook de film bekend gemaakt die in het kader van het project Lang Rotterdams gerealiseerd zal worden. Links van Froukje Tan, de film gaat over een man die geen links meer kan zien waardoor zijn leven opmerkelijk van richting verandert.

6.5 Hoe komen de locaties in beeld?

Nu laat ik zien hoe Rotterdam in beeld wordt gebracht in de film. Het is een beetje lastig om stukjes film in deze geschreven scriptie te plakken, dus dat ga ik ook niet doen. Ik zal drie films bekijken, waarbij voor elke film opnames in Rotterdam zijn gemaakt. Te weten: *Fighting Fish*, *Polleke* en *de Passievrucht*. Doordat ik bij het RFF alle vergunningaanvragen heb kunnen inzien en weet welke scènes op welke plek zijn opgenomen, hoop ik deze te herkennen in de films. Ik ben redelijk bekend in Rotterdam, wanneer ik de locaties niet ken, zal ik meer informatie hier over opzoeken.

6.5.1 Fighting Fish

De film speelt zich af in Rotterdam, waar de hoofdpersoon, de mysterieuze vreemdeling A-Ken op zoek gaat naar degene die de dood van zijn broer Chau op zijn geweten heeft. De oplossing lijkt eenvoudig, maar in de Chinese onderwereld is niets wat het lijkt, en hij begint aan een gevaarlijke speurtocht naar de dader. Daarbij raakt hij verwickeld in een romance met de Nederlandse Jennifer, wat de jonge geliefden echter niet in dank wordt afgenomen. *Fighting Fish* is een zogeheten "Moderne Eastern". Deze tegenhanger van de Western speelt zich normaliter af in een Aziatische setting, maar is in het geval van *Fighting Fish* naar de Rotterdamse skyline verplaatst.⁵³

In het volgende overzicht is te zien op welke locaties er gefilmd is voor *Fighting Fish*:

⁵³ www.threekingsproductions.nl.

Tabel 6.13: Locaties waar de speelfilm *Fighting Fish* in 2003 is opgenomen

Las Palmas interieur + achteruitgang
Delfsehof
Noordereiland westzijde
Erasmusbrug
Restaurant Asia, Alexandrium 3
Steegje naast Hotel Central
Kruiskade
Thalia interieur en exterieur
Vip's, Witte de Withstraat
Ocean Paradise, Parkhaven 21
Pagoda, chinees huisje Museumpark
Cinerama
MCRA, Vliegveldstraat 59/65
Hotel Kings Gardens
Westersingel 1-3
Garage Puntegaalgebouw
Chinees Restaurant Tai Wu, Mauritsweg
Kruiskade links en rechts van Nighttown

Fighting Fish is een film die zich afspeelt in de Aziatische sferen van Rotterdam. In eerste instantie denk je dan meteen aan de Kruiskade, Mauritsweg en Westersingel. Dit zijn ook inderdaad locaties die gebruikt zijn. De hoofdpersonen zijn veel te zien in Chinese restaurants. De buitenkant van de Chinese boot, restaurant Ocean Paradise, vlakbij de Euromast is goed te zien. Ook spelen veel scènes zich af in restaurant Tai Wu aan de Mauritsweg. Dit restaurant is zelfs lange tijd van de buitenkant te zien waarbij de naam goed in beeld komt. Ook de Ammanstraat, waar ik het eerder over had, is in deze film te zien. De broer van de hoofdpersoon werd in deze steeg vermoord. Rotterdam wordt in deze scène goed in beeld gebracht. Het beeld gaat van de lucht naar de skyline met een aantal herkenbare Rotterdamse gebouwen over in het beeld van de straat en de hoofdpersonen. Een andere scène waarbij duidelijk te zien is dat de film in Rotterdam afspeelt is een liefdesscène op het Noordereiland aan de waterkant. Van hieruit is er een mooi zicht op de hoge gebouwen aan de Maasboulevard, later staat de hoofdpersoon weer op het Noordereiland waarbij ook de Erasmusbrug te zien is. Vaak is tussen verschillende scènes ook de skyline van Rotterdam te zien bij nacht, waarbij de gebouwen mooi verlicht zijn. Een laatste locatie die zeer duidelijk in beeld is, is het Museumpark. De tuinen met rozen, water en een Chinees huisje zijn duidelijk te herkennen.

Andere scènes zijn gefilmd op de Kruiskade, in de garage van het Puntegaalgebouw, Las Palmas en de discotheek Thalia. Deze gebouwen zijn niet zo duidelijk te herkennen als de restaurants die met naam in beeld zijn. Wel zijn de locaties te herkennen door mensen die er regelmatig langslopen of in de buurt wonen. De film *Fighting Fish* is een mengeling van typische Rotterdamse locaties en locaties die zich wel in Rotterdam bevinden, maar ook ergens anders hadden kunnen zijn. Wel is overduidelijk dat de film in Rotterdam speelt. Rotterdam wordt enkele malen genoemd en de Erasmusbrug, Maas en

skyline zijn vaak in beeld. *Fighting Fish* is een film die goed getoond kan worden aan toekomstige filmers in de stad om te laten zien wat er allemaal mogelijk is.

6.5.2 Polleke

Polleke is een warme en ontroerende jeugdfilm over de 11-jarige Polleke die opgroeit in de grote stad bij haar excentrieke moeder en ondertussen een beetje voor haar dichter-junkie vader moet zorgen. In de loop van de film komt Polleke achter de waarde van echte vriendschap en beleeft ze alle ups en downs die bij een echte eerste grote liefde horen. Smoorverliefd als ze is op Mimoen, wordt haar de omgang met hem verboden. Maar zijn ogen zo zwart als Afrika blijven haar achtervolgen.⁵⁴

Opnames voor *Polleke* zijn op twee verschillende locaties gemaakt. Te weten:

Tabel 6.14: Locaties waar in 2002 de speelfilm *Polleke* is opgenomen

Omgeving Mevlana Moskee
Park Plaswijck

Nadat ik de locaties voor *Polleke* heb uitgezocht ben ik de film gaan kijken. De film speelt zich af in de stad en op het platteland en in een afkickcentrum waarvan wordt verteld dat het Drenthe is. De stad is niet herkenbaar er worden geen duidelijke straatnamen of andere borden gefilmd. Mimoen en Polleke wonen beide in een flatgebouw, in een wijk die niet typisch een bepaalde stad is, wel is te zien dat er diverse culturen naast elkaar leven. Er zijn verschillende soorten winkels. Er rijdt een tram en vlakbij is een terrein waar ook de trein te zien is. Polleke gaat vaak met de bus naar haar opa en oma die op het platteland wonen, bij deze scènes is een polderlandschap te zien.

De Mevlana moskee is duidelijk te herkennen voor wie bekend is met de moskee. Mimoen loopt op het plein voor de moskee en Polleke rijdt met een motor rondjes rond de Moskee. De kleurige moskee steekt mooi af tegen een blauwe lucht en blijft lang in beeld. Na het exterieur is even erna ook een interieur van een moskee te zien. Echter is deze niet herkenbaar en zou het zomaar een nagebouwde set kunnen zijn, aangezien het om een klein decor gaat.

De andere locatie waar voor deze film is gefilmd is het Park Plaswijck in Rotterdam. Dit park ligt in Rotterdam Noord en beschikt over vele waterplassen. De locatie wordt in de film niet aangeduid als park Plaswijck, maar is te zien als de omgeving rondom het afkickcentrum wat in de film in Drenthe ligt. Het is een groen veld met een voetbaldoel en uitzicht op de plassen waar rondom huizen te zien zijn. Deze locatie wordt dus niet als herkenbaar Rotterdam gefilmd, maar moet een andere plek dan Rotterdam voorstellen. Voor mensen die vaak in het gebied komen, zal het terrein wellicht herkenbaar zijn. Voor niet-Rotterdamers is de locatie en hoe het in beeld wordt gebracht niet typisch Rotterdams.

⁵⁴ <http://villa-achterwerk.vpro.nl/villa-achterwerk/programma/index.shtml?2936067+12841419>.

6.5.3 De Passievrucht

De film gaat over Armin Minderhout, hij werkt als corrector voor een wetenschappelijke uitgeverij. Hij heeft een zoon, Bo, met zijn eerste grote liefde Monika. Armin woont nu samen met Ellen, zij willen samen een kind. Dan ontdekt Armin, 13 jaar na de geboorte van zijn zoon, dat hij onvruchtbaar is en dat altijd is geweest. Zijn zoon Bo kan dus zijn zoon niet zijn. De enige die met zekerheid de vader kan aanwijzen, is Monika, de moeder. Maar Monika is al 10 jaar dood. Alles wat hij al die jaren over zichzelf en zijn leven heeft geloofd moet hij heroverwegen. En hij zal antwoord moeten geven op vragen die hij liever nooit had gesteld. Wat weet je eigenlijk van degene die je liefhebt? Hoe goed ken je hen die je het meest na zijn? Armin is woedend, jaloers en ontgoocheld en besluit op zoek te gaan naar de vader van zijn zoon. Tijdens zijn zoektocht door het verleden beleeft Armin alles opnieuw. De vijf jaar durende, zeer gelukkige verhouding met Monika die abrupt eindigt als zij sterft aan bacteriële meningitis. De hechte vriendschap tussen Monika en Ellen. Voor het eerst voor vol aangezien worden door zijn eigen vader Huib wanneer Bo geboren wordt. Details uit het verleden blijken nu cruciale wapenfeiten, van de waarheid zoals die bestond blijft niets over. Onderweg spaart Armin niets of niemand. In zijn verbetenheid sleurt hij Ellen en Bo mee naar de rand van de afgrond. Uiteindelijk vindt hij antwoorden, maar nemen zij de wanhoop weg en valt er te leven met de nieuwe waarheid.⁵⁵

Tabel 6.15: Locaties waar in 2003 de speelfilm *De Passievrucht* is opgenomen

Veerhaven 14/15
Keileweg 26-28 interieur en exterieur
Rozenburglaan 82a en 82b interieur en exterieur

Op de locaties in de bovenstaande tabel zijn opnames gemaakt voor de *Passievrucht*.

Met de locaties in mijn achterhoofd ben ik de film gaan kijken. De film is erg treurig, het regent veel en het is vaak avond en erg donker. De film speelt zich af in de stad waar de hoofdpersonen wonen. Op een begraafplaats waar vaak in flashbacks op terug gekeken wordt. En in het huis van Armin's vader die buiten de stad woont in een villa.

De locatie Veerhaven 14/15 begint zich in de Rotterdamse Veerhaven. Een stukje authentiek Rotterdam. Een haven, oude statige huizen. Een plek waar zich veel bedrijven hebben gevestigd in de scheepvaart, net als advocaten. Omdat de film zich afspeelt in een oude wijk van een stad met deftige herenhuizen is niet goed te zeggen op welk moment de locatie in beeld is. Armin loopt een aantal keer met zijn vriend op straat langs een rijtje huizen. Ook wonen ze zelf in een appartement wat gevestigd is in een oud gebouw en bevindt de werkplek van Armin zich ook in een statig pand waarin een redactie huisvest.

Ook de locatie Rozenburglaan 82a en 82b bevindt zich in een statige buurt: Kralingen. Vlakbij metrostation Voorschoterlaan. Een plek met deftige huizen, in rijen, maar ook vrijstaand. In een gedeelte van de film gaat Armin op bezoek bij mensen in een oud vrijstaand huis. De scène speelt zich

⁵⁵ www.depassievrucht.nl.

af in het donker, dus de omgeving is niet te zien. Ook regent het, waardoor het nog moeilijker is om te herkennen. Dit oude herenhuis zou best op die plek in Kralingen kunnen staan. In de film wordt de locatie aangeduid als Haarlem. Later liegt Armin ook over zijn woonplaats. In de film worden verder geen plaatsen met de naam genoemd.

Aan de Keileweg 26/28 zijn ateliers gevestigd. In de film gaat Armin ook op bezoek bij een kunstenaar. Deze scènes spelen zich in Rotterdam af. Ook deze keer is het weer slecht weer. Van de buitenkant lijkt het gebouw een grote schuur met een woonhuis. Binnenin is een atelier met witte muren en opvallende kunstwerken aan de muur en op de grond. Deze plek wordt niet genoemd als zijnde in een bepaalde stad. Ook is het niet herkenbaar Rotterdam. Enkel het gebouw wordt in beeld gebracht en niet de straat, andere gebouwen of herkenbare Rotterdamse plekken. Deze locatie is dus niet typisch Rotterdams en de scènes hadden ook op een andere plek gefilmd kunnen worden, dit is voor het verhaal namelijk ook niet van belang.

Als ik uitga van alle locaties die ik gezien heb in de film, werd mij de indruk gegeven dat de film plaatsvond in een stad met een oud karakter. Als eerste denk je dan aan Amsterdam, maar door de grote herenhuizen en brede straten zou de film bijvoorbeeld ook best in Kralingen hebben kunnen gespeeld.

6.6 Conclusie: Welk beeld van Rotterdam is in de film te zien?

Rotterdam is heel divers. Volgens de filmmakers, maar ook is de diversiteit goed te zien in de locaties die zijn gebruikt in de films. Door het onderzoek naar welke locaties zijn gebruikt kan ik zeggen dat er niet een typische Rotterdamse locatie is. Filmmakers kiezen bijvoorbeeld niet massaal voor de Koopgoot en de Erasmusbrug. Deze Rotterdamse, vaak ook toeristische, trekkers zijn wel meerdere keren als locatie gebruikt. Of omdat ze het beeld moesten geven dat de productie in Rotterdam speelde of omdat de locatie bekend was bij de makers. In de speelfilms die ik heb bekeken voor deze thesis: Polleke, Fighting Fish en De Passievrucht zijn heel verschillende locaties gebruikt. Fighting Fish speelt in Rotterdam en laat ook een typisch Rotterdams plaatje zien. Polleke en De Passievrucht spelen zich af in een onherkenbare stad en gebruiken locaties in Rotterdam die niet heel duidelijk te herkennen zijn als zijnde in Rotterdam. Polleke laat de diversiteit aan culturen in een stad zien en heeft deze eigenschap van Rotterdam gekozen om in beeld te brengen. De Passievrucht speelt zich af in een oude stad met een intellectueel, artistiek, yuppengezelschap. De makers vonden voor deze cultuur geschikte locaties in de Rotterdamse Veerhaven en Kralingen.

Na dit onderzoek naar de locaties en het bekijken van een aantal films kom ik tot de conclusie dat Rotterdam een diversiteit aan locaties heeft en dat dit ook te zien is in de films. Of soms juist niet, wanneer de locaties onherkenbaar zijn. Rotterdam beschikt wel over een aantal locaties in filmisch opzicht heel mooi zijn en die vaak voor commercials worden gebruikt. Zoals het NAI, het Nedlloydgebouw en de Meent.

Men kan zeggen dat Rotterdam op twee manieren in beeld gebracht. De locaties worden vaak gebruikt wanneer een stedelijk landschap als achtergrond nodig is en de stad zelf niet herkenbaar moet zijn. En

bij de tweede manier wordt Rotterdam als decor gebruikt wanneer juist wel Rotterdam herkenbaar moet zijn, bijvoorbeeld in televisieseries die in de stad afspelen of films en documentaires met Rotterdam als onderwerp of decor. Naast deze twee manieren om Rotterdam in beeld te brengen worden soms locaties in Rotterdam gebruikt die mooi in de film passen, maar net zo goed ergens anders hadden kunnen zijn, bijvoorbeeld interieurs van huizen en appartementen of winkels.

Hoofdstuk 7: Wat vinden filmmakers van Rotterdam?

Zoals ik al eerder schreef zijn de filmmakers de belangrijkste personen in deze thesis. Zij filmen in Rotterdam en hebben hier voor gekozen en kunnen dus ook vertellen wat er zo aantrekkelijk is aan Rotterdam als filmlocatie. In dit hoofdstuk geef ik hun mening weer.

7.1 Opzet hoofdstuk

In hoofdstuk vijf heb ik laten zien wie de makers zijn van de opgenomen producties in Rotterdam. De bedrijven en personen die minimaal twee keer in de onderzochte periode 2002-2004 hebben gefilmd, heb ik een vragenlijst gestuurd. Dit waren er 29. Hiervan heb ik er tien teruggekregen. En één werd terug gestuurd omdat het productiebedrijf niet meer bestond. De personen die beantwoord hebben zijn van verschillende disciplines. Onder andere documentairemakers, speelfilmmakers en een reclame/productiebedrijf. De vragen die ik de filmmakers heb gesteld hebben betrekking op de ervaring met het filmen op locatie in het algemeen, filmen in Rotterdam, de eigen ervaringen met de stad en de toekomst van Rotterdam. De vragen die ik de filmmakers heb gesteld over het filmen op locatie in het algemeen heb ik al in het hoofdstuk over de randvoorwaarden behandeld. In dit hoofdstuk behandel ik van elk onderdeel de mening van de filmmaker.

7.2 Meningen over Rotterdam in het algemeen

Om een beter beeld van Rotterdam te krijgen heb ik de filmmakers naar typische Rotterdamse plekken, gebouwen en locaties gevraagd. Ook wilde ik graag weten wat in filmisch opzicht mooi is aan de stad, of Rotterdam een bepaalde sfeer opwekte en of er misschien een bepaald soort productie bij de stad hoort. De resultaten beschreven in dit hoofdstuk komen hier uit voort.

Op de vraag welke plekken typisch Rotterdams zijn geven zes van de tien filmmakers de Erasmusbrug als voorbeeld. Vijf maal wordt de haven genoemd. Tweemaal wordt Rotterdam omschreven als een modern centrum met moderne gebouwen. De Euromast, Kruiskade, Koopgoot en de Binnenweg worden door een Rotterdamse filmmaker genoemd. En ook het Nationale Nederlanden gebouw wordt ter sprake gebracht. Een andere Rotterdamse producent noemt de Milinxbuurt en Spangen. Andere voorkomende antwoorden zijn de grote diversiteit aan locaties in de stad en het grote verschil tussen de wijken.

Op de vraag wat filmisch mooi is aan Rotterdam wordt de hoogbouw en de skyline het meest genoemd. Rotterdam wordt een echte metropool genoemd, een echte stad. Maar kan ook doorgaan als een “onbekende” westerse stad. Een reclamebureau noemt Rotterdam een rauwe stad. En de Rotterdamse documentairemaker vindt vooral de grote diversiteit aan locaties en gezichtspunten zo mooi aan Rotterdam, hierdoor zijn er een oneindig aantal mogelijkheden om te filmen. Een filmmaker heeft mijn vraag anders geïnterpreteerd en gaf het antwoord dat het bij film niet per se om mooi gaat.

Twee producenten noemen de wijsheid en de grootsheid van de stad als een mooi punt en hierdoor ook de mogelijkheden om een mooie horizon te filmen. Rotterdam heeft veel hoogbouw, maar laat de stad toch ruimte uitstralen.

Bijna alle filmmakers geven op de vraag welke sfeer de stad oproept hetzelfde antwoord. Rotterdam is een metropool, een werkstad, een moderne stad. Zij heeft een internationale sfeer en is onpersoonlijk. De documentairemaker ziet in Rotterdam meerdere sferen en verschillen per locatie, zo kan Rotterdam de moderne stad zijn, industrieel en futuristisch. Maar op andere plekken straalt zij juist verval en een ghetto uit. Mensen zien bij Amsterdam een groot dorp voor zich, met kleine straatjes en grachten, maar bij deze vraag wordt Rotterdam echt als een internationale, werkstad wordt gezien.

Om een beeld te krijgen van welke locaties een filmmaker als eerste voor zich ziet als hij of zij aan Rotterdam denkt heb ik ze gevraagd waar ze het eerst aan denken als ze aan Rotterdam denken. De antwoorden op deze vraag zijn niet erg gevarieerd. Ook hier wordt weer de Erasmusbrug genoemd. De Maas, de hoge gebouwen aan de skyline. Het vernieuwde centrum. De havens. De schepen en de rivier. Een wat creatiever antwoord is de architectonische durf van de stad. Een productiemanager vertelt dat hij een moderne stad voor zich ziet, waar het filmen door de filmcommissioner extra gemakkelijk wordt gemaakt.

Zoals te zien was in het hoofdstuk over wat er gefilmd is in Rotterdam, zijn er vaak commercials opgenomen voor banken en auto's. Ook werden er veelvoudig fotoreportages voor automerken gemaakt. Ik was nieuwsgierig of de filmmakers dit ook door hadden en bij Rotterdam een bepaald soort productie voor ogen hadden. Ofwel een speelfilm met een bepaald onderwerp of misschien wel een commercial voor een bepaald product. Ik heb ze dan ook gevraagd of er bepaalde producties bij Rotterdam horen, commercials voor speciale producten, of films over bepaalde onderwerpen. De antwoorden op deze vraag zijn zeer overtuigend. Acht filmmakers zeggen nee of niet speciaal. Rotterdam heeft vele gezichten zegt de documentairemaker en leent zich dan ook uitstekend voor een breed scala aan filmonderwerpen. Een productie-assistente van een Rotterdams productiekantoor zegt dat wanneer het uiterlijk modern en stedelijk moet zijn, Rotterdam de beste locatie is. Echte voorbeelden voor een bepaald soort productie komen hier dus niet uit voort, wat opvallend is vergeleken met de resultaten uit het eerdere hoofdstuk.

Samenvattend kan gezegd worden dat Rotterdam wordt gezien als een internationale stad met vele gezichten. Zij kan gezien worden als een werkstad, modern, futuristisch, maar kan ook verval uitstralen. De verschillende wijken hebben diverse uitstralingen. Hierdoor wordt Rotterdam aantrekkelijk om in te filmen. De haven, de Erasmusbrug en de skyline zijn typisch Rotterdams en wanneer het uiterlijk in een film modern en stedelijk moet zijn wordt vaak Rotterdam gebruikt als locatie.

7.3 Meningen over de eigen ervaring met Rotterdam

Alle filmmakers die de vragenlijst ingevuld hebben, hebben minimaal twee keer in Rotterdam een productie opgenomen. In de vragenlijst heb ik dan ook vragen gesteld over de eigen ervaringen met het filmen op locatie in Rotterdam. Zo heb ik de filmmakers gevraagd of ze gebruik hebben gemaakt van een locatiescout of dat ze zelf op zoek zijn gegaan naar locaties. Zeven filmmakers hebben gebruik gemaakt van een locatiescout, twee niet en één deed dit soms. Van de filmmakers die een locatiescout hebben gebruikt, zijn er twee geweest die gebruik hebben gemaakt van Phoxx. Dit bedrijf kwam al eerder in het hoofdstuk ter sprake, waarbij een filmmaker aangaf dat dit bedrijf ook de vergunningen had geregeld.

Een filmmaker die aangaf zelf op zoek te gaan naar locaties is een documentairemaker. Zijn documentaires gaan meestal over personen, waarbij deze mensen de locaties bepalen waar zij gefilmd worden.

Ik heb de filmmakers ook gevraagd waarom er gekozen is voor deze locaties. Tweemaal werd er aangegeven dat het script zulke locaties aangaf. Ook werd verteld dat het paste bij het verhaal en het budget. Of omdat de regisseur en het reclamebureau de locatie mooi vonden. Doordat de “heads of department” de beslissing namen. De locaties van de documentaire hangen af van de hoofdpersonen zoals ik al eerder vermeldde. Ook vertelde een filmmaker dat zo op zoek waren naar onherkenbare plekken die als een locatie in elke stad door zouden kunnen gaan. Een Rotterdamse producent kiest locaties omdat ze zelf bijzonder zijn en iets te vertellen hebben.

Het RFF en de Filmcommissioner promoten Rotterdam als filmlocatie, zorgen voor vergunningen en organiseren wedstrijden waarbij filmmakers subsidie krijgen voor korte of lange films. Ik was dan ook nieuwsgierig of de aanwezigheid van het RFF en de Filmcommissioner invloed hebben op de komst of de aanwezigheid van de filmmakers in Rotterdam. Twee filmmakers gaven een ja op deze vraag. Zij vinden de subsidie een reden om in Rotterdam te filmen. Een filmmaker zegt geen nee of ja, maar vindt het erg fijn als er mee gewerkt wordt en er toestemming wordt gegeven. Bij een filmmaker is het RFF geen reden om in de stad te filmen, maar heeft het RFF en de Filmcommissioner er wel voor gezorgd dat het bedrijf verhuisd is van Amsterdam naar Rotterdam. Een onderdeel van het AV-beleid in Rotterdam was inderdaad ook het aantrekken van bedrijfjes vanuit andere steden naar de havenstad. Met de mogelijkheid om zich te vestigen in de Schiecentrale, samen met andere AV-bedrijfjes. Voor de zes andere filmmakers was de aanwezigheid van het RFF en de Filmcommissioner geen reden om naar Rotterdam te komen om te filmen. Van deze zes filmmakers zijn er vier Amsterdams en twee Rotterdams. De filmmakers die de aanwezigheid van het RFF en de Filmcommissioner wel als reden gaven, zijn allen Rotterdams.

Ik had de filmmakers al eerder gevraagd of zij typische Rotterdamse plekken konden noemen. Op deze vraag gaven zij antwoorden als de Erasmusbrug en de haven. Ik wilde dan ook graag weten of de filmmakers ook op typisch Rotterdamse plekken hebben gefilmd. De meeste filmmakers geven hier als

antwoord: soms. Voor buitenstaanders is het ook erg moeilijk op te definiëren wat typisch Rotterdams is, en ook worden er op heel veel plekken opnames gemaakt. Als uitleg wordt gegeven dat de meeste locaties Rotterdams waren door de eigen sfeer. Ook waren de locaties niet zo zeer Rotterdams, maar meer ondefinieerbaar en internationaal. Wat ook juist gezien kan worden als een uitstraling van Rotterdam. Een andere filmmaker gaf aan dat er ook hier weer soms gebruik werd gemaakt van typisch Rotterdamse locaties en dat een nieuwe productie van hen juist over een Rotterdamse wijk gaat, wat zeker typisch Rotterdams is. Deze producent is afkomstig uit Rotterdam, ook hier wordt dus wanneer het om een documentaire gaat de locatie en hoofdpersonen dichtbij huis gezocht.

De filmmakers gaven aan dat Rotterdam ook vaak gebruikt wordt als locatie wanneer het om een onherkenbare plek moet gaan. Ik heb de filmmakers ook gevraagd of Rotterdam typisch Rotterdams is, of dat het ook door kon gaan voor een onherkenbare stad. Op deze vraag antwoorden vijf filmmakers dat Rotterdam zeker door kon gaan voor een andere stad. Een filmmaker gaf aan dat er wel een aantal plekken en gebouwen typisch Rotterdams zijn, maar de rest van de stad zeker door kon gaan voor een andere stad. Een producent vertelde dat de nieuwere plekken zeker voor andere plekken door konden gaan en dat er ook natuurgebieden in Rotterdam te vinden zijn, waar je je in een boslandschap waant. Een van de filmmaker die aangaf dat Rotterdam typisch Rotterdams is, gaf al eerder aan als Rotterdammer enkel in Rotterdam te filmen en noemde ook de wat minder bekende Rotterdamse plekken op als typisch Rotterdams. Een andere filmmaker noemde Rotterdam uniek. De filmmakers die Rotterdam ook door kunnen laten gaan voor een andere stad gaven als uitleg dat bijvoorbeeld de wijk Kralingen door kon gaan voor een andere stad. Kralingen bestaat voor een gedeelte uit oude grote herenhuizen, met veel groene en gemoedelijke straatjes, wat een tegenbeeld is van de Maas met de skyline en de Erasmusbrug. Een andere filmmaker vertelde dat Rotterdam ook door kon gaan als een grote buitenlandse stad. Wat overeenkomt met de antwoorden op eerdere vragen, waarbij Rotterdam een internationaal karakter werd toegeschreven en waarbij Rotterdam ook als onherkenbaar en als een grote metropool werd gezien.

De filmmakers hebben allen twee of meer keer in Rotterdam gefilmd, of een grote productie opgenomen, waarbij vele draaidagen in Rotterdam zijn gemaakt. Om te weten hoe zij het filmen in Rotterdam hebben ervaren heb ik ze gevraagd naar de ervaringen met de stad. Op drie niveaus: de stad, de gemeente en het RFF. Op deze vragen konden zij zelf het antwoord bedenken. Welke variëren van enkel goed of prima tot een enkele uitleg.

De antwoorden op de vraag hoe ze de stad hebben ervaren zijn allen positief. Zo werken de bewoners goed mee, geeft een filmmaker het antwoord dat hij enkel goede ervaringen heeft en laat hij merken dat Rotterdam het filmen stimuleert. Ook een andere filmmaker heeft ervaren dat bewoners zeer leuk reageren op een filmcrew. De andere filmmakers geven antwoorden als goed, prima en meestal goed. Na de ervaringen met de stad heb ik ze gevraagd naar de ervaringen met de gemeente. Ook hier enkel positieve geluiden. Antwoorden als goed, meestal goed en prima. Een filmmaker noemt hier het RFF,

waardoor het makkelijk is om vergunningen aan te vragen. Een ander vindt de gemeente meewerkend en een ander zegt dat naar zijn weten de ervaringen met de gemeente goed zijn, omdat Phoxx altijd de vergunningen regelt. Een enkeling noemt het krijgen van parkeervergunningen nog steeds een gedoe. Ook wilde ik graag weten hoe de filmmakers het RFF ervaren. Twee van de filmmakers geven aan geen ervaring te hebben met het RFF. Een van de twee filmmakers heeft de vergunningen door Phoxx laten regelen. De andere antwoorden variëren van goed, zeer goed tot positief. Een filmmaker geeft aan dat het RFF in bijna alle producties van de producent zit. Een ander geeft aan dat het RFF altijd zeer meewerkend en meedenkend is.

Al eerder vroeg ik de filmmakers of de aanwezigheid van het RFF en de Filmcommissioner invloed had op de aanwezigheid van de filmmakers in de stad. Enkele filmmakers gaven aan dat het RFF en de Filmcommissioner redenen waren voor het filmen in Rotterdam. Nu organiseert het RFF ook elk jaar “Kort Rotterdams” waarbij filmmakers uitgenodigd worden om een script in te leveren waarbij ze kans maken op subsidie om een kort filmpje te maken. Mijn vraag aan de filmmakers was of dat “Kort Rotterdams” en inmiddels ook “Lang Rotterdams”, hetzelfde concept, maar dan voor lange films, invloed heeft gehad op de keuze om in Rotterdam te gaan filmen. Enkele van de filmmakers gaven aan dat deze vraag niet op hen van toepassing was, zij maken immers commercials. Een van de filmmakers gaf aan eens deelgenomen te hebben aan Kort Rotterdams, waarbij de film ook doormiddel van subsidie gemaakt kon worden. En een andere producent vertelt dat Kort Rotterdams voor hem de mogelijkheid was om als producent te kunnen starten. De zes andere filmmakers gaven aan dat Kort Rotterdams niet de reden is geweest om in Rotterdam te gaan filmen.

7.4 Meningen over de toekomst van Rotterdam

Al eerder in deze thesis, in het hoofdstuk over de randvoorwaarden van een filmlocatie en de vraag of Rotterdam hieraan voldoet, heb ik de antwoorden van de filmmakers op de vraag of er nog bedrijven in Rotterdam ontbreken gegeven. Zij gaven aan dat er meer postproductiebedrijven en –faciliteiten in Rotterdam moeten komen. Ook lichtverhuur en extra crewmensen op het gebied van licht, camera en geluid staan hoog op het lijstje van de filmmakers.

Rotterdam beschikt over een beleid voor de komende jaren en ook hier staan nog verschillende projecten op de jaaragenda om Rotterdam nog aantrekkelijker te maken als locatie, maar ook om Rotterdam als filmstad beter op de kaart te zetten. Om nog meer filmmakers naar Rotterdam te trekken heb ik in mijn vragenlijst ook gevraagd wat er volgens de filmmakers nog verbeterd kan worden, zodat er meer mensen naar Rotterdam komen om te filmen. Op deze vraag hebben de filmmakers heel verschillend gereageerd. Twee filmmakers konden geen antwoord op deze vraag geven. Een filmmaker vindt dat er niets veranderd moet worden omdat dat niet in zijn belang is. Één filmmaker vindt dat de AV-besteding bij de RFF subsidie omlaag moet. Twee filmmakers vinden dat er meer faciliteiten moeten komen. Waaronder facilitaire bedrijven, zoals lichtverhuur. Dit antwoord kwam ik ook al eerder tegen en staat zo te zien erg hoog op de verlanglijst. Een andere verandering, welke ook

geldt voor het RFF, is het afschaffen van het gevestigd zijn in Rotterdam om voor subsidie in aanmerking te komen. Ook werd er geantwoord dat Rotterdam in de toekomst over meer av-studio's zou moeten beschikken en andere filmmaker opperde dat het fileprobleem tussen Rotterdam en Amsterdam opgelost zou moeten worden. De laatste filmmaker ziet graag een betere samenwerking met het filmfestival. Nu ik weet wat de filmmakers graag in de toekomst verbeterd willen zien, is het ook interessant om te weten hoe de filmmakers de toekomst van Rotterdam als filmstad zien. Vier filmmakers gaven een erg kort antwoord. Een filmmaker ziet de toekomst van Rotterdam als filmstad gelijk aan nu. Twee filmmakers zien de toekomst goed en prima. En ook de andere filmmaker met een kort antwoord ziet de toekomst positief. Hij geeft als antwoord groeiend.

Uit de antwoorden van de overige filmmakers haal ik wat meer informatie. Twee personen zien de nabije toekomst niet positief in zonder het RFF. "Als het RFF de kans krijgt door te gaan zie ik de toekomst zonnig, maar structurele economische ondersteuning en impulsen blijven zeker nog 20 jaar nodig". De andere filmmaker zegt over het RFF: "Het RFF is onmisbaar voor de stad. Geen geld = geen film". Deze antwoorden zijn beiden gegeven door Rotterdamse filmmakers. Dit laat zien dat zij toch iets beter op de hoogte zijn van de Rotterdamse situatie dan de Amsterdamse filmmakers. De overige antwoorden zijn positief. Een filmmaker ziet een grote toekomst weggelegd voor Rotterdam, omdat bijvoorbeeld in vergelijking met Amsterdam, Rotterdam erg welwillend is. Een ander zegt dat de medewerking vanuit de gemeente erg goed lijkt en positief. Een filmmaker ziet de toekomst erg goed in voor Rotterdam, omdat het een steeds belangrijkere stad wordt voor film, zowel als locatie als de faciliteiten. En ook de laatste filmmaker ziet een goede toekomst voor Rotterdam. Het zou bijvoorbeeld filmstad nummer een kunnen worden voor de korte film, of animatie.

Vele krantenartikelen zien de toekomst van Rotterdam niet zozeer in de filmindustrie, maar eerder in de digitale media en animatie. Naar aanleiding van deze berichten was ik erg nieuwsgierig naar de meningen van de filmmakers over waarin de toekomst van Rotterdam ligt. Vier filmmakers weten niet zo goed waar de toekomst van Rotterdam in te vinden zal zijn. Zij geven antwoorden als onduidelijk en wie het weet mag het zeggen. Een filmmaker ziet wel toekomst in een combinatie van zowel filmopnames als digitale media. Een ander zegt dat de ontwikkelingen in golfbewegingen gaan, dus geeft hij niet de voorkeur aan een van de twee. De overige drie filmmakers zien wel toekomst in meer opnames. Een zegt bijvoorbeeld: "digitale media is essentieel, animatie zal nooit enorm groot worden, filmopnames zullen gemaakt moeten worden". Een ander zegt: "Er zal altijd opgenomen blijven worden. Natuurlijk is het wel zo dat door de alsmaar toenemende techniek er veel meer mogelijk wordt". En ook de laatste filmmaker denkt dat er meer opnames gemaakt zullen worden, maar dat digitale media en animatie wel een steeds grotere rol gaan spelen, zoals het er nu uit ziet.

7.5 Conclusie: Wat vinden de filmmakers van Rotterdam als filmlocatie?

De filmmakers zijn overwegend positief over Rotterdam en hebben ook duidelijke meningen en beelden van de stad. Ze hebben veelal dezelfde mening over welke plekken typisch Rotterdam zijn. De

Erasmusbrug, de Maas, de havens en de skyline zijn favoriete plekken. Ook vinden zij de hoge gebouwen filmisch mooi aan de stad. Verder is het mooie aan de stad dat deze een diversiteit aan wijken en plekken biedt. Zodat de stad niet een sfeer uitstraalt, maar juist verschillende gevoelens weer kan geven. Ook heeft Rotterdam een internationaal karakter en roept zij het beeld van een wereldstad op.

De filmmakers die antwoord hebben gegeven op de vragen hebben allen meerdere malen in de stad gefilmd. Tijdens deze opnames hebben ze bijna allen gebruik gemaakt van een locatiescout. Phoxx is een populair bedrijf en werd meerdere malen genoemd. De plekken werden uitgekozen omdat deze bij het script pasten ofwel naar tevredenheid van de regisseur en het reclamebureau waren of de plekken voldeden aan het uiterlijk van een onherkenbare plek die in iedere stad had kunnen zijn. Bij een andere vraag werd ook weer duidelijk dat veel filmmakers Rotterdam niet typisch Rotterdams vinden, maar de diversiteit en onherkenbaarheid van de plekken juist zo interessant en aantrekkelijk vinden van de stad. Alle filmmakers hebben positieve ervaringen met de stad en de bewoners, de gemeente en het RFF. Er wordt meegedacht en positief gereageerd op een filmcrew. Echter is de aanwezigheid van het RFF en de Filmcommissioner voor zeven van de tien filmmakers geen reden geweest om in Rotterdam te gaan filmen. De overige drie ervaren de aanwezigheid als een stimulans omdat er subsidie wordt gegeven en het fijn is als er toestemming wordt gegeven en men mee wil werken.

De filmmakers zien de toekomst van Rotterdam als filmstad positief. Wanneer het RFF blijft bestaan en er meer facilitaire bedrijven, als lichtverhuur komen, en meer postproductiemogelijkheden ontstaan, zien de filmmakers Rotterdam als filmstad groeien.

Hoofdstuk 8: Conclusie

In dit laatste hoofdstuk van mijn thesis ga ik met mijn bevindingen antwoord geven op mijn hoofdvraag: Welke factoren zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

8.1 Opzet hoofdstuk

Als eerste geef ik in dit hoofdstuk nog even een toelichting op de literatuur en eerdere onderzoeken. Welke factoren hebben andere onderzoekers gevonden bij onderzoek naar de aantrekkelijkheid van de stad voor creatievelingen en waarom filmen filmmakers op locatie. Na deze theorie geef ik kort mijn bevindingen weer op deelvragen die ik stelde in deze thesis. Hierna kom ik bij de factoren die Rotterdam aantrekkelijk maken als filmlocatie: welke zijn dit? Dit wordt het uiteindelijke antwoord op mijn hoofdvraag. De filmmakers hebben nuttige tips gegeven en als laatste wil ik dan ook enkele aanbevelingen doen en verbeterpunten geven voor de Rotterdamse filmindustrie.

8.2 Theorie

Steden hebben de laatste jaren hun beleid omgegooid en richten zich nu op de creatievelingen. Creativiteit maakt een stad aantrekkelijker. TNO noemde in haar rapport drie positieve effecten van creativiteit voor de stad: Zij zorgt voor toegevoegde waarde en werkgelegenheid, creativiteit is een gangmaker van andere bedrijvigheid en creativiteit is een magneet voor kennis, creativiteit en talent. We weten dus wat creativiteit voor de stad doet, maar hoe zag de creatieve stad er ook al weer uit? Volgens Landry zijn er een aantal elementen die een creatieve stad moet bevatten: een hoogopgeleide en flexibele beroepsbevolking, dynamische denkers, scheppers en uitvoerders, een grote formele en informele intellectuele infrastructuur en sterke communicatiekanalen. Ook de bebouwde omgeving is belangrijk voor de ontwikkeling van een bepaald milieu. Ook Richard Florida hield zich bezig met de creatieve stad. Hij bedacht een begrip waarmee aangetoond kan worden of er op een plek een mogelijkheid is om een creatieve industrie te ontwikkelen. Een plek heeft Quality of place wanneer er drie punten positief beantwoord kunnen worden: Who's there, What's there en What's going on.

Na deze literatuur weet ik hoe die creatieve stad er uit ziet en wat creativiteit voor de stad doet, maar in deze thesis gaat het om de aantrekkelijkheid van een stad, Rotterdam, als filmlocatie. De gemeenten willen graag de aanwezigheid van filmmakers en hun producties in de stad. Maar waarom komen de filmmakers naar een stad, dat is de vraag in deze thesis.

Geoffrey Nowell-Smith is een van de weinigen die zich hier al mee bezig hield. Zijn bevindingen bestaan uit louter logische redenen als: elementen die men moeilijk kan namaken als regen, sneeuw en landschappen of bouwwerken die niet nageemaakt kunnen worden. Ook de financiën zijn van grote invloed. Het budget laat het soms niet toe om in een studio decors na te bouwen. Bovendien kunnen filmmakers extra geprikkeld en gestimuleerd worden door de atmosfeer in een stad. Een andere

wetenschapper, Turok, onderzocht op welke manier de filmindustrie bij kan dragen aan de lokale economie. Zijn bevindingen zijn te vinden in het theoretische hoofdstuk van deze thesis.

Uiteindelijk weet ik waarom de stad graag een creatieve stad wil zijn, hoe zo'n creatieve stad er uit moet zien en wat creativiteit voor de stad kan betekenen. Ik heb enkele redenen gevonden waarom filmmakers graag in de stad aanwezig zijn en wat de filmindustrie voor de stedelijke economie kan betekenen.

Echter richt ik me in deze thesis op Rotterdam. Ik wil graag weten wat Rotterdam zo aantrekkelijk maakt en waarom de stad het Hollywood aan de Maas wordt genoemd.

8.3 Antwoorden op de deelvragen

In deze thesis heb ik in elk hoofdstuk een deelvraag gesteld om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op mijn hoofdvraag.

Deelvraag 1: Wat doet Rotterdam aan de promotie van Rotterdam als filmlocatie?

Bij deze deelvraag heb ik gekeken naar de activiteiten van Rotterdamse kant om de Rotterdamse filmindustrie te stimuleren. Hier komt uit voort dat het RFF, de Filmcommissioner en het OBR de belangrijkste spelers zijn. Zij zorgen voor meer aanwezigheid van filmbedrijfjes in de stad, maken het filmproces gemakkelijker door het "Protocol filmen in Rotterdam", en er zijn stimulerende projecten ontwikkeld om de jonge filmmaker een zetje de goede richting in te geven. Ook het AV-onderwijs wordt ontwikkeld om jonge filmmakers in Rotterdam te houden.

Deelvraag 2: Welke randvoorwaarden zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie?

Om antwoord te krijgen op deze vraag heb ik een vragenlijst verstuurd naar de filmmakers, die minimaal twee maal in Rotterdam hebben gefilmd. Naast vragen over de ervaringen met filmen in Rotterdam die ik in deelvraag vijf behandel, heb ik ze ook gevraagd aan welke randvoorwaarden een locatie moest voldoen, wil men er kunnen filmen. Uit de antwoorden van de filmmakers kwam naar voren dat bijna alle dingen wel georganiseerd kunnen worden, zoals stroom, water, een goede crew en de mogelijkheid om een straat te kunnen afzetten. Rotterdam heeft hier goede voorzieningen voor en ook door het beleid wat in Rotterdam wordt gehanteerd zijn ook de faciliteiten in opkomst. Het RFF denkt mee met de filmmaker en in het protocol staat beschreven wat de mogelijkheden en voorzieningen voor de filmmaker zijn. De filmmakers geven wel aan dat er meer postproductiemogelijkheden in Rotterdam moeten komen.

Deelvraag 3: Wat is er in Rotterdam opgenomen?

Ik heb de gegevens van het RFF nader bekeken en zelf onderzoek gedaan naar de herkomst van de producenten. Zo ben ik er achter gekomen wat voor soort producties in Rotterdam zijn opgenomen, welke producties het meest voorkomen, waar de filmmakers vandaan kwamen en voor welk soort commercials Rotterdam het meest interessant was. Ook heb ik gekeken of subsidieverlening invloed had op de keuze voor filmen in Rotterdam. Uit deze deelvraag komt naar voren dat tv-series en documentaires het vaakst in Rotterdam worden opgenomen. Ook commercials worden steeds populairder, waarbij de onderwerpen vaak auto's en banken zijn.

Commercials worden vaak door Amsterdammers gemaakt en documentaires door Rotterdammers. Het RFF geeft de meeste subsidie aan korte films, korte films hebben dan ook vaak opnames in Rotterdam.

Deelvraag 4: Welke beelden van Rotterdam worden gebruikt?

Deze vraag heb ik beantwoord door weer de gegevens van het RFF erbij te nemen en nader te onderzoeken. Ook ben ik op het kantoor van het RFF geweest om de vergunningaanvragen te bekijken en de locaties aan de producties te koppelen. Ik heb de meest gebruikte en de opvallendste locaties uitgekozen om nader te bekijken. De Erasmusbrug, de Koopgoot, de Meent, het metrostation Wilhelminaplein zijn vaak gebruikte locaties. Evenals een boksschool in Kralingen, het NAI, het Nedlloydgebouw en het straatje naast Hotel Central.

Om meer zicht te krijgen in de beeldvorming van Rotterdam heb ik de speelfilms *Polleke*, *Fighting Fish* en *De Passievrucht* bekeken. Scènes uit deze films zijn in Rotterdam opgenomen. *Fighting Fish* is bijna in zijn geheel in de havenstad opgenomen. *Polleke* en *de Passievrucht* spelen af in onherkenbare steden. Ook de locaties zijn enkel voor Rotterdammers die bekend zijn met de locatie, te herkennen. *Fighting Fish* speelt zich af in Rotterdam. De skyline is veelvuldig in beeld en ook de hoofdrolspelers noemen vaak de naam Rotterdam.

Rotterdam heeft een diversiteit aan locaties en de stad kan op twee manieren in beeld worden gebracht: als onherkenbare stad, waarbij de locaties in elke stad hadden kunnen zijn. Of als Rotterdam, waarbij het verhaal zich in Rotterdam afspeelt. Ook worden locaties gebruikt omdat ze toevallig in Rotterdam zijn en goed in het verhaal passen. Zoals interieurs en winkels.

Deelvraag 5: Wat vinden de filmmakers van Rotterdam als filmlocatie?

Zoals ik al eerder vertelde heb ik de filmmakers die twee of meerdere keren in Rotterdam hebben gefilmd een vragenlijst gestuurd. Van de 29 verstuurdde vragenlijsten heb ik er tien ingevuld teruggekregen en een lijst kwam terug omdat het bedrijf niet meer bestond.

Ik heb de makers vragen gesteld over filmlocaties, Rotterdam als stad, de eigen ervaringen met filmen in Rotterdam en over de toekomst van Rotterdam. Typische Rotterdamse locaties vonden zij de Erasmusbrug, de Maas, de havens en de skyline. De hoge gebouwen vinden zij in filmisch opzicht mooi. Ook heeft Rotterdam een diversiteit aan locaties en kan de stad verschillende sferen uitstralen. Locatiescouts worden veelvuldig gebruikt en het bedrijf Phoxx, wat ook helpt bij het verkrijgen van

vergunningen is erg populair. Veel filmmakers vinden Rotterdam niet typisch Rotterdams. Juist die diversiteit en de mogelijkheid van locaties om een onherkenbaar beeld weer te geven is erg interessant. Alle filmmakers hebben positieve ervaringen met het filmen in de stad. De sfeer is goed en de mensen werken graag mee. De aanwezigheid van het RFF is voor zeven van de tien filmmakers geen reden geweest om voor Rotterdam te kiezen als locatie. Veel van de filmmakers kwamen echter van buiten Rotterdam en waren nog niet erg op de hoogte van de werkzaamheden van het RFF omdat zij in eerdere vragen wel aangaven dat hulp bij het zoeken van een locatie en het verkrijgen van vergunningen de doorslag kan geven om voor een locatie te kiezen.

8.4 Factoren

Richard Florida zegt dat het voor de creatieveling belangrijk is wie er aanwezig zijn in een stad, wat er aanwezig is en wat er gebeurt in een stad. Wanneer die drie dingen positief te beantwoorden zijn is een stad een mogelijke plek voor de creatieveling om zich er te vestigen. Geoffrey Nowell-Smith was een van de weinigen die zich bezig hield met een stad die aantrekkelijk is voor de creatieve filmmaker. Hij zag meer praktische redenen, zoals een locatie die niet na te bootsen is in een studio, weersomstandigheden of het feit dat het verhaal zich in die bepaalde stad afspeelt. Turok laat ons zien hoe in Schotland een filmindustrie heeft kunnen ontstaan. Hij ziet de filmindustrie mede ontstaan door een filmfonds en het beleid. Nu ik de deelvragen heb beantwoord en de theorie heb bekeken kan ik antwoord geven op mijn hoofdvraag: Welke factoren zijn van invloed op de aantrekkelijkheid van Rotterdam als filmlocatie? Hebben Florida, Nowell-Smith en Turok gelijk? Zijn het beleid, de mensen en de locaties de succesfactoren?

Door mijn onderzoek op drie gebieden: wie heeft er gefilmd en wat is er gefilmd in Rotterdam, welke locaties zijn er gebruikt, en hoe ervaren de filmmakers het filmen in Rotterdam, ben ik tot een aantal factoren gekomen die de aantrekkelijkheid van Rotterdam bepalen.

Haven

De aanwezigheid van een grote, internationale, in filmisch opzicht mooie, haven.

Uit onderzoek is gebleken dat de Rotterdamse haven vaak is gebruikt als filmlocatie. Commercials, speelfilms, documentaires. Vele soorten producties hebben opnames gemaakt in de haven. Rotterdam is in Nederland de enige stad met zo'n grote haven en door het beleid in Rotterdam wordt het ook mogelijk gemaakt om toestemming te krijgen om te filmen in dit gebied. Ook de filmmakers die antwoord gaven op mijn vragen noemden de haven als een typisch Rotterdamse locatie en zij waren ook erg enthousiast over de manieren waarop de haven in beeld kon worden gebracht.

Skyline

Net als de haven wordt de Rotterdamse skyline door de filmmakers als een typische Rotterdamse locatie genoemd. De skyline is vanuit de lucht, vanaf land en vanaf het water mooi in beeld te brengen.

En ook de skyline is weer redelijk uniek in Nederland. Weinig steden hebben zulke hoge gebouwen in een klein oppervlak. Ook de Rotterdamse architectuur deelt hier aan bij. Rotterdam is mooi in beeld te brengen, vanaf beide kanten van de Maas, wat in de film *Fighting Fish* duidelijk te zien is. Niet alleen de filmmakers geven de skyline aan als factor. Ook uit de locatiegegevens van het RFF is goed te zien dat er vaak in gebouwen en op gebouwen gefilmd wordt die zich aan de Maaszijde bevinden. De haven en de skyline zijn locaties die niet na te bootsen zijn in een studio, eventueel met een computer, maar het budget moet dit dan toelaten. Nowell-Smith liet ons al zien dat filmmakers soms kiezen voor de realiteit, omdat deze moeilijk na te maken is, dit geldt zeker bij deze eerste twee factoren.

Diversiteit aan locaties

De haven en de skyline zijn twee aspecten die typisch Rotterdams zijn en als aantrekkelijkheden voor filmmakers worden beschouwd. De volgende factor die uit mijn onderzoek vloeit is de mogelijkheid om uit vele locaties te kunnen kiezen. Rotterdam is een multiculturele, internationale stad. De stad heeft verschillende wijken, die allen verschillende sferen oproepen. Er zijn flatgebouwen in Lombardijen, herenhuizen in Kralingen, grote winkels in de Koopgoot, multiculturele winkeltjes op de Kruiskade en in Crooswijk. De diversiteit aan locaties maakt Rotterdam zo bijzonder. De filmmakers noemen deze diversiteit en ook aan de filmlocaties die ik gevonden heb is te zien dat in alle uithoeken van Rotterdam gefilmd is.

Het RFF, de Filmcommissioner en het Rotterdamse beleid

Rotterdam beschikt over een beleid gericht op de AV-industrie. Het RFF en de Filmcommissioner zijn hier onderdeel van. Zij maken het filmproces een stuk gemakkelijker. Zij zorgen er voor dat er straten afgezet mogen worden, vergunningen aangevraagd worden en er locaties worden gezocht. Ook zorgt het RFF voor een stimulering van de filmsector door subsidies en speciale projecten. Turok en Florida deelden ons al mee dat het beleid een belangrijke factor is. Het beleid zorgt er voor dat de basis er is, waardoor mensen naar de stad getrokken worden. Het beleid zorgt er voor dat er clusters met bedrijfjes en creatieve mensen ontstaan, waar de creatievelingen met elkaar kunnen samenwerken en elkaar kunnen stimuleren en inspireren. Deze creativiteit is voor Florida zo van belang. Er moet iets gebeuren in de stad wil deze aantrekkelijk zijn. Het RFF wordt door de filmmakers zelf niet vaak genoemd, wel noemen zij de aspecten van het filmproces die door het RFF gemakkelijker worden gemaakt. Dit laat zien dat veel filmmakers van buiten Rotterdam nog niet zo bekend zijn met de werkzaamheden van het RFF.

De Rotterdamse sfeer

Een factor die moeilijk te meten en te onderzoeken is, maar wel tussen de regels door te merken is, is de Rotterdamse sfeer. Rotterdam is een echte werkstad. Een stad die de creativiteit stimuleert en een stad die graag filmmakers in de stad wil hebben. Rotterdam heeft een sfeer die typisch Rotterdams is. Het typisch Rotterdamse houdt ook hier weer in dat er een diversiteit aan sferen te vinden is.

Internationaal, multicultureel, futuristisch, maar ook verval en criminaliteit. Deze verschillende sferen maken Rotterdam zo aantrekkelijk, omdat er in Rotterdam elke sfeer wel te vinden is, ook dus de sfeer waar de filmmaker naar op zoek is. En bovendien zijn de Rotterdammers erg enthousiast en werken graag mee, waardoor het filmen in de stad een stuk leuker en gemakkelijker is.

8.5 Aanbevelingen

Nu ik weet welke factoren Rotterdam zo aantrekkelijk maken als filmstad is het ook nog nuttig om te vermelden welke aanpassingen gedaan kunnen worden om de stad nog aantrekkelijker te maken. De filmmakers die in Rotterdam hebben gefilmd, noemden al enkele dingen. Zij zouden graag enkele faciliteiten aangevuld willen zien. En dan met name de postproductiefaciliteiten. Een filmmaker vertelde dat er meer AV-studio's beschikbaar moesten komen en ook werd er gevraagd om meer facilitaire bedrijven, die voornamelijk lichten zouden moeten verhuren. Ook een aanvulling wat betreft crewpersoneel zou aantrekkelijk zijn. Camera-, geluid- en lichtmensen. Nu komen deze mensen vaak uit Amsterdam, voor het budget van de filmmakers zou het gemakkelijk zijn wanneer deze mensen ook in Rotterdam in grotere getallen aanwezig zijn. Veel filmmakers zagen ook in dat het RFF moet blijven bestaan. De subsidieverlening is erg belangrijk en de filmindustrie in Rotterdam is nog niet zo ver dat zij nu al helemaal op zich zelf kan staan. Het beleid moet ervoor zorgen dat de drie dingen die Florida noemde: "Who's there, What's there en What's going on", in de stad aanwezig blijven. De mensen moeten er blijven, de locaties en faciliteiten moeten aanwezig zijn en er moet vooral wat gebeuren. Er moeten producties gemaakt blijven worden, er moet worden gefilmd in de stad en er moet vernieuwd en geïnnoveerd worden.

Naast deze bevindingen van de filmmakers ben ik van mening dat Rotterdam nog meer aan de promotie van Rotterdam als filmstad moet doen. Veel filmmakers zijn niet op de hoogte van de werkzaamheden van het RFF, wat juist een doorslaggevende factor kan zijn voor filmmakers in de keuze van een filmlocatie. Naast zorgen voor meer bekendheid in het veld zelf, is het ook belangrijk dat Rotterdam ook aan toeristen laat zien hoe interessant Rotterdam is op het gebied van film. Door middel van open dagen, wandelingen en routes. Andere steden die een filmindustrie willen ontwikkelen hebben een zware klus. Rotterdam beschikt over een aantal factoren die moeilijk te realiseren zijn voor steden die nog niet over deze factoren beschikken. Een haven of een skyline kan niet in een korte periode ontwikkeld worden. Het uiterlijk van de stad moet uniek zijn, er moet een sfeer aanwezig zijn die het mogelijk maakt om de stad verschillende looks te geven en er een prettig gevoel ontstaat om in de stad te filmen. Naast de uiterlijke factoren, moet er ook een beleid zijn, dat aan de filmontwikkeling van de stad bijdraagt en ervoor zorgt dat er alles aan gedaan wordt om de filmmaker tegemoet te komen met faciliteiten en mogelijkheden om op een zo prettig mogelijke manier in de stad te filmen.

Hoofdstuk 9: Bronnen

9.1 Literatuur

- Auteur onbekend, 'Aantal producenten in havenstad moet in vijf jaar verdubbelen', *Callsheet*, (februari 2006)
- Auteur onbekend, 'Commissioners voor meer buitenlandse filmprojecten', *De Telegraaf*, (25 januari 2005)
- Auteur onbekend, 'Hollywood aan de Maas', *Skrien*, (maart 2001)
- Auteur onbekend, 'Nieuwe aanpak voor Hollywood aan de Maas', *Nieuw Rotterdams Tij*, editie 10, jaargang 2005
- Auteur onbekend, 'Rotterdam wil groter aantal filmproducties', *Het Financiële Dagblad*, (22 oktober 2005)
- Burg, Jos van der, 'De Rotterdamse verleiding', *Het Parool* (vrijdag 23 juni 2000)
- Dijksterhuis, Edo, 'Filmstad in freeze-frame', *Het Financiële Dagblad*, (21 januari 2006)
- Florida, Richard, *The Rise of the creative class*, Basic Books, New York, (2002)
- Gemeente Rotterdam en Rotterdam Fonds voor de film, Rotterdam Film Commission, 'Protocol Filmen in Rotterdam', (voorjaar 2005)
- Franke, Simon en Evert Verhagen, *Creativiteit en de stad: Hoe de creatieve economie de stad verandert*, NAI Uitgevers, (2005)
- Kriekaard, J.A., *De stad als merk*, Rotterdams Instituut voor Bedrijfseconomische Studies, (april 1994)
- Meelhuysen, Vincent Rafael, *Retourtje Rotterdam? Schriftelijke verantwoording van de inhoud van de documentaire over het functioneren van het Rotterdams Fonds voor de Film in de stad en haar audiovisuele sector*. (Rotterdam, 2003)
- Naaktgeboren, Dennis, 'Rotterdam wil weer Hollywood worden', *De Telegraaf*, (21 oktober 2005)

- Nowell-Smith, Geoffrey, 'Cities: Real and Imagined', In: *Cinema and the city: Film and Urban societies in a global context*, Shiel, Mark and Tony Fitzmaurice (ed), Blackwell Publishers, (2001)

- Oort, Nienke en Rick Pullens, 'Amsterdam populair decor voor film en televisieseries', *De Telegraaf*, (2 november 2005)

- Oosterbaan, Warna, *Een leesbare scriptie*, Prometheus/NRC Handelsblad, Amsterdam/Rotterdam, (2004)

- Rotterdams Fonds voor de Film en audiovisuele media (RFF) en Rotterdam Film Commission (RFC), 'Activiteitenplan 2005-2010', Rotterdam, (voorjaar 2005)

- Rotterdams Fonds voor de Film (RFF), 'Rotterdams Fonds voor de Film en audiovisuele media ondersteunt nieuwe initiatieven voor versterking Rotterdamse AV-sector (deel 1)', Rotterdam, (17 januari 2006)

- Rotterdams Fonds voor de Film (RFF), 'Rotterdams Fonds voor de Film en audiovisuele media ondersteunt nieuwe initiatieven voor de versterking Rotterdamse AV-sector (deel 2)', Rotterdam, (26 januari 2006)

- Turok, Ivan, 'Cities, Clusters and Creative Industries: The case of Film and Television in Scotland' *European Planning Studies*, Vol 11, No.5, (July 2003)

- TNO, *Creatieve industrie in Rotterdam*, Delft, (9 Februari 2005)

9.2 Websites

- www.depassievrucht.nl/scrsynopsis.php (3 augustus 2006)

- www.filmland.nl (database geraadpleegd in april 2006)

- www.imdb.com (database geraadpleegd op 3 augustus 2006)

- www.kvk.nl (database geraadpleegd in april 2006)

- www.laspalmascultuur.nl/read/26/3176?submenu=3175 (1 augustus 2006)

- www.phoxx.com/index_flash.html (29 juli 2006)
- www.rff.rotterdam.nl (geraadpleegd in januari 2006, februari 2006, maart 2006, april 2006, mei 2006, juni 2006, juli 2006, augustus 2006)
- www.roaringfilms.com/filmdetail.php?id=59 (april 2006)
- www.schiecentrale.nl (februari 2006, mei 2006)
- www.threekingsproductions.nl (3 augustus 2006)
- www.villa-achterwerk.vpro.nl/villa-achterwerk/programma/index.shtml?2936067+12841419 (3 augustus 2006)

9.3 Films

- De Passievrucht

Regisseur: Maarten Treurniet

Schrijvers: Karel Glastra van Loon, Kees van Beijnum

2003

- Fighting Fish

Regisseur: Jamel Aattache

Schrijvers: Jamel Aattache, Kim Ho Kim

2004

- Polleke

regisseur: Ineke Houtman

schrijvers: Rob Arends, Guus Kuijer

2003

- Who am I

Regisseurs: Jackie Chan, Benny Chan

Schrijvers: Susan Chan, Jackie Chan

1998

Bijlagen

1. Overzicht van de aanwezige tabellen
2. Overzicht opnames en producties in de periode 2002-2004 in Rotterdam
3. Overzicht precieze locaties per productie in de periode 2002-2004 in Rotterdam
4. Overzicht van de producties per locatie in Rotterdam in de periode 2002-2004
5. Overzicht van de antwoorden van de filmmakers op de vragenlijst
6. Overzicht van de projecten die subsidie hebben ontvangen van het RFF

Bijlage 1: Overzicht van de aanwezige tabellen

- Tabel 4.1: Antwoorden filmmakers op de vraag welke factoren invloed hebben op de keuze van een locatie
- Tabel 5.1: Het aantal producties in de periode 2002-2004 onderverdeeld naar soort productie
- Tabel 5.2: Het aantal draaidagen in Rotterdam in de periode 2002-2004 onderverdeeld naar soort productie
- Tabel 5.3: Soorten producties in Rotterdam in 2002, onderverdeeld naar herkomst van de producent
- Tabel 5.4: Soorten producties in Rotterdam in 2003, onderverdeeld naar herkomst van de producent
- Tabel 5.5: Soorten producties in Rotterdam in 2004, onderverdeeld naar herkomst van de producent
- Tabel 5.6: Het totaal aantal producties per soort in 2002 en het aantal hiervan met subsidie
- Tabel 5.7: Het totaal aantal producties per soort in 2003 en het aantal hiervan met subsidie
- Tabel 5.8: Het totaal aantal producties per soort in 2004 en het aantal hiervan met subsidie
- Tabel 6.1: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Erasmusbrug
- Tabel 6.2: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Centraal Station/Stationsplein
- Tabel 6.3: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Van Nelle fabriek
- Tabel 6.4: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Koopgoot
- Tabel 6.5: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Nederlands Architectuur Instituut
- Tabel 6.6: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Las Palmas
- Tabel 6.7: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Wilhelminaplein/metrostation
- Tabel 6.8: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Meent/Rodezand
- Tabel 6.9: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: skatepark Westblaak
- Tabel 6.10: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Boksschool Crooswijk
- Tabel 6.11: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Bulkschip Marcor
- Tabel 6.12: Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Ammanstraat/Hotel Central
- Tabel 6.13: Locaties waar de speelfilm Fighting Fish in 2003 is opgenomen
- Tabel 6.14: Locaties waar de speelfilm Polleke in 2002 is opgenomen
- Tabel 6.15: Locaties waar de speelfilm De Passievrucht in 2003 is opgenomen

Bijlage 2: Overzicht opnames en producties in de periode 2002-2004 in Rotterdam

De onderstaande gegevens zijn afkomstig van het RFF.

Overzicht opnames en soort productie in 2002

titel productie	soort productie	producent	aantal dagen
Neckerman	commercial	CCCP.nl	1
Toyota Fielder 2	commercial	Nos Vos, France	2
Belastingdienst	commercial	Ocean View	2
Will & Ben	commercial	Czar.nl	1
Toyota Fielder	commercial	Nos Vos, Parijs	3
Etos	commercial	Balsa Films	1
McDonalds	commercial	Czar	2
Hertog Ijs	commercial	Lenzing Brand Films	2
Kellog's	commercial	Ocean View	2
Holland Casino	commercial	Czar.nl	1
Fortis "Slapen"	commercial	De Schiettent	2
Iglo 2	commercial	Czar.nl	2
Alfabetisering	commercial	ETV.nl	1
Sega	commercial	Nos Vos, Parijs	1
Defibrillator	commercial	The Filmstones	3
Anti-rook campagne	commercial	CCCP.nl	1
Histor Verf	commercial	Jonkers Hofstee	3
Asics	commercial	Unit CMA	1
Pearl	commercial	Caos Films	1
Grolsch 2	commercial	Balsa films	1
Chipknip	commercial	CCCP	1
La Trappe	commercial	Movie Ventures	1
FNV Bondgenoten	commercial	Ocean View	1
KPN	commercial	25 fps	1
Enjoy the net	commercial	Laboratorium films	2
Liga	commercial	Staccato Film	1
Integratie	commercial	Blood Simple	2
Friet	commercial	Phoxx	1
Ben 2	commercial	ArtCore	2
SNS Bank	commercial	Will van der Vlugt Film	1
Casanova - Honing	commercial	Czar Film	1
Alcar	commercial	Moses	1
KPN 2	commercial	Vander Film	1
Nu is het Genoeg	commercial	RBS Groep	1
Totaal		34	50
De Kaap	documentaire	Dock-site Productions	1
Brug te Dicht	documentaire	Andre Schreuders Films	7
Totaal		2	8
Rabobank Virtuele	foto shoot	Phoxx	10
Nuon	foto shoot	Phoxx	2
Fiat	foto shoot	The Valley	3
Nokia	foto shoot	PPS Photographic	2
Clear Blue	fotoshoot	Phoxx	3
Garcia Jeans	fotoshoot	Phoxx	3
Strellson	fotoshoot	Wagner Productions	3

Mercedes A-classe	fotoshoot	Phoxx	5
Advertentiefoto	fotoshoot	Phoxx	1
Crossby Jeans	fotoshoot	Jenken SA	2
Philips	fotoshoot	Unit CMA	1
Totaal		11	35
Bal spel	korte film	Picos de Europa	3
Katvangers	korte film	Riverpark	3
Hand in Hand	korte film	Andre Schreuders Films	4
Slow Start	korte film	Filmstad	2
Koos	korte film	Filmwerkplaats	4
Wit	korte film	Barbosa Film	1
Deja Vu	korte film	Three Kings Producties	2
Man's Best Friend	korte film	Het Kader	4
De Sofa	korte film	Odusseia Films	3
Het Jongetje dat niemand verstond	korte film	Stichting Alaska	3
Billboards	korte film	Picos de Europa	2
Totaal		11	31
Van God Los!	speelfilm	Rinkel Films	6
Polleke	speelfilm	Polleke de Film BV	8
Boy	speelfilm	Memphis Features	6
De Tweeling	speelfilm	IDTV Film	2
Nuit Noir	speelfilm	Kasander Film Company	2
Grimm	speelfilm	Grimm de Film BV	2
Whale Song	speelfilm	Kasander Film	5
De Zwarte Dag	speelfilm	Odusseia Films	3
Totaal		8	34
Sloophamer	telefilm	Metropolis Media	9
De arm van Jezus	telefilm	Riba Film	7
Loverboy	telefilm	Motel Films	3
Totaal		3	19
The Bar	TV serie	Holland Media House	68
Misdaad Gezocht	TV serie	VRPO	2
Mevrouw de Minister	TV serie	Riba Film	2
Extream	TV serie (pilot)	Top TV	1
De Dialogoog	TV serie	Stichting Cascade	1
Spangen	TV serie	John de Mol	6
Comedy Factory	TV serie	Men at Work	14
Oppassen	TV serie	Blue Horse Productions	12
Luifel & Luifel	TV serie	Blue Horse Productions	63
Raymann is Laat	TV serie	Men at Work TV	15
Ernstige Delicten 2	TV serie	VARA	2
Totaal		11	186
Adrenaline	video clip	Rebel Film	1
De Beklimming van de rede	video installatie	Westenberg	1
Worth the Wait	videoclip	Britt Lap & Marco de Meijer	1
U-niq	videoclip	Redrum Flix	1
Rotterdam live!	promo video	Holland Harbour	3
Totaal		5	7
Grand Total			370

Overzicht opnames en soort productie in 2003

titel productie	soort productie	producent	aantal draaidagen
Albert Heijn	commercial	Outcast Pictures	1
Nationaal Songfestival	commercial	NOS Actuele Programma's	1
Hertog IJs 2	commercial	Czar.nl	1
Vifit Optimel	commercial	Lukkien	1
Internaxx	commercial	CCCP.NL	1
BMW 5 series	commercial	Movie Ventures BV	6
Zilveren Kruis Kraamzorg	commercial	CCCP Nederland	1
Krasloterij	commercial	De Schiettent	2
Nissan 2	commercial	Phoxx	1
Subaru Corporate	commercial	ADK Europe B.V.	4
Grolsch 3	commercial	KC Films	1
Nike	commercial	KC Films	1
Randstad Uitzendburo	commercial	Bonkers Amsterdam	2
Croma	commercial	Hazazah	1
Orange	commercial	Balsa Films	5
Schoonmakers	commercial	G-Spots	2
Appelsientje	commercial	G-Spots	1
de Vrienden van Amstel	commercial	CZAR.NL	1
Hospic/Zilveren Kruis	commercial	CCCP.NL	2
Joy	commercial	G-Spots	1
Fortune Cookie	commercial	Jonkers Hofstee Films	1
MacDonalds 2	commercial	Laboratorivm Films	2
ABN-AMRO	commercial	Jonker Hofstee Films	2
SNS Bank 2	commercial	Lenzing Brand Films	1
KNGF	commercial	CZAR.NL	1
blindengeleidehonden			
NIKE 2	commercial	CZAR.NL	3
Rotterdamse Taxi Centrale	commercial	Visivius Productions	5
Straluma	commercial	Visivius Productions	1
Rotterdamse Batterijendag	commercial	Visivius Productions	1
Totaal		29	51
de Kaap	documentaire	Dockside en Ronteltap	3
Hoek van Holland	documentaire	Rotterdam Films	28
Op zoek naar genot	documentaire	Roaring Films	12
Westside	documentaire	Roaring Films	25
de Uitdaging	documentaire	Cobos Films	7
Willemskantine	documentaire	Roaring Films	92
Boatmen	documentaire	Rotterdam Films	28
Gewoon Werken	documentaire	Dockside en Ronteltap	7
Totaal		8	202
Basiq Air	foto shoot	BBCW	1
Nissan Kubistar	foto shoot	Van den Bemd Productions	1
Liptonice	foto shoot	Unit CMA	1
Honda Europe	foto shoot	Vintage Productions	2
Only	foto shoot	Poerep B.V.	1
Mexx	foto shoot	Phoxx	1
KPN 3	foto shoot	Smidswater design	1
DMV	foto shoot	Wagner productions	1
BMW X3	foto shoot	LockeMotion	
Daimler Benz	foto shoot	Kai Tielzen	1
Audi	foto shoot	The Location Bank	2
Honda Japan	foto shoot	THK Riverside Inc.	5
World Wide Directors Bk	foto shoot	Thijs de Vrij Producties	1
Totaal		13	21

Buren	short	Three Kings Productions	3
Adel-Schoolproject	short	Adel Kana'ani	1
Inzicht	short	Moodscaping	1
Undah Da Bridge	short	Tijmen van Vlier	1
Alice in Rotterdam	short	Balance MHP	1
Hartritme van de Stad	short	Eef de Graaf Producties	6
De eerste dag	short	Visivius Productions	2
Looking up down	short	NPS Televisie	6
Stand	short	The Kasander Film Company	3
Kaas	short	Revolver	2
Rouw siert Electra	short	Toneelgroep Amsterdam	1
Glamourgirls	short	Filmstad BV	3
Totaal		12	30
The Tulse Luper Suitcases	feature	The Kasander Film Company	2
Worst Case Scenario	feature	Gorehound Canned Film	2
Suske en Wiske	feature	Scarabee Producties	11
De Passievrucht	feature	24fps Features	5
Grimm	feature	Grimm de Film BV	1
Fighting Fish	feature	Riverpark & Three Kings Producties	29
Totaal		6	48
Blue Bird of Happiness	tv film	Egmond Film	14
Totaal		1	14
On Air van stoep tot stoep	tv serie	Moois Media	22
Life & Cooking	tv serie	Roadstar Agency	1
City Guide Rotterdam	tv serie	Gest en de Ruiters	2
Bergen-Binnen	tv serie	Blue Horse Productions	25
Deafdada	tv serie	Neon Film en TV	1
Moois	tv serie	Stichting Moois Media	52
Russen	tv serie	Hungry-Eye Lowland	1
Eefje Wentelteefje	tv serie	Neon Film en TV	26
Verhalen van de boze heks	tv serie	Neon Film en TV	30
Bergen-Binnen	tv serie	Blue Horse Productions	25
Raymann is Laat 2	tv serie	Men at Work	68
Rotterdam Life	tv serie	Men at Work	48
Wisselklas	tv serie	Holland Harbour Producties	25
Totaal		13	325
Blof	video clip	Lokman Producties	2
How To Rotterdam	promotie film	De Producent	11
Gil	video clip	Blue Dolphin Entertainment	1
Enjoy	video clip	Redrum Flix	1
Dewi	video clip	Blue Dolphin Entertainment	1
Soulvation	video clip	De Schiettent	1
Connected Plannet	opdrachtfilm	Lukkien	1
Starlight Traffic	video clip	Die WG	1
Veiligheid	video	Deelgemeente Prins Alexander	1
Uitnodiging voor een Concert DVD	video	Moois Media	22
Hardcore state of mind	video clip	Visivius Producties	1
SOH de Opera	video	The Kasander Film Company	4
Totaal		12	47
Grand totaal 738			

Overzicht opnames en soort productie in 2004

titel productie	soort productie	producent	aantal draaidagen
Amstel Bier	commercial	Bonkers Film	4
Balay	commercial	Barking Dog	1
Basiq Air	commercial	de Schiettent	1
BMW	commercial	Phoxx	4
BootBoot	commercial	Hazazah	1
de Jonge Vakkleding	commercial	Phoxx	1
Eneco	commercial	Ocean View Filmcompany	1
Fortis Bank	commercial	Czar.nl	1
Hertog Ijs	commercial	Czar.nl	1
Holland Casino	commercial	Czar.nl	1
Honda	commercial	Ministry of Film	1
Ocean Food	commercial	Visivius	1
IBM	commercial	Oxen Productions	3
Pruik	commercial	Mistral Film	1
Sunwear	commercial	Movie ventures	1
Postbus 51	commercial	Artcore	1
de Belastingdienst	commercial	Lenzing Brand	1
Honda Europa	commercial	Bonkers Film	4
Martini	commercial	Revolver	2
Nuon	commercial	Phoxx	3
Postbank	commercial	Gelder de Haas	1
Veldhuis en Kempers	commercial	Bonkers Film	1
Stg. Batterijen	commercial	Visivius	1
WaaromDaarom	commercial	MVW Studio's	1
Parkeerbeheer	commercial	Artcore	2
Interpay	commercial	Dr Film	1
Oudejaarsloterij	commercial	Dr Film	2
Paradontax	commercial	Balsa Film	1
TV Rijnmond (koken)	commercial	Visivius	1
Postbank	commercial	Leuk Werkt	1
House Barmond Curry	commercial	BCB Films	1
Wie is de BOB	commercial	Bast	1
KPN Digitenne	commercial	Czar.nl	1
RMC	commercial	Visivius	1
Atlas meubels	commercial	Visivius	1
Vodafone	commercial	Ad Hand	2
Roteb	commercial	Revolver	2
ING bank	commercial	Phoxx	3
Correct	commercial	Visivius	4
Kubrick	commercial	Tyo Productions	1
Totaal		40	63
Architect voor de eeuwigheid	documentaire	Serious film	5
Cinema invisible	documentaire	Dnu film	2
Dora Dolz	documentaire	Hasten Slowly Films	8
De Willemskantine	documentaire	Roaring Films	67
Million Dollar Machines	documentaire	Pioneer Film	1
Let your mind...	documentaire	TK Media	6
Gladys'clan	documentaire	Holland Harbour	4
Uitgezet	documentaire	Holland Harbour	3
Mans Genoeg	documentaire	Hasten Slowly Films	22
Jan Schaper, de stad.....	documentaire	Stg. Kunst en Video	5
Boatmen	documentaire	Rotterdam Films	14
Buskaid	documentaire	Ronteltap Film en TV	3
Totaal		12	140

Mini	foto shoot	Phoxx	1
Nissan	foto shoot	Paul Ruigrok	1
Nissan	foto shoot	Wagner	1
Audi	foto shoot	Wagner	1
Nissan	foto shoot	Phoxx	1
KPN	foto shoot	Wagner Studio's	1
Kalender	foto shoot	Studio Bauman	1
Totaal		7	7
Li Tribune	short	stg. Li Tribune	1
Judas Kus Film	short	Blue Dolphin	2
Lang zullen we Leven	short	Voyart	3
Oktober	short	NFTVA	1
Glazenwassers	short	Roaring Films	3
Never Let Go	short	Lieber Gorilla	4
Zadelpijn	short	Gomotion	6
DOT	short	Girls on Film	2
Droomspoor	short	Revolver	4
Bugaboo & Co.	short	Hollandcentraal	1
Totaal		10	27
Marathon	feature	The Kasander Film Company	1
Fragma	feature	Visivius	1
Amazones	feature	IDTV	1
Mysterie van de Sardine	feature	de Productie	6
Snowfever	feature	Nijenhuis en de Levita	2
Guernsey	feature	Circe Film	7
Vet Hard	feature	Vet Hard Producties	4
Johan	feature	Egmond Film en Televisie	3
Totaal		8	25
Time out	tv film	Rinkel Film	2
Gezocht:Man	tv film	Waterland	6
Off Screen	tv film	Rinkel Film	4
Staatsgevaarlijk	tv film	Pupkin Film	6
Ferienfieber	tv film	The Kasander Film Company	10
Totaal		5	28
Villa Achterbuurt	tv serie	Neon Film en TV	24
Een dorp in de stad	tv serie	Roaring Films	34
Raymann is laat	tv serie	Men At Work	16
Spangen	tv serie	Endemol Nederland	5
Westside	tv serie	Roaring Films	35
Action Babe	tv serie	6Pack TV	1
BombaaJ	tv serie	Neon Film TV	29
Idols	tv serie	Endemol Nederland	20
Moois, kunst en cultuur	tv serie	Stg. Moois Media	64
Hoezo Kansloos	tv serie	Roaring Films	25
Eefje Wentelteefje	tv serie	Neon Film-TV	24
Film in Rotterdam	tv programma	Hasten Slowly Films	26
Tune IN t	tv programma	Stg. Moois Media	12
Bergen Binnen	tv serie	Blue Horse Productions	10
Raymann is laat	tv serie	Men at Work	59
Totaal		15	384
RunMRun	interactief	Stichting RMR	4
Wao'ers	opdrachtfilm	Yellow Fish	1
Bokx	opdrachtfilm	Stg. Moois Media	6

PromoNoud	opdrachtfilm	Willem de Koning	2
RMC taxicentrale (1) en (2)	opdrachtfilm	Visivius	20
De Dag Begint	opdrachtfilm	Stetz	2
Ashland Inc.	opdrachtfilm	Shin Ken Design	2
Brandweer	opdrachtfilm	MCW Studio's	1
Unilever	opdrachtfilm	Videoworks	2
Hi Def Shoot	opdrachtfilm	Stetz	1
City Informatie Centrum	opdrachtfilm	Stg. Moois Media	4
Naar Nederland	opdrachtfilm	Odyssee Producties	2
RHPO	opdrachtfilm	Stg. Moois Media	2
Samenleving zonder Racisme	opdrachtfilm	Hartstocht en Heimwee Prod.	2
VMBO, vet of misrekening	opdrachtfilm	ZEST	6
Peter R de Vries	tv programma	Endemol	3
Groen wit groen	tv programma	Men at Work	8
Eneco Stralend Nederland	tv programma	SBS 6	1
Comedy factory	tv programma	Men at Work	5
Man Bijt Hond	tv programma	NCRV	1
Nachtland	tv programma	RVU	1
Keukens	video	Visivius	1
Imitation	video	Albeda College	1
Museum Nacht	video	TeWolde	2
Intro	video	Dansatelier Rotterdam	1
RoTheater	video	Neon Film TV	1
Camera Poetica	video	Neon Film TV	4
The Filmset	video clip	Phoxx, The Player	1
Keep Looking	video clip	Rietveld Academie	1
Dj Paul	video clip	Visivius	1
Lukewarm	video clip	Revolver	1
Jay Jay	video clip	ETV	1
Di-rect	video clip	Ron Teteroo	1
Hans Schlatman	video clip	Hollandcentraal	1
Clip Parade – Barcelona	video film	Hasten Slowly Films	5
Totaal		35	98
Grand Totaal 772			

Bijlage 3: Overzicht precieze locaties per productie in de periode 2002-2004 in Rotterdam

De onderstaande gegevens zijn afkomstig van de vergunningaanvragen en overzichten van het RFF. Wanneer er geen locatie genoemd wordt in de tabel is deze onbekend.

Precieze locaties voor de opnames in 2002

Titel Productie	Soort	Producent	Locatie
Neckermann	commercial	CCP.nl	Mathenesserlaan 249
Toyota Fielder 2	commercial	Nos Vos, France	Strand Slufter, Maasvlakte
Belastingdienst	commercial	Ocean View	WPC (Feyenoord) Kunsthof
Will & Ben	commercial	Czar.nl	Ammanstraat
Toyota Fielder	commercial	Nos Vos, France	Spartastraat, Steenbeekvaren 27/29
Etos	commercial	Balsa Films	Mauritsweg 69
Mc Donalds	commercial	Czar	gebouw De Maas aan de Boompjes, Parkzicht, Kievitslaan
Hertog ijs	commercial	Lenzing Brand Films	Brielselaan 115
Kellog's	commercial	Ocean View	Oostelijk Zwembad, Gerdesiaweg
Holland Casino	commercial	Czar.nl	Sparta Stadion
Fortis "Slapen"	commercial	De Schiettent	Westin, Weena 686
Iglo 2	commercial	Czar.nl	Studentenhuis grote markt 9 ^E , Snookerhal, Emantpad 3
Alfabetisering	commercial	ETV.nl	op en afrit Schieplein
Sega	commercial	Nos Vos, France	Weiland Rhoon, Mauritsweg
Defibrillator	commercial	The Filmstones	Karel Doormanstraat, Diverse locaties vanuit de auto gefilmd
Anti-rook campagne	commercial	CCCP.nl	Coolsingel, Koopgoot, Lijnbaan
Histor verf	commercial	Jonkers Hofstee	Offenbachweg 5, Vijfwerelddelen
Asics	commercial	Unit CMA	Silostraat, Katendrecht

Pearl	commercial	Caos Films	Vuurplaat 459
Grolsch 2	commercial	Balsa Films	Halfgrond 45-84
Chipknip	commercial	CCCP	Bikker Comm, Veerhaven
La Trappe	commercial	Movie Ventures	Centraal Station, Maastunnel
FNV Bondgenoten	commercial	Ocean View	Hotel Centraal, Kruiskade
KPN	commercial	25 fps	Adriaan Pauwlaan 7
Enjoy the net	commercial	Laboratorium Films	Hoogstraat
Liga	commercial	Staccato Films	Klimhal, Hoeksekade 101
Integratie	commercial	Blood Simple	Wilhelminaplein
Friet	commercial	Phoxx	Marconistraat
Ben 2	commercial	ArtCore	Koopgoot
SNS bank	commercial	Will vd Vlucht Film	WTC Coolsingel
Casanova-Honig	commercial	Czar Film	Disco Cream, Schiekade
Alcar	commercial	Moses	Mauritsweg
KPN 2	commercial	Vander Film	Tent, Witte de Withstraat
Nu is het genoeg	commercial	RBS Groep	Privé-terrein (locatie onbekend)
De Kaap	documentaire	Dock-site Productions	Katendrecht
Brug te dicht	documentaire	Andre Schreuders Films	Lage Erfbrug
Bal Spel	korte film	Picos de Europa	Lloydstraat
Katvangers	korte film	Riverpark	Boksschool Crooswijk, Pootstr. 41, Waalhaven
`Hand in hand	korte film	Andre Schreuders Films	Europaweg, helikopterveld Maasvlakte,
Slow Start	korte film	Filmstad	Maasvlakte
Koos	korte film	Filmwerkplaats	Doklaan, metrostation Wilhelminaplein, Thorbeckestr. 26, Noordereiland Maaskade, Noordereiland
Wit	korte film	Barbosa Film	Justus van Effenstraat
Deja Vu	korte film	Three Kings Producties	Hilton Hotel

Man's Best friend	korte film	Het Kader	Het Park bij de Euromast, Erasmusbrug, Bergpolderplein 2, Schieweg 5, Hoevestraat 14a
De Sofa	korte film	Odusseia Films	Witte dorp, Delfshaven, Nedlloydgebouw, Boompjes 40
Het jongetje dat...	korte film	Stichting Alaska	Saftlevenstr. 10, Schietbaanlaan, Westkruiskade 32-69, Josephstraat
Billboards	korte film	Picos de Europa	Binnenrotte, Lloydstraat
van God Los	speelfilm	Rinkel Films	Duinweg , Hoek van Holland
Polleke	speelfilm	Polleke de Film BV	omgeving Mevlana Moskee, Park Plaswijck
Boy	speelfilm	Memphis Features	Rotterdamse Droogdok Maatschappij, Heijlplaatstraat
De Tweeling	speelfilm	IDTV Film	Jacob Catsstraat, Rotterdam Noord
Nuit Noir	speelfilm	Kasander Film Company	Heijlplaatstraat 21, Van Henegouwelaan 68
Grimm	speelfilm	Grimm de Film BV	Van Brienoordbrug noordzijde
Whale Song	speelfilm	Kasander Film	Van Nelle fabriek, WTC, 25KV
De Zwarte Dag	speelfilm	Odusseia Films	Kruiskade
Sloophamer	telefilm	Metropolis Media	Puntstraat, GJ de Jongweg, tramhalte, Volmarijnstraat/Binnenweg
De arm van Jezus	telefilm	Riba Film	Missouriweg 25, Maasvlakte, Tramremise Kootsekade 19, Stoomstichting Bosdreef 75, Westerstraat, maasstraat, St Jobsweg 30 Maashaven, Zaagmolenstraat Bergweg
Loverboy	telefilm	Motel Films	Baja Beachclub, Zaagmolenstr. 61B
The bar	tv serie	Holland Media House	Meent 106

Misdaad gezocht	tv serie	VPRO	Boksschool Pootstraat 41
Mevrouw de Minister	tv serie	Riba Film	Stationsplein, Petroleumweg Hoogvliet
Extream	tv serie (pilot)	Top TV	Skatepark Westblaak
De dialoog	tv serie	Stichting Cascade	G.W. Burgertplein 11
Spangen	tv serie	John de Mol	appartementen Statendam, diverse onbekende locaties in Rotterdam
Comedy Factory	tv serie	Men at Work	Nighttown
Oppassen	tv serie	Blue horse productions	bibliotheek Oude Noorden Oger Kruiskade, Stadhuisplein, Euromast, Essenweg, Vonder15, Piet Heijnsplein, Supermarkt Den Toom(Oudedijk)
Luifel & Luifel	tv serie	Blue Horse productions	Vopak Vlaardingen, Cornelli Mode, Oldebarneveldstr, 40, Pakhuis Sluisjesdijk 111, St. Fransiscus ziekenhuis, Fietsenstalling Karel Doormanstr. 32, Steeg naast Hotel Centraal, Opheemertstr 85, Oostdijk 29, Koninginnebrug/Delfshaven, Studentenhuis Vollenhovenstr. 62, Het herenhuys Baden Powellaan, Het Koetshuys, Weena 1161, Mathenesserln 272, Hotel New York, Breitnerstr. 99a, Lloydstraat 5 Sluisjesdijk 111, Gordelweg, braakliggend terrein, Sluisjesdijk 45, Loodsbedrijf Boers, Sweelinckln 14, Prinsenhoofd 162-167, WPC Wilhelminapln, Onder Brienenoordbrug, Schiecentrale, Puntegaalpand, Jachthaven Donkers, Weissenbruch, Noordereiland, Vd Takstr. Maaskade, Kralingse Bos, molens, De Blauwe Vis, Weena 33,

			Schuttersveld, Crooswijksestraat 3, Hoflaan 111, Van Nellefabriek Hoflaan 38, Zuidhoek 165, De Doelen, Kruisstraat 2, Rodezand 46, Waalhaven NZ, Pier 2175, St. jobsweg 30, Kon. Emmaplein 1, Rozentuin achter Boymans, Noordmolenwerf/flat, Brugwachtershuisje Oostmolenwerf, Bulkcarrier Marcor, Schiecentrale ext., HIWA Port Services Vierhavenstr.
Raymann is laat	tv serie	Men at work tv	Nighttown
Ernstige delicten2	tv serie	Vara	Entrepothaven
Adrenaline	video clip	Rebel Film	WPC
De beklimming vd Rede	video installatie	Westenberg	Beukelsdijk, 's Gravendijkwal
Worth the Wait	videoclip	Britt lap & Marco de Meijer	metrostation Wilhelminaplein
U-niq	videoclip	Redrum Flix	Waalhaven
	Promovideo	Holland harbour	De Koopgoot , Locaties in het centrum en de haven, Locaties in Pernis

Precieze locaties voor de opnames in 2003

Titel productie	soort	producent	locatie
Albert Heijn	commercial	Outcast Pictures	Joost van Geelstraat 50
Nationaal Songfestival	commercial	NOS	Erasmusbrug/fietspad, Oude haven, Omgeving Ahoy, Hofplein
Hertog IJs 2	commercial	Czar.nl	buitenterrein RDM, Int/Ommoordseweg 16
Vifit Optimel	commercial	Lukkien	Kralingse bos voetpad, Menang/Keban, Korte Lijnbaan etalage London City Club
Internaxx	commercial	CCCP.nl	Weena, t.h.v. Unilever
BMW 5 series	commercial	Movie ventures	Nedlloyd-Hertekamp, Van Nelle fabriek, Alexandrium parkeerdek, Nationale Nederlanden, Weena, Delftse Poort, Delftse straat, Weena Zuid, Karel Doormanstraat, Westblaak t.h.v. Posthoornstraat, Alexandrium 3,parkeerdek
Zilveren Kruis Kraamzorg	commercial	CCCP.nl	diverse locaties, sloopbuurten
Krasloterij	commercial	De Schiettent	Admiraliteitsbrug, Willem Ruyslaan, Bergselaan, St. Jacobsplaats
Nissan 2	commercial	Phoxx	
Subaru Corporate	commercial	ADK Europe B.V.	diverse locaties vanuit auto
Grolsch 3	commercial	KC Films	Las Palmas
Nike	commercial	KC Films	interieur Buurthuis de Esch, Exterieur NAI
Randstad Uitzendbureau	commercial	Bonkers Amsterdam	Rotterdamse Droogdok Maatschappij, St. Clara Ziekenhuis interieur,
Croma	commercial	Hazaza	Grindweg 480, Hilligersberg
Orange	commercial	Balsa Films	Rochussenstraat 267b, Park Euromast, Veerkade, Stadhuisstraat, Rodezand, Heemraadplein 7a
Schoonmakers	commercial	G-spots	Nedlloyd gebouw dak World Port Centre 32° verd.

Appelsientje	commercial	G-spots	Pleinweg Nettomarkt
De vrienden van Amstel live	commercial	CZAR.nl	Ahoy
Hospic/Zilveren Kruis	commercial	CCCP.nl	Mathenesserlaan 424b
Joy	commercial	G-spots	skatepark Westblaak
Fortune Cookie	commercial	Jonkers Hofstee	Stationsplein
Mc Donalds 2	commercial	Laboratorium Films	Meent hoek Coolsingel, Hoek Binnenrotte t.h.v. 46-58, Coolsingel naast stadhuis, Hofplein stoep Coolsingel, Galerij, stoep voor kunstwerk
ABN-AMRO	commercial	Jonkers Hofstee	Karel Doormanstraat/Weena, Bagelshop Schilderstraat
SNS Bank 2	commercial	Lenzing Brand Films	exterieur Van Nelleweg 1
KNGF blindengeleidehonden	commercial	CZAR.nl	interieur V&D Hoogstraat, RET Remise 's Gravenweg, Ext kruisp Meent/Haagse Veer, Jericholaan, Kralingse Plaslaan
Nike 2	commercial	CZAR.nl	WTC/V&D
Rotterdamse Taxi Centrale	commercial	Visivius Productions	
Straluma	commercial	Visivius Productions	
Rotterdamse batterijendag	commercial	Visivius Productions	
De Kaap	documentaire	Dockside en Ronteltap	
Hoek van Holland	documentaire	Rotterdam Films	Strand Hoek van Holland
Op zoek naar genot	documentaire	Roaring Films	
Westside	documentaire	Roaring Films	
De Uitdaging	documentaire	Cobos Films	Hoek van Holland
Willemskantine	documentaire	Roaring Films	
Boatmen	documentaire	Rotterdam Films	
Gewoon Werken	documentaire	Dockside en Ronteltap	woonhuis Veerlaan Haventerrein Codrico,Rijnhaven, Cafe de Ster, Brede Hilledijk, Atelier Haringvliet 92

Buren	short	Three Kings	Ingang Hoge Heren, Schiecentrale
Adel-schoolproject	short	Adel Kana'ani	Oude Binnenweg t.h.v. 115, Hoogstraat/Steiger t.h.v. 14/15
Inzicht	short	Moodscaping	metrostation Stadhuis/Leuvehaven
Undah Da Bridge	short	Thijmen van Vlier	onder Erasmusbrug, thv Willemsplein
Alice in Rotterdam	short	Balance MHP	Vondelingenweg Rdam Zuid, Maastunnel
Hartritme van de stad	short	Eef de Graaf prod.	Euromast/Park, Laura Ashley, Lijnbaan interieur, Rdam CS, PTT gebouw, Tram 20, interieur, Hofplein fontein, Blaak markt, Schouwburgplein, Hogeschool Inholland interieur, Offcorso interieur
De eerste dag	short	Visivius Productions	Plein voor Laurenskerk Mathenesserdijk 307 interieur
Looking up down	short	NPS Televisie	Pier 8, Ophemertstraat 61, Havennummer 2515, Qurantaineweg 5
Stand	short	Kasander	Schouwburgplein
Kaas	short	Revolver	Offcorso interieur
Rouw siert electra	short	Toneelgroep Adam	Leuvehaven 50-72, Schip de Anda
Glamourgirls	short	Filmstad BV	

Precieze locaties voor de opnames in 2004

productie	Soort	Producent	Locatie
Amstel Bier	commercial	Bonkers Film	Kruispunt Parklaan/Veerhaven, Kruispunt Blaak/Posthoornstraat, Abraham v. Rijkevorselweg thv q8, Vluchtstrook Rivium
Balay	commercial	Barking Dog	Van Oldebarneveltstraat 144, Eendrachtsweg, Wilhelminakade 965
Basiq Air	commercial	De Schiettent	Rotterdam Airport
BMW	commercial	Phoxx	
Bootboot	commercial	Hazazah	Bulkschip Marcor, Waalhaven
De Jonge Vakkleding	commercial	Phoxx	Maritime Rouge, nachtclub, Scheepstimmerstraat, Maashaven
Eneco	commercial	Ocean View	Zuiderparkweg 300, Wilhelminakade 955
Fortis Bank	commercial	Czar.nl	Feijenoordstadion parkeerplein, Rijksweg A15, beide zijdes, Calandtunnel
Hertog IJs	commercial	Czar.nl	Meneba
Holland Casino	commercial	Czar.nl	Heemraadssingel 233
Honda	commercial	Ministry of Film	
Ocean Food	commercial	Visivius	
IBM	commercial	Oxen Productions	Beursplein, Coolsingel, Koopgoot
Pruik	commercial	Mistral Film	Harkulo 28
Sunwear	commercial	Movie Ventures	Westenwagenstr./Leeuwenstr.
Postbus 51	commercial	Artcore	
De Belastingdienst	commercial	Brand Lenzing	Zalencentrum Koos, Tamboerstr50 L.en O. Heniger, Meent 50
Honda Europa	commercial	Bonkers Film	NAI Arcade, Van Nelle fabriek
Martini	commercial	Revolver	Hilton Rotterdam
Nuon	commercial	Phoxx	Van Nelle Fabriek, Thee O
Postbank	commercial	Gelder de Haas	Robecogebouw
Veldhuis en Kempers	commercial	Bonkers Film	Willemswerf Rotterdam
Stg. Batterijen	commercial	Visivius	
WaaromDaarom	commercial	MVW Studio's	Koopgoot

	commercial	Artcore	Burg. Meineszstraat, Parking Hartmanstraat, Parkkade
Interpay	commercial	Dr Film	Slaakgebouw, Slaak 36
Oudejaarsloterij	commercial	Dr Film	
Paradontax	commercial	Balsa Film	
Tv Rijnmond(koken)	commercial	Visivius	
Postbank	commercial	Leuk Werkt	Robeco gebouw
House Barmond Curry	commercial	BCB Films	
Wie is de BOB	commercial	Bast	
KPN Digitenne	commercial	Czar.nl	
RMC	commercial	Visivius	
Atlas Meubels	commercial	Visivius	
Vodafone	commercial	Ad Hand	
Roteb	commercial	Revolver	
ING Bank	commercial	Phoxx	
Correct	commercial	Visivius	
Kubrick	commercial	Tyo Productions	
Architect voor de eeuwigheid	documentaire	Serious Film	Rotterdam Centraal Station
Cinema Invisible	documentaire	Dnu Film	Oude Binnenweg
Dora Dolz	documentaire	Hasten Slowly	
De Willemskantine	documentaire	Roaring Films	
Million Dollar Machines	documentaire	Pioneer Film	Rotterdam harbour
Let your mind...	documentaire	TK Media	
Glady's clan	documentaire	Holland Harbour	
Uitgezet	documentaire	Holland Harbour	
Mans genoeg	documentaire	Hasten Slowly	
Jan Schaper, de stad..	documentaire	Stg. Kunst en Video	
Boatmen	documentaire	Rotterdam Films	
Buskaid	documentaire	Ronteltap Film en tv	
Li Tribune	short	Stg. Li Tribune	Vista zaal, Hilton Hotel
Judas Kus Film	short	Blue Dolphin	Jacques Dutilhweg t.h.v. Albert

			Heijn en Maartje den Outerstr. 13
Lang zullen we leven	short	Voyart	Dordtselaan 99b
Oktober	short	NFTVA	Erasmusbrug, onder viaducten Kleinpolderplein
Glazenwassers	short	Roaring Films	
Never let go	short	Lieber Gorilla	Hofplein/fontein, Bergse Rechter Rottekade, Prinsenpad, Bergweg 238b int., Rest De Pelgrim, Aelbrechtskolk 12, Erasmusbrug fietspad, Westzeedijk fietspad, Vierhavenstraat rangeerterrein
Zadelpijn	short	Gomotion	Cafe de Pijp, Tolhuislaan, Rottekade, Bergschenhoek, Van Schaikdreef, Rottebanddreef, Bergschenhoek, Claes de Vrieslaan, Mathenesserlaan, Heemraadssingel 295
DOT	short	Girls on Film	
Droomspoor	short	Revolver	
Bugaboo & Co	short	Hollandcentraal	
Marathon	feature	Kasander	parcours Marathon
Fragma	feature	Visivius	
Amazones	feature	IDTV	Gemeentehuis Rdam, Hoek Doelstraat/Doelwater
Mysterie vd Sardine	feature	De Productie	Groene Wetering, Prinsemolenpad, Kikkerpad, zijweg President Wilsonweg
Snowfever	feature	Nijenhuis en de Levita	De Grote Skihut
Guernsey	feature	Circe Film	Van Adrichemweg 168, Overschie The Scotch Inn, sGravendijkwal
Vet Hard	feature	Vet hard producties	Botersloot, ingang oude KPN gebouw
Johan	feature	Egmond Film en Tv	
Time Out	tv film	Rinkel Film	Erasmusbrug, Cafe Prachtig Maaskade, Lloydstraat 41b, Schouwburgplein, Wilhelminakade
Gezocht:man	tv film	Waterland	Brienoordbrug rondom

			Oud-Ijsselmonde, Zuiddiepje
Off Screen	tv film	Rinkel Film	Wilhelminakade/Willemswerf
Staatsgevaarlijk	tv film	Pupkin Film	Willemskade, Weena, Mathenesserlaan, Heemraadssingel, Westzeedijk, Parkkade, Waalhavenweg Willemskade, Rechthuisstraat 25 int, Sumatraweg/Delistr., Veerlaan, Wigstraat 1 koffiehuis, Plat dak Eendrachtsweg 12, Boulevard HvH, Zeekant HvH, Nedlloydgebouw Boompjes int.
Ferienfieber	tv film	Kasander	Febo, Binnenwegplein Groene Draak, Houtlaan 37 The Mayfair, Mathenesserln. 471 Albedacollege Rosestraat 1101 Hotel Waldor, Heemraadssingel 334 Coffeshop Tutta Fruta, Chr. Benderslaan Willemskade, Boymans Cafe Millers, Voorhaven 3 Tovertunnel, Delfshaven MK galerie, Witte de With 53 Jacobusstraat, uitkijkend op Oude Binnenweg, Witte de Withstr. Galerie Mama
Villa Achterbuurt	tv serie	Neon Film en TV	Monica's snackkiosk, Westkousdijk 1 Sportpark Schiehaven St. Jobsveem, Lloydstraat 5, Visserijplein markt, Schiedamseweg, Zalmhaven, Willemsplein voet Erasmusbrug Coolhaven onder P.de Hooghbrug Spartastraat 1
Een dorp in de stad	tv serie	Roaring Films	
Raymann is laat	tv serie	Men at Work	Nighttown
Spangen	tv serie	Endemol Nederland	Parkeergarage Burg v Walsumweg Wijnhavenstraat Brasserie de Tijdgeest, Feijenoordstraat hoek Maaskade, Havennummer 2600, Parkhaven Willemskade thv nr. 16 watertaxi Rdams havenbedrijf, heijplaatweg Metaal transport BV Coolsingel 63 int/ext, voor t pand,

			Ammanstraat Kruiskade Rest Fuji-Ben-Klei Interparking parkeergarage Naast Hilton Dak op gebouw Stad Rdam verzekeringen
Westside	tv serie	Roaring Films	
Action babe	tv serie	6Pack TV	Rotterdam Zuid, Sluisjesdijk, Waalhaven
Bombaaaj	tv serie	Neon Film en tv	
Idols	tv serie	Endemol Nederland	Schiecentrale
Moois, kunst en cult.	Tv serie	Stg. Moois Media	
	tv serie	Roaring Films	
Eefje Wentelteefje	tv serie	Neon Film en Tv	
Film in Rotterdam	tv programma	Hasten Slowly	
Tune in	tv programma	Stg. Moois media	
Bergen Binnen	tv serie	Blue Horse Productions	Kinderboerderij De Kraal Kralingse bos, div plaatsen, Tattoo en Piercing Studio Jan, Goudsesingel 87
Raymann is laat	tv serie	Men at work	Nighttown
RMRun	interactief	Stchting RMR	fietstunnel CS, Voetpad Erasmusbrug, Tramhalte wilhelminaplein, Ammanstraat t.o. Hilton, Doodlopende steeg parallel aan Ammanstraat Giessenweg, kade tussen Willemsbrug en Maastheater
Wao'ers	opdrachtfilm	Yellow Fish	UCT, Bunschoterweg 160 int. Boymans, rest./beeldenzaal, Bibliotheek/entree
Bokx	opdrachtfilm	Stg. Moois Media	
Promo Noud	opdrachtfilm	Willem de Koning	
RMC taxicentrale	opdrachtfilm	Visivius	
De dag begint	opdrachtfilm	Stetz	
Ashland Inc.	Opdrachtfilm	Shin Ken Design	
Brandweer	opdrachtfilm	MCW Studio's	
Unilever	opdrachtfilm	Videoworks	

Hi Def Shoot	opdrachtfilm	Stetz
City Informatie centr.	Opdrachtfilm	Stg. Moois media
Naar Nederland	opdrachtfilm	Odyssee producties
RHPO	opdrachtfilm	Stg. Moois Media
Samenleving zonder Racisme	opdrachtfilm	Hartstocht en Heimwee Prod.
VMBO, vet of misrekening	opdrachtfilm	ZEST
Peter R de Vries	tv programma	Endemol
Groen wit groen	tv programma	Men at Work
	tv programma	SBS 6
Comedy factory	tv programma	Men at Work
Man Bijt Hond	tv programma	NCRV
Nachtland	tv programma	RVU
Keukens	video	Visivius
Imitation	video	Albeda College
Museum Nacht	video	TeWolde
Intro	video	Dansatelier Rotterdam
RoTheater	video	Neon Film TV
Camera Poetica	video	Neon Film TV
The Filmset	video clip	Phoxx, The Player
Keep Looking	video clip	Rietveld Academie
Dj Paul	video clip	Visivius
Lukewarm	video clip	Revolver
Jay Jay	video clip	ETV
Di-rect	video clip	Ron Teteroo
Hans Schlatman	video clip	Hollandcentraal
Clip Parade – Barcelona	video film	Hasten Slowly Films

Bijlage 4: Overzicht van de producties per locatie in Rotterdam in de periode 2002-2004

In onderstaande tabellen staan de producties die op de desbetreffende locatie hebben gefilmd. De gegevens over op welke plek een productie heeft plaats gevonden zijn afkomstig van het RFF, onder andere uit een jaaroverzicht van locaties van 2002 en losse vergunningaanvragen van 2003 en 2004.

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Erasmusbrug

Man's best friend	short	2002
Nationaal Songfestival	commercial	2003
Undah da bridge	short	2003
Fighting Fish	speelfilm	2003
Gil	videoclip	2003
Oktober	short	2004
Never let go	short	2004
Time Out	Tv-film	2004
Villa Achterbuurt	Tv-serie	2004
RMRun	interactief	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Ammanstraat/Hotel Central

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
FNV Bondgenoten	Commercial	2002
Will & Ben	Commercial	2002
Fighting Fish	Speelfilm	2003
Spangen	Tv-serie	2004
RMRun	Interactief	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Van Nelle fabriek

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Whale song	speelfilm	2002
BMW 5 series	Commercial	2003
Honda Europe	commercial	2004
Nuon	commercial	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie : Hoek van Holland

Hoek van Holland	documentaire	2003
De Uitdaging	documentaire	2003
Bergen Binnen	Tv-serie	2003
Blue Bird of happiness	Tv-film	2003
Van God Los	speelfilm	2003
Staatsgevaarlijk	Tv-film	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Centraal Station/Stationsplein

La Trappe	commercial	2002
Fortune Cookie	commercial	2003
Hartritme van de stad	short	2003
Blue Bird of Happiness	Tv-film	2003
Architect voor de eeuwigheid	documentaire	2004
RMRun	interactief	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Nighttown

Comedy factory	Tv-serie	2002
Raymann is laat	Tv-serie	2002
Fighting Fish	speelfilm	2003
Raymann is laat	Tv-serie	2003
Raymann is laat	Tv-serie	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Park Euromast

Oppassen	Tv-serie	2002
Orange	commercial	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: skatepark Westblaak

Extream	Tv-serie	2002
Joy	commercial	2003
Enjoy	videoclip	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Nedlloyd gebouw

De sofa	short	2002
BMW	commercial	2003
Schoonmakers	commercial	2003
Staatsgevaarlijk	Tv-film	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Maasvlakte/Strand Slufter

Toyota Fielder 2	commercial	2002
Slow start	short	2002

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Meent/Rodezand

The Bar	Tv-serie	2002
Luiifel & Luiifel	Tv-serie	2002
Orange	commercial	2003
Mc Donalds	commercial	2003
KNGF Blindengeleidehonden	commercial	2003
Blue Bird of Happiness	Tv-film	2004
Belastingdienst	commercial	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Koopgoot

Anti-Rook Campagne	commercial	2002
Ben 2	commercial	2002
Rotterdam live !	promotiefilm	2002
WaaromDaarom	commercial	2004
IBM	commercial	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Wilhelminaplein/metrostation

Worth the Wait	videoclip	2002
Integratie	commercial	2002
Koos	short	2002
Luifel & Luifel	Tv-serie	2002

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Nederlands Architectuur Instituut

Nike	commercial	2003
Honda Europe	commercial	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Las Palmas

Grolsch	commercial	2003
Fighting Fish	speelfilm	2003
SOH de Opera	video	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Boksschool Crooswijk

Katvangers	short	2002
Misdaad gezocht	Tv-serie	2002

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Bulkschip Marcor

Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Bootboot	commercial	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Maastunnel

La Trappe	commercial	2002
Nike 2	commercial	2003
Alice in Rotterdam	short	2003
How to Rotterdam	promotiefilm	2003
Starlight Traffic	videoclip	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: WPC (World Port Centre)

Belastingdienst	commercial	2002
Luifel & Luifel	Tv-serie	2002
Adrenaline	videoclip	2002
Schoonmakers	commercial	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: Hilton Hotel

Deja Vu	short	2002
Martini	commercial	2004
Li Tribune	short	2004

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: RDM(Rotterdamse Droogdok Maatschappij)

Boy	speelfilm	2002
Nuit Noir	speelfilm	2002
Hertog IJs	commercial	2003
Randstad	commercial	2003

Opgenomen producties 2002-2004 met als locatie: WTC

SNS Bank	commercial	2002
Whale Song	speelfilm	2002
Nike 2	commercial	2003

Bijlage 5: Overzicht van de antwoorden van de filmmakers op de vragenlijsten

Hieronder zijn de antwoorden te zien die de filmmakers gaven op mijn vragen. Alle antwoorden zijn overgenomen zoals de filmmakers deze opgeschreven hebben.

De filmmakers:

- 1 The Kasander Film Company (productie)
- 2 WMT (Hans ter Burg, productie)
- 3 Roaring Films (Jan Katsma, regisseur, producent, editor)
- 4 Bonkers (Michiel Leyenaar, productiemanager)
- 5 Three Kings Productions (Jamel Aatache, producent/regisseur)
- 6 Holland Harbour (Jotte Niessen, productie-assistent)
- 7 Christel Palace (Marije Rhebergen, producer)
- 8 Hazazah Film & Fotografie (Koji Nelissen, production manager)
- 9 G-spots (Jon Nikk, producer)
- 10 AS Film (Andre Schreuders, producent/regisseur)

1. Welke faciliteiten moeten aanwezig zijn om op locatie te kunnen filmen?

- 1 (kracht)stroom, water (minimaal)
- 2 toestemming, vergunningen, financiële afspraken, eventueel ontheffingen
- 3 Roaring Films maakt documentaires. Voor een documentaire zijn meestal geen facilitaire eisen.
- 4 Hangt af van de productie: over het algemeen: locatiebus en catering
- 5 Ligt aan de productie(moet nooit een probleem zijn). Alles is te regelen, dus niks MOET aanwezig zijn
- 6 ruimte
- 7 het moet qua uiterlijk goed zijn. Verder kan locatiemanagement of art department faciliteiten toevoegen naar wens.
- 8 In principe niks. Alles kan georganiseerd worden. Voornamelijk wel belangrijk, ruimte voor het draaien, parkeren etc.
- 9 geen
- 10 Helemaal niets. We hebben met een crew op de Maasvlakte gefilmd, maar je kunt alles daar naartoe halen.

2. Heeft de vestigingsplaats van uw bedrijf invloed op de opnamelocatie van een productie?

- 1 soms, afhankelijk van subsidie
- 2 nee
- 3 ja, veel van onze hoofdpersonen vinden we in Rotterdam
- 4 nee, we zitten in Amsterdam, maar we produceren van Rotterdam tot Buenos Aires
- 5 ja, draai alles in Rotterdam (als Rotterdammer)
- 6 ja, het liefst filmen we alles dicht bij huis
- 7 nee
- 8 Ja, minder reistijd voor Amsterdamse crew, cast en kost dus minder
- 9 geen
- 10 nee

3. Geef aan welke factoren van belang zijn bij het kiezen van een locatie?

- 1 soort productie, subsidie, steun bij het zoeken naar locatie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, aanmoediging van anderen om die locatie te kiezen, geld
- 2 soort productie, subsidie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, geld
- 3 soort productie, subsidie, steun bij het zoeken naar locatie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, geld, bekendheid met de omgeving

- 4 soort productie, anders: goedkeuring van de locatie door regisseur en reclamebureau
- 5 soort productie, subsidie, steun bij het zoeken van een locatie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, geld
- 6 soort productie, subsidie, steun bij het zoeken naar locatie, steun bij verkrijgen van vergunningen, geld
- 7 soort productie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, aanmoediging van anderen om die locatie te kiezen, geld, bekendheid met de omgeving
- 8 soort productie, subsidie, geld, bekendheid met de omgeving
- 9 soort productie, steun bij het zoeken naar een locatie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, geld
- 10 soort productie, steun bij het verkrijgen van vergunningen, geld, bekendheid met de omgeving, anders, namelijk: bijzonderheid van de locatie, fotogeniek zijn van de omgeving

4. Welke plekken zijn typisch Rotterdams?

- 1 Erasmusbrug, Kop van Zuid
- 2 overal waar opvallend architectuur is, Erasmusbrug, elke stad heeft typische plekken, Rotterdam heeft .. plekken die elders ... kunnen zijn
- 3 het typische aan Rotterdam is dat het zo'n enorme diversiteit aan locaties kent
- 4 haven, moderne centrum
- 5 haven (maas), euromast, kruiskade, koopgoot, binnenweg
- 6 haven, modern uiterlijk, groot verschil tussen de wijken
- 7 Erasmusbrug, moderne gebouwen, havens
- 8 Erasmusbrug, NN-gebouw, skyline
- 9 Erasmusbrug
- 10 Haven, Maasvlakte, West-Kruiskade, Kop van Zuid, Erasmusbrug, Weena, Milinxbuurt, Spangen

5. Wat is filmisch mooi aan de stad?

- 1 stedelijke hoogbouw
- 2 het gaat niet perse om mooi bij film
- 3 door de grote diversiteit aan locaties en gezichtspunten biedt Rotterdam een haast oneindig aantal mogelijkheden om te filmen
- 4 de moderne gebouwen in het centrum
- 5 het is een echte stad, een metropool: veel hoogbouw, skyline
- 6 stedelijk
- 7 grootsheid/wijdsheid, moderne gebouwen
- 8 Het kan doorgaan als een "onbekende" westerse stad
- 9 rauw
- 10 Door de wijdsheid heb je op veel plekken de mogelijkheid om een mooie horizon te zoeken.
Architectuur

6. Roept de stad een bepaald beeld of een sfeer op? Zoja, welke?

- 1 metropool
- 2 die van een stad
- 3 varieert heel erg per locatie, maar industrieel, science fiction, futuristisch, mediterraan, wereldstad, kosmopolitisch, maar ook verval, ghetto
- 4 ja, metropool, stad
- 5 een echte werkstad, een moderne stad
- 6 groot, modern, stedelijk
- 7 internationale sfeer
- 8 onpersoonlijkheid, moderne stad
- 9 nee
- 10 Veel wisselende sferen; Kil/ High tech, stad van de toekomst. Creepy, vervelende achterkanten en hoeken. Sfeervol met zijn eigen geschiedenis.

7. Als u aan Rotterdam denkt wat ziet u voor zich?

- 1 Maas, Erasmusbrug
- 2 architectonische durf

- 3 de skyline vanuit verschillende hoeken
- 4 beetje eentonig, maar weer het centrum
- 5 vooral de hoogbouw en de ruimte
- 6 skyline aan de maas
- 7 vernieuwde centrum, Erasmusbrug, water, havens
- 8 een moderne westerse stad, waar het filmen heel makkelijk wordt gemaakt door de Filmcommissioner
- 9 -
- 10 de rivier, de schepen, stoere gebouwen

8. Vindt u dat er bepaalde producties bij Rotterdam horen? Commercials voor speciale producten? Of films over bepaalde onderwerpen?

- 1 nee
- 2 nee
- 3 Rotterdam leent zich uitstekend voor een breed scala aan filmonderwerpen door de vele gezichten die de stad heeft
- 4 nee
- 5 nee
- 6 zodra het uiterlijk modern en stedelijk moet zijn is Rotterdam de beste locatie
- 7 niet speciaal
- 8 niet perse
- 9 nee
- 10 nee

9. Heeft u voor het zoeken naar locaties gebruik gemaakt van een locatiescout?

- 1 ja
- 2 ja
- 3 nee
- 4 ja, Phoxx
- 5 ja
- 6 soms
- 7 ja
- 8 ja, Phoxx locations
- 9 ja
- 10 nee

10. Waarom is er gekozen voor deze locaties?

- 1 afhankelijk van script, budget, smaak, heads of department
- 2 omdat het script zulks aangaf
- 3 onze locaties hangen altijd af van onze hoofdpersonen. Waar zij gaan, gaan wij
- 4 omdat deze naar tevredenheid van de regisseur en het reclamebureau waren
- 5 moet passen bij het verhaal (in dit geval v/d film die ik deed)
- 6 paste in het budget/script
- 7 omdat regisseur en reclamebureau deze mooi vonden
- 8 onherkenbare plekken, die als een locatie in elke stad doorkunnen
- 9 passen bij wat we zoeken
- 10 omdat de locaties zelf bijzonder zijn en iets te vertellen hebben

11. Had de aanwezigheid van het Rotterdams Fonds voor de Film (RFF) en de Filmcommissioner invloed op deze keuze?

- 1 ja, subsidie
- 2 nee
- 3 ja, wel voor verhuizing van Roaring Films vanuit Amsterdam

- 4 nee
- 5 nee
- 6 ja voor subsidie is het bijna een must om in Rotterdam te filmen
- 7 het is erg fijn als er toestemming wordt afgegeven, men mee wil werken
- 8 nee
- 9 nee
- 10 nee

12. Waren de locaties typisch Rotterdams?

- 1 soms
- 2 soms wel, soms niet
- 3 meestal wel, door de eigen sfeer
- 4 sommigen
- 5 ja
- 6 soms, een nieuwe productie van ons gaat over een Rotterdamse wijk
- 7 niet perse, meer ondefinieerbaar, internationaal
- 8 nee
- 9 nee
- 10 ja

13. Is Rotterdam typisch Rotterdams, of kan het doorgaan voor een andere stad?

- 1 kan absoluut doorgaan voor een andere stad
- 2 in veel opzichten wel, soms (Kralingen) kan het ook een andere stad zijn
- 3 Rotterdam kan goed doorgaan voor een andere grote buitenlandse stad
- 4 het kan vaak ook doorgaan voor een andere stad
- 5 typisch Rotterdams (vind ik)
- 6 ja, Rotterdam is uniek
- 7 ja
- 8 niet typisch, wel een aantal toeristische gebouwen
- 9 ja
- 10 Veel nieuwe stukken (Kop van Zuid) zijn vooral futuristisch en beetje kil, dat kan overal zijn. Rotterdam heeft zelfs natuurgebieden, waar je je in een bos waant.

14. Wat zijn de ervaringen met:

a. de stad

- 1 bewoners werken vaak positief mee
- 2 goed
- 3 meestal goed
- 4 altijd goed, het schijnt ook dat Rotterdam het filmen stimuleert
- 5 goed
- 6 goed
- 7 goed
- 8 zeer positief, mensen reageren erg leuk op een filmcrew
- 9 prima
- 10 ok

b. de gemeente

- 1 door RFF makkelijk om vergunningen aan te vragen
- 2 goed
- 3 meestal goed
- 4 naar mijn weten goed, Phoxx regelt altijd de vergunningen
- 5 goed
- 6 meewerkend
- 7 goed
- 8 geen
- 9 prima

10 parkeervergunningen blijft een gedoe

c. het RFF

- 1 positief
- 2 goed
- 3 uitstekend
- 4 geen ervaring
- 5 heel goed
- 6 zit in bijna al onze producties
- 7 goed
- 8 zeer goed, meedenkend
- 9 geen
- 10 positieve, stimulerende organisatie, altijd behulpzaam

15. Heeft het programma Kort Rotterdams en vanaf 2006 Lang Rotterdams invloed op u keuze gehad om in Rotterdam te (gaan) filmen?

- 1 niet van toepassing
- 2 nee
- 3 Roaring Films heeft met "Glazenwassers" deelgenomen aan KR
- 4 nee
- 5 nee
- 6 nee
- 7 niet van toepassing
- 8 nee
- 9 nee
- 10 Ja, kort Rotterdams was voor mij de mogelijkheid om als producent te starten

16. Missen er nog bedrijven in Rotterdam, die aanwezig moeten zijn bij het maken van een film?

- 1 filmlicht verhuurbedrijven, cameraverhuur, postproductie (film) bedrijven voor maken van blow up/graden etc. crewleden (licht,camera,geluid)
- 2 nee
- 3 ja, meer postproductiemogelijkheden
- 4 nee
- 5 lichtverhuurbedrijf
- 6 betere AV- studio's
- 7 nee
- 8 filmlab
- 9 nee
- 10 Laboratorium, plek voor uitschiet van digitaal naar film, apparatuurverhuur (zeer beperkt beschikbaar)

17. Wat kan er nog verbeterd worden, zodat meer mensen naar Rotterdam komen om te filmen?

- 1 av-besteding bij RFF subsidie omlaag
- 2 ?
- 3 meer faciliteiten
- 4 om eerlijk te zijn geen idee
- 5 meer facilitaire bedrijven (vooral dus lichtverhuur)
- 6 av-studio's
- 7 fileprobleem oplossen tussen Rotterdam en Amsterdam
- 8 Voor het RFF afschaffen dat je in Rotterdam gevestigd moet zijn om subsidie te krijgen
- 9 niet, want niet in ons belang
- 10 intensievere samenwerking met het filmfestival, dat is een belangrijk instituut voor onafhankelijke film.

18. Hoe ziet u de toekomst van Rotterdam als filmstad?

1 gelijk aan nu

2 goed

3 als het RFF de kans krijgt door te gaan dan zonnig, maar structurele economische ondersteuning en impulsen blijven zeker nog 20 jaar nodig

4 grote toekomst, mede doordat bijvoorbeeld in de vergelijking met Amsterdam, Rotterdam erg welwillend is

5 positief, mits het RFF blijft bestaan. Het RFF is onmisbaar voor de stad (geen geld = geen film)

6 groeiend

7 Ik verwacht goed. De medewerking vanuit de gemeente lijkt goed en positief

8 erg goed, wordt een steeds belangrijkere stad voor film, zowel locatie als de faciliteiten

9 prima

10 Door historie zal Amsterdam altijd nummer een blijven. Rotterdam zou in bepaalde clusters kunnen uitblinken en daarvoor de filmstad nummer een worden, bijvoorbeeld animatie, kunstzinnige /experimentele film, korte film.

19. Zal er meer opgenomen worden of ligt de toekomst ergens anders, bijvoorbeeld digitale media en animatie?

1 onduidelijk

2 dat gaat in golfbewegingen

3 digitale media is essentieel, animatie zal nooit enorm groot worden, filmopnames zullen gemaakt moeten worden

4 Er zal altijd opgenomen blijven worden. Natuurlijk is het wel zo dat door de alsmaar toenemende techniek er veel meer mogelijk wordt

5 meer, denk ik. Maar digitale media + animatie gaat wel grote rol spelen, zoals het er nu naar uitziet

6 beide

7 wie zal het zeggen

8 meer opnames

9 ? wie t weet mag t zeggen

10 ?

Bijlage 6: Overzicht van de projecten die subsidie hebben ontvangen van het RFF

Overzicht subsidies 2001

Naam project 2001	Organisatie	Plaats	Genre	Soort project
Het Stenen Vlot	MGS FILM Amsterdam BV Visser & Van Rijkevorschel	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Hardware	Filmproducties	Rotterdam	Korte film	Realisering
Le Grand Tango	Pieter Jan Smit Filmproducties	Rotterdam	Experimentele film	Realisering
Klanten van de Kerk	Spring Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Headrush	IJswater/Rocketta Film & TV	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Gedichten van de Straat	De Aanpak	Maasland	Documentaire	Realisering
Slow Start	Filmstad Produkties BV	Den Haag	Korte film	Realisering
Paramaribo Papers	PP Filmproductie bv i.o.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
The Good, The Bad & The Innocent	Three Kings Produkties	Rotterdam	Korte film	Realisering
On the Waterfront	De Productie	Rotterdam	Documentaire	Realisering
J.J.P. Oud, solitaire pionier	Het Pakhuys	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Rotterdams Dagboek	Webkracht BV	Rotterdam	Multimedia	Realisering
De Tijger in de Stad	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
Carol-Off	Holland Harbour Productions B.V.		Korte speelfilm	Postproductie
Wolkenridders en Luchtkastelen	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
TV-STATION.NL	NEON Film /TV	Rotterdam	Projectontwikkeling	Pilot
De geestelijke verovering v.d. wereld	Mijnheer vandam produkties	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Toos & Roos op het Filmfestival	Marx Film en TV producties	Rotterdam	Televisie	Realisering
De stand van de zon	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Nightwatch	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Breeze of AIR	Moois	Rotterdam	Documentaire	Realisering
"Kijk jij nou maar naar je eige"	Wijde Blik Produkties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Eefje Wentelteefje	NEON Film /TV	Rotterdam	Televisie	Realisering
Verder dan de maan	Isabella Films BV	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Niet langer met ons	Kader Audiovisuele Produkties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Het Geheim van de Sardine	De Productie	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Moois	Moois	Rotterdam	Televisie	Realisering
De Kirchhelle-tapes	Stichting Kunst & Video	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Abandoned Interiors	Worm	Rotterdam	Korte film	Realisering
EXIT	IJswater Films B.V.	Amsterdam	Korte film	Realisering
Mercedes	IJswater Films B.V.	Amsterdam	Korte speelfilm	Realisering
Figner, The end of a silent century	Titanic Productions	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Kindsoldaten in Oeganda	Enlightenment Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering

Tot Morgen	Jura Filmproducties	Amsterdam	Korte film	Realisering
Berichten uit het Verdronken Land	Jura Filmproducties	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Naar Huis	Jura Filmproducties	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Het Zwijgen (tweeluik)	Jura Filmproducties	Amsterdam	Documentaire	Postproductie
History of B.	Image Grabbing	Amsterdam	Korte film	Realisering
Ffukkie Slim	Boogiemen BV/ Hans Wessels Prod.	Rotterdam	Televisie	Realisering
EXIT!	Stichting 8x10 / Sheep Entertainment	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Dining International	Stichting Paradox Audio-Visual Productions	Rotterdam	Video	Realisering
GRIMM	Graniet Film	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Tussenland (v.h. Amadou)	Waterland Film & TV	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
STAD	De Aanpak	Maasland	Documentaire	Realisering
Thuishaven	Meander TV	Rotterdam	Korte speelfilm	Realisering
www.rotterdamlocations.nl	PHOXX Locationscope	Rotterdam	Projectontwikkeling	Website
Loenatik, de Moevie	Get Reel Productions	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Valentin	De Productie	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
A. Moonen	NEON Film /TV	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Echte Mannen	Phanta Vision Film III BV		Documentaire	Realisering
Flattenwijken	Botlek Film	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Over het met geweren in de lucht vuren	Picos de Europa	Rotterdam	Korte speelfilm	Realisering
Thuishaven	Stichting TRIX	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Onmogelijk geluk	Miroir Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Mathilde Willink - Superpoes	Selfmade films	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Zustersteden	Ronteltap Film & TV producties	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Vrijhaven 2(001)	Triple Drop	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Moonlight	Staccato Films	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
De Waterloodramp	Waterland Film & TV	Amsterdam	Documentaire	Realisering
De Verloren Tuin	Stichting Con Rumore	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Raymann is laat	Men at Work	Rotterdam	Televisie	Realisering

Overzicht subsidies 2002

Naam project 2002	Organisatie	Plaats	Genre	Soort project
Seksualiteit	Spring Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Tijgertijd	Marx Film en TV producties	Rotterdam	Televisie	Realisering
Pietje Bell	Shooting Star Filmcompany	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
DICHT/VORM@nl	Il Luster Produkties	Utrecht	Animatieserie	Realisering
Egoland	GeneralMagic b.v.	Rotterdam	Animatie	Realisering
Nuit Noire	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Van God Los!	Rinkel Film Producties	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Dada 2002	NEON Film /TV	Rotterdam	Animatie	Realisering
Science Fiction	Fu Works	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Heldenlevens	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
The Second Memory	Bea de Visser Producties	Rotterdam	Korte film	Realisering
In een Japanse stroomversnelling	SNG Film BV	Amsterdam	Documentaire	Postproductie
Reinhart, de droom van een volkszanger	Jura Filmproducties	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Bach was deaf	Ink Film Producties	Amsterdam	Korte film	Realisering
Proefprojecten op internet	NEON Film /TV	Rotterdam	Multimedia	Realisering
The Tulse Luper Suitcase	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
De arm van Jezus	Riba Film Productions	Amsterdam	Televisie	Realisering
Luifel & Luifel	Blue Horse Productions	Rotterdam	Televisie	Realisering
Kamp Vught	Zuidenwind Filmproductions	Breda	Documentaire	Realisering
Verboden Ogen	Springbok Film	Amsterdam	Korte film	Postproductie
Feestje	Added Films International	Hilversum	Lange speelfilm	Realisering
'Verwar de staat waarin u verkeert ...'	Geen Dank Produkties	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Hotel	Stichting Submarine Media	Amsterdam	Animatieserie	Realisering
KOOS	Worm	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdams
Het Jongetje dat niemand verstond	Atlaska	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdams
The Shredder	Maarten van der Leeden Producties	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdams
Hand in Hand	André Schreuders Films	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdams
De Sofa	Balance Multihouse Productions	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdams
Nachtbijter	Circe Films	Amsterdam	Korte film	Realisering
Shouf Shouf Habibi	Theorema Films	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Beyond Belief	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Loverboy	Motel Films	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Sinterklaas in Spanje	NEON Film /TV	Rotterdam	Televisie	Realisering
BOB (Man's Best Friend)	Kader Audiovisuele Produkties	Rotterdam	Korte film	Realisering
Bad Luck	Theorema Films	Amsterdam	Korte film	Realisering
Talmen	Theorema Films	Amsterdam	Korte film	Realisering
Het laatste buitenbad	Men at Work	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Before I Die	Lemming Film Rotterdam	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Brug te dicht	André Schreuders Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
AMAKORT	De Aanpak	Maasland	Documentaire	Realisering
Intussen te R.	De Aanpak	Maasland	Documentaire	Realisering
Gesloten	Revolver	Rotterdam	Korte film	Postproductie
Videoportret Herman Brusselmans	Revolver	Rotterdam	Video	Realisering
From Zero	Allegri Film B.V.	Amsterdam	Multimedia	Realisering
Novemberlicht	Waterland Film & TV	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering

En Passant	Jura Filmproducties	Amsterdam	Documentaire	Realisering
BOY	Memphis Film & Television	Utrecht	Lange speelfilm	Realisering
THEE	Allegrì Film B.V.	Amsterdam	Documentaire	Realisering
GO WEST, YOUNG MAN	Pieter van Huystee Film & TV	Amsterdam	Documentaire	Postproductie
Film / Space	Worm	Rotterdam	Filmevenement	Realisering
L'Ami Hollandais	SNG Film BV	Amsterdam	Documentaire	Realisering
Déjà Vu	Three Kings Producties	Rotterdam	Korte film	Postproductie
Liesje	Revolver	Rotterdam	Animatie	Realisering
De Hoek	Rotterdam Films Stg.	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Electric Boy	Picos de Europa	Rotterdam	Dansfilm	Realisering
Echte Mannen	Lemming Film Rotterdam	Rotterdam	Documentaire	Realisering

Overzicht subsidies 2003

Naam project 2003	Organisatie	Plaats	Genre	Soort project
De Rotterdamse School	Moois	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Man in de war	Roaring Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Cottica	Ronteltap Film & TV producties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Crossing Borders	Riverpark	Rotterdam	Documentaire	Realisering
De Stadstraat	Revolver	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Wisselklas	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
Gladys Clan v.h. Oral History	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
Stand van de Maan - Stand vd zon deel II	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Renovatie Kiltunnel	Lighthouse	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
De Meester en zijn Leerling	Hasten Slowly Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Raymann is laat	Men at Work	Rotterdam	Televisie	Realisering
The Cuckoo's Nest	Ramar Productions	Rotterdam	Bijzonder project	Realisering
De Passievrucht	24 FPS Features	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Kees de jongen	Sigma Pictures Productions BV	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Amazones	IdtV Film bv	Amsterdam	Lange speelfilm	Realisering
Erik of het Klein Insectenboek	Egmond Film Rotterdam BV	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Koken Op Zee	NEON Film /TV	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Willem's Kantine	Roaring Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
van Stoep tot Stad	Moois	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Gewoon Werken	Dock-site productions	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Revolutie aan de Maas	Dock-site productions	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Hollandse School	PS Pictures	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Katya Queen of Kazakhstan	PS Pictures	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
TEDenED	Coconino	Rotterdam	Animatieserie	Realisering
The White Cowboy	Animation World Rotterdam	Rotterdam	Animatieserie	Realisering
Camera Poetica 2003	NEON Film /TV	Rotterdam	nieuwe media	Realisering
Fighting Fish	Fighting Fish CV	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Falling into Paradise (v.h. Civilife)	Rotterdam Films Stg.	Rotterdam	Lange speelfilm	Nat/int. co-productie (18mrt2003)
From Vaux to the Sea	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
De Eerste Dag	Visivius Productions	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
BUREN	Three Kings Produkties	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
GLAMOUR GIRLS	Filmstad Produkties BV	Den Haag	Korte film	Kort Rotterdam
KAAS	Revolver	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
STAND?..??	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
Based on a True Story	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Documentaire	Realisering (2okt2003)
Eat your Enemy	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (2okt2003)
Galina	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (2okt2003)
Yang Ban Xi	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (2okt2003)
Westside	Roaring Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (2okt2003)

Matchmakers	Roaring Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
Debutanten 1999 - deel II	Miroir Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
Sybold van Ravesteyn, architect voor de eeuwigheid	Serious Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
Ontdrifting	Revolver	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
Purno de Purno	MAHVHPW Animation Architects	Rotterdam	Animatieserie	Realisering (20kt2003)
Colin	Coconino	Rotterdam	Animatieserie	Realisering (20kt2003)
Forecast	Lokman Produkties	Rotterdam	Animatie	Realisering (20kt2003)
Alice in Rotterdam	Balance Multihouse Productions	Rotterdam	Korte film	Realisering (20kt2003)
Hartritme van de Stad	Eef de Graaf Producties	Rotterdam	Korte film	Realisering (20kt2003)
Watch that Sound	De Productie	Rotterdam	Projectontwikkeling	Projectontwikkeling
De Judaskus	Blue Dolphin Entertainment Groep BV	Rotterdam	Korte film	Realisering (20kt2003)
ISO	Worm	Rotterdam	Korte film	Realisering (20kt2003)
Codex Kodanski	Hootchie Cootchie Cartoons	Rotterdam	Interactieve film	Realisering (20kt2003)
Bombaaj	NEON Film /TV	Rotterdam	Animatie	Realisering (20kt2003)
Jan Schaper, de stad, het licht en de film	Stichting Kunst & Video	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
MEIDAN, Navel van de Wereld	PS Pictures	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
De terugkeer van Jadwiga Kubis	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering (20kt2003)
Bergen Binnen III	Blue Horse Productions	Rotterdam	Televisie	Realisering (20kt2003)
From Sark to Finish	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Internationale co-productie
Het Geheim van de Sardine	De Productie	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering (20kt2003)
Een Ontmoeting	Balance Multihouse Productions	Rotterdam	Korte film	Realisering (20kt2003)
Suske en Wiske, De Duistere Diamant	VOF De Duistere Diamant	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering (20kt2003)

Overzicht subsidies 2004

Naam project 2004	Organisatie	Plaats	Genre	Soort project
Mans Genoeg / Bloed	Hasten Slowly Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Uitgezet	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
Meisjes voor Maasoord	De Aanpak	Maasland	Documentaire	Realisering
Deelder-Day	Matte Mourik Producties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Half Asleep	Filmstad Produkties BV	Den Haag	Korte film	Realisering
Run Motherfucker Run	RMR_organisatie	Rotterdam	Interactieve film	Realisering
JINX	Doing Film & Pimpanella	Rotterdam	Korte film	Realisering
Sporen	Holland Harbour Productions B.V.		Televisie	Realisering
De Marathon	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Seven Invisible Men	Roaring Films	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
Arboretum	Botlek Film	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Onder het Asfalt	Revolver	Rotterdam	Animatie	Bijzonder Rotterdam project
De droom van Merijntje Gijzen	Stichting Stamina	Rotterdam	Korte film	Bijzonder Rotterdam project
Let your mind and fancy roll on	TK Media producties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
DOT	Girls on Film	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
Droomspoor	Revolver	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
Glazenwassers	Roaring Films	Rotterdam	Korte film	Kort Rotterdam
Never Let Go	Lieber Gorilla	Rotterdam	Korte speelfilm	Kort Rotterdam
Zadelpijn	GoMotion	Maassluis	Korte film	Kort Rotterdam
Jamila	Holland Harbour Productions B.V.		Documentaire	Realisering
VMBO, vet of misrekening	Zest Pictures	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Groen groet geel en blauw kijkt toe	PS Pictures	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Kaalslag	Revolver	Rotterdam	Korte film	Realisering
Het zwembad	Stichting 8x10 / Sheep Entertainment	Rotterdam	Korte film	Realisering
Pandamonium	Blue Horse Productions	Rotterdam	Animatie	Realisering
Clip Parade - Barcelona	Hasten Slowly Films	Rotterdam	Korte film	Realisering
Camera Poetica 2004	NEON Film /TV	Rotterdam	Multimedia	Realisering
De Villa Achterbuurt	NEON Film /TV	Rotterdam	Televisie	Realisering
Vakantiekoorts	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Internationale co-productie
Als het licht zich anders tot de tijd verhoudt	Geen Dank Produkties	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
De gelukkige schizo	Miroir Film	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Kansloos?	Roaring Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Buskaid	Ronteltap Film & TV producties	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Klinkt Goed	Moois	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Raymann is Laat	Men at Work	Rotterdam	Televisie	Realisering
Topor et Moi	Cineventura Animation c.v.	Rotterdam	Animatie	Realisering
Waar is mijn jas?	Hefbrug Koningshaven St.	Rotterdam	Documentaire	Postproductie
Trottadam	Studio Één	Rotterdam	Korte film	Realisering
The Exchange	Stichting Wayward Productions	Rotterdam	Korte film	Realisering
Nijinski, a life in a jump	Another Film	Rotterdam	Korte film	Realisering

De Antilliaanse Droom	Emile Schelvis Producties	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Teveel Verleden	Diafragma Films	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Junioren in de politiek	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Een dorp in de stad	Roaring Films	Rotterdam	Televisie serie	Realisering
Haagse Sjonnie	Revolver	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Dagen in Mei (v/h Zwarte Confetti)	Diafragma Films	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
Moslim-Indonesie Film	Scarabee Films	Rotterdam	Documentaire	Realisering
Joey One-Way	The Kasander Film Company B.V.	Rotterdam	Lange speelfilm	Realisering
(on)Geloofstest	Holland Harbour Productions B.V.		Multimedia	Realisering
Bezoek aan het Vrachtschip	Stichting Unit 13	Rotterdam	Interactieve film	Realisering
Atalanta	Waanzee	Rotterdam	Bijzonder project	Bijzonder Rotterdam project
Droom en Werkelijkheid	Urrebuk VOF	Rotterdam	Animatie	Bijzonder Rotterdam project
Le Jardin Secret	Stichting Con Rumore	Rotterdam	Bijzonder project	Bijzonder Rotterdam project
NOT SHE	AGM Studio's	Rotterdam	Korte film	Bijzonder Rotterdam project
Pasta a la Mel Gibson	Eef de Graaf Producties	Rotterdam	Documentaire	Bijzonder Rotterdam project
EASY	De Veer Productiemaatschappij	Rotterdam	Animatie	Bijzonder Rotterdam project
Concrete	Stddanceco	Rotterdam	Bijzonder project	Bijzonder Rotterdam project
Who the fuck is Faust?	Cineventura Animation c.v.	Rotterdam	Animatie	Realisering
Rijk & Ongelukkig	CTP Productions	Rotterdam	Televisie serie	Realisering